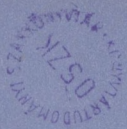

P 400/21

II. Stat.

könyvtáros

a

művelődésügyi

minisztérium

lapja

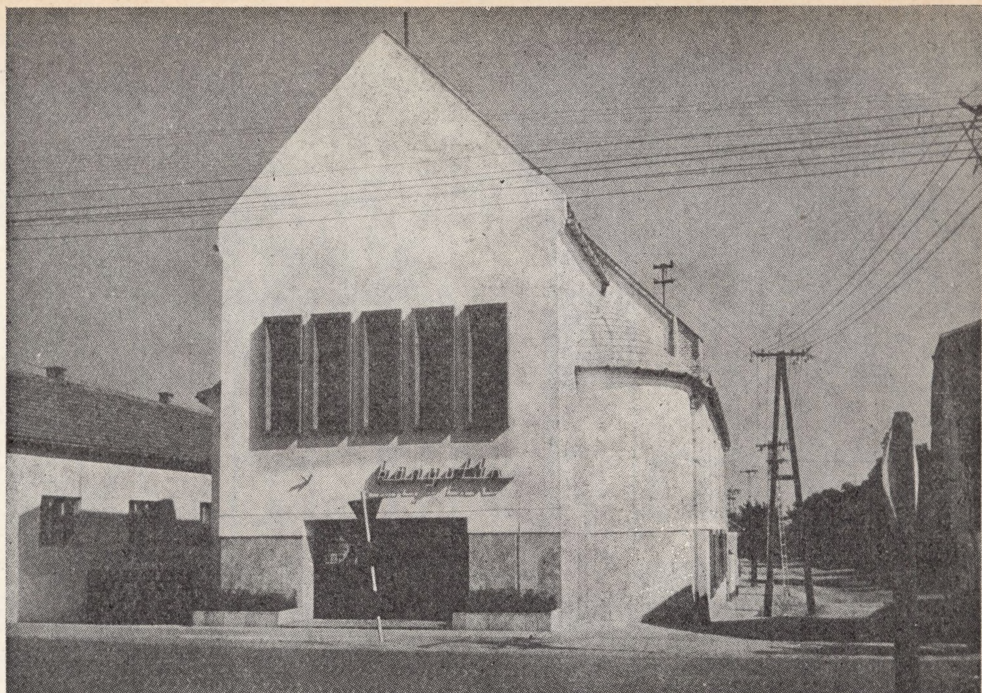
18.

évfolyam

1968

szeptember

9

A Paksi Járási Könyvtár új otthona, melyet 2,5 millió forintos költséggel, régi épületből alakítottak ki

Részlet a Paksi Járási Könyvtár helyismereti és könyvpropaganda kiállítások rendezésére is alkalmas előcsarnokából (MTI Fotó — Bajkor József felv.)

t a r t a l o m

Ötven éve halt meg Szabó Ervin

KOVÁCS MÁTÉ: Szabó Ervin a magyar szocialista művelődéspolitikában és könyvtári kultúrában	507
REMETE LÁSZLÓ: Szabó Ervin és a decimális rendszer	515
CSENDES KATALIN: Szabó Ervin a képviselőház könyvtárában	520
SZENTE FERENC: A módszertani munka és környezete	521
A megyei könyvtárak a vezetők tájékoztatásáért (Keller Antal, Bényei Miklós, dr. Kardosné Benke Irén, Lajos László)	524
PORDÁN MIKLÓSNÉ—TÓTH DEZSŐ: Az idő múlása és a szépirodalmi művek olvasottsága	528
DR. HÉBERGER KÁROLY: A fejlesztés gondoljai a Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában	531
CSÁSZÁR ANTALNÉ: A gyorsuló idő és a gyermek	533
KORDOS LÁSZLÓ: Közművelődési gyermekkönyvtárak a miskolci általános iskolákban (Iskola és könyvtár)	539
KATSÁNYI SÁNDOR: Egy hiányzó láncszem továbbképzésünk rendszerében	541
FALUDI SÁNDOR: „Csendélet” a hatvani könyvtár ablakai alatt	542
A könyvtárak életéből (dr. Pálincás Györgyné, Albert Antal, Fodor Pálné)	543, 546
Könyvtáráépítési hírek	544
Margó	546

kis bibliográfiák

Könyvek méhészeknek	535
----------------------------	-----

t á j é k o z t a t ó

KAMARÁS ISTVÁN — SÁRDY PÉTER: A községi könyvtáros — mint olvasó	547
GÖNCZI IMRE: Beszélgetés Czine Mihállyal	552
Vita a könyvtár szórakoztató szerepéről (Weisz Gábor, Varga Sándor)	557

k ö n y v e k r ől

Panoráma — külföldi útikönyvek (Tóthpál József)	560
--	-----

k é z i k ö n y v t á r

SEBESTYÉN SÁNDOR: Egri hagyományok (Iszlai Zoltán)	561
CSAPÓ KÁROLY — HALÁSZ FERENC: Politechnikai kézikönyv (G. Hangyál Erzsébet)	563

k ö n y v t á r i s z a k i r o d a l o m

SALLAI ISTVÁN — SEBESTYÉN GÉZA: Könyvtártan (Kertész Gyula)	563
Fejér megyei Könyvtári Híradó (Takács Miklós)	565

bibliográfiák

Magyar könyvészet 1966. (Pálvölgyi Endre)	567
Régi és új folyóiratok Borsod-Abaúj-Zemplén megye orvosi könyvtáraiban (Dr. Fehérvári Tiborné)	567
Könyvtári kiadványok	568

A borító hátlapján Szabados Árpád rajza

Az 507. oldalon Murányi Gyula plakettje Szabó Ervinről

из содержания

Статьи о деятельности Эрвина Сабо, великого марксистского ученого общественных наук, основоположника венгерского социалистического библиотечного дела, по поводу 50-ой годовщины со дня его смерти (507);
Ferenc Sente: Методическая работа (521);
Миклоше Пордан — Деже Тот: Влияние бега времени на читаемость произведений художественной литературы (528);
Шандор Качани: Предложение по развитию системы повышения квалификации библиотекарей массовых библиотек (541);
Иштван Камараш — Петер Сарди: Сельский библиотекарь как читатель (547);
 Дискуссия о развлекательной роли библиотек (557).

aus dem inhalt

Schriften über die Tätigkeit des grossen marxistischen Literaturwissenschaftler und Begründer des sozialistischen Bibliothekswesens in Ungarn Ervin Szabó, aus Anlass von der 50. Jahreswende seines Todes (507);
Ferenc Sente: Über die methodische Arbeit (521);
Frau M. Pordán — Dezső Tóth: Wie beeinflusst die Zeit die Belesenheit literarischer Werke (528);
Sándor Katsányi: Vorschlag zur Entwicklung des Ausbildungssystems der Bibliothekare allgemeinbildender Bibliotheken (541);
István Kamarás — Péter Sárdy: Der Gemeindebibliothekar — als Leser (547);
 Diskussion über die Unterhaltungsrolle der Bibliothek (557).

cikkeink szerzői

from the contents

Contributions on the 50th anniversary of Ervin Szabó (1877—1918), the great Hungarian sociologist and founder of Hungarian socialist librarianship (507);
Ferenc Sente: The methodological work (521);
Mrs Miklós Pordán — Dezső Tóth: The effect of the time factor on the reading frequency of fiction (528);
Sándor Katsányi: Proposal on the development of continuation courses for public libraries (541);
István Kamarás — Péter Sárdy: The village librarian as a reader (547);
 Discussion on the entertaining role of the library (557).

Bényei Miklós, a Debreceni Megyei Könyvtár munkatársa; **Császár Antalné,** a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 21. sz. kerületi könyvtárának munkatársa; **Csendes Katalin,** az Országgyűlési Könyvtár munkatársa; **Faludi Sándor** újságíró, Eger; **Gönczi Imre,** a SZOT Kulturális, Agitációs és Propaganda Osztályának munkatársa; **dr. Héberger Károly,** a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója; **Kamarás István,** a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; **dr. Kardosné Benke Irén,** a Szolnoki Megyei Könyvtár munkatársa; **Katsányi Sándor,** a Veszprém Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; **Keller Antal,** a Veszprém Megyei Könyvtár munkatársa, **Kordos László,** a Miskolci Városi Könyvtár igazgatója; **Kovács Máté** egyetemi tanár, az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének vezetője; **Lajos László,** a Tatabányai Megyei Könyvtár munkatársa; **Pordán Miklósné** körzeti könyvtáros, Ugod; **Remete László,** a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; **Sárdy Péter,** az MTA Matematikai Kutató Intézetének munkatársa; **Szente Ferenc,** a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; **Tóth Dezső,** a Pápai Járási Könyvtár munkatársa.

Könyvtáros

A MŰVELŐDESÜGYI
 MINISZTERIUM
 LAPJA

INDEX: 25.449

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Elek Sándorné, Gerő Gyula, Gönczi Imre, Karácsonyi Jánosné, Katsányi Sándor, Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Sallai István, Szőke Tiborné. Szerkesztő: Páldy Róbert. Szerkesztőség: Budapest, XI., Bartók Béla út 32. Telefon: 258-066.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Kiadóháztal: Budapest, VII., Lenin körút 9—11. Telefon: 221-293.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Fosta Központi Hírlap Irodánál, Bp., V., József nádor tér 1. Előfizetési díj: 1/2 évre 38 forint. Egyéni előfizetés a 61.238. sz., közületi előfizetés a 61.066. sz. csekk-számlára, átutalás az MNB 8. sz. fiókjánál vezetett folyószámlára.

68.999 Egyetemi Nyomda, Budapest
 Felelős vezető: Janka Gyula igazgató

50 ÉVE
HALT MEG
SZABÓ
ERVIN

Szabó Ervin
a magyar szocialista művelődéspolitikában
és könyvtári kultúrában

1877—1918

Ma már teljesen világosan áll előttünk, hogy Szabó Ervin a magyar szocialista művelődéspolitikában egyik leg tudatosabb úttörője és legnagyobb hatású alapvetője volt. A művelődés egészen belül különösen nagy jelentőségűek könyvtárpolitikai célkitűzései, könyvtártudományi elméleti felmérései és a könyvtárügyben elért gyakorlati eredményei.

Nem kétséges, hogy sokrétű, *gazdag életművében éppen a szocialista könyvtári kultúra megalapozása a leginkább időtálló*. Elvei, tervei és eredményei fél évszázaddal a halála után sem váltak történeti emlékekké. Ma is ösztönző példaként, eleven lendítő erőként hatnak, sőt előreláthatóan fontos erőforrásaink maradnak még hosszú ideig a jövőben is. Nyilván azért, mert a könyvtárpolitikus Szabó Ervin gondolkodásában és életművében olyan alapvető politikai és művelődéspolitikai tényezők jutottak központi szerephez, és szerveződtek újszerű, szoros egységbe, amelyek a történelmileg esedékes társadalmi, gazdasági és kulturális fejlődés legfontosabb mozgató erőinek és lehetőségeinek ígérkeztek életében és bizonyultak halála után, különösen az elmúlt évtizedek során.

Egész pályafutása és életműve egybehangzóan tanúsítja, hogy szemléletében és felfogásában elválaszthatatlan egységbe fonódott össze a forradalmi szocialista politikai egyértelmű érdeklődése és meggyőződése, a marxista közgazdász és szociológus átfogó tudása, a szocialista művelődéspolitikus és könyvtáros szakember elemző elméleti készsége és gyakorlati alkotó tevékenysége. Bármihez kezdett munkás élete folyamán: ez a gazdag személyiség mindig és mindenben egészében volt jelen. Elveiben és terveiben, cselekedeteiben és eredményeiben mindenkor együttesen és következetesen érvényesült kiemelkedő tehetsége és sokrétű felkészültsége. Mégpedig úgy, hogy marxista tudásához és meggyőződéséhez híven művelődéspolitikai és könyvtárosi munkálkodásában is mindig a társadalom gazdasági-termelési folyamatainak és osztálytagolódásának alakulását tekintette alapvetőnek, kulturális célkitűzéseit is ezekből következett ki, és máig példamutatóan mindenkor a marxista közgazdász és szociológus hozzáértésével alapozta meg.

A magyar szocialista művelődéspolitikában és könyvtári kultúrában kifejtett munkásságát is az teszi korszakalkotóvá és ma is időtálló eleven erővé, hogy a művelődés ügyét, s ezen belül a kiadványokat és könyvtárakat nem önmagukban, hanem társadalmi összefüggéseikben szemlélte, *az olvasás jelentőségét* a társadalom politikai, gazdasági és kulturális fejlődésében betöltött, ill. betölthető szerepe alapján értékelte. Könyvtárpolitikai terveiben és eredményeiben éppen az a forradalmian új, hogy a dolgozó tömegek — munkások, parasztok és értelmiségiek — *művelődési szükségleteit és igényeit következetesen összekapcsolta gazdasági-politikai érdekeikkel*, ezeknek a társadalmi érdekeknek a támogatására az egykorú, kezdetleges népkönyvtárakkal szemben a hazai munkás- és parasztmozgalmak könyvtári hagyományainak s az akkori legjobb külföldi (angolszász) megoldásoknak felhasználásával

megindította, sőt szívós erőfeszítésekkel kiharcolta az alapvető társadalmi célokat leghatékonyabban szolgáló könyvtár típus: a *nyilvános könyvtár* (public library, a mai közművelődési könyvtár) átgondolt itthoni kialakítását. Politikai tevékenysége, közgazdasági és szociológiai munkássága mellett ez az a *gyökeresen új kulturális alkotása*, ami Szabó Ervint nemcsak hazai viszonylatban, hanem az emberiség egyetemes fejlődésének folyamatában is a szocialista művelődési forradalom legjelentősebb úttörői közé emeli, és egyik legeredményesebb alapvetőjévé avatja. Így ítelték meg és értékelték őt a kortársak, munkatársak és tanítványok is, itthon és külföldön egyaránt. A Magyar Tanácsköztársaság pl. összes műveinek kiadását határozta el, s egyik legfontosabb alkotását: a Fővárosi Nyilvános Könyvtárat róla nevezte el. A moszkvai Szocialista Akadémia pedig tagjául választotta, egyedül magyar kortársai közül.

Alighanem igaza van Horváth Zoltánnak, az egykorú magyar történelem egyik legjobb ismerőjének, aki *Magyar Századforduló* (1896—1914) c. értékes könyvében Szabó Ervint a tények és összefüggések ismeretében a korszak három legnagyobb hatású magyar forradalmi egyénisége közé sorolja, s harmadikként *Ady Endre* és *Bartók Béla* mellé helyezi.

Eppen ezért nyilván nem is szorul bővebb indokolásra, ha most halálának ötvenedik évfordulója alkalmából a művelődés mai munkásai, elsősorban a szocialista könyvtárügy és mai könyvtárosok szemszögéből teszünk kísérletet Szabó Ervin munkásságának és örökségének korszerű értelmezésére és értékelésére, az örökségből számunkra adódó legfontosabb tanulságok kiemelésére.

Eletműve és értékelése

Tévedés volna azonban azt vélni, hogy Szabó Ervin új korszakot jelző és meg-alapozó elméleti felismerése és gyakorlati eredményei akadályok nélkül érvényesülhettek életében vagy a halála óta eltelt fél évszázadban. Személye, eszméi és alkotásai körül már kezdettől éles viták kerekedtek. Érthetően, hiszen Szabó Ervin tevékenysége minden területén forradalmian új szemléletet és felfogást alakított ki, s ráadásul maga is tehetséges és szenvedélyes vitázó volt, aki nyíltan és bátran megfogalmazta és közreadta a maga véleményét. Nem csoda, ha több oldalról is a viták középpontjába került. Konzervatív oldalról pedig törvényszerűen több vonatkozásban is fenntartások és kritikai állásfoglalások nyilvánultak meg vele szemben.

A dualizmus második felében, még inkább a két világháború közötti ellenforradalom negyedszázadában a hatalom birtokosai és élvezői, valamint támogatóik benne látják a hazai szocialista *forradalmi törekvések egyik vezető szellemét*. Előbb mindent elkövetnek, hogy megállapításait cáfolják, célkitűzéseit kereszttezzék, terveinek megvalósítását megakadályozzák. Később, a Tanácsköztársaság bukása után igyekeznek munkásságát elhallgatni vagy elferdíteni, munkatársait és híveit elhallgattatni, háttérbe szorítani vagy éppen száműzetésbe kényszeríteni. Elegendő lesz, ha itt a konzervatív ellenfelek közül csak a legszívósabbra és a legfelkészültebbre: *Gulyás Pálra* utalunk, aki egy életen keresztül viaskodott Szabó Ervin törekvéseivel, mindenkor a hivatalos hatalom oldaláról, eszközökben és módszerekben nem váltogatva s egyre reménytelenebb esélyekkel. Vitái komoly tanulságot szolgáltatottak arra, hogy a történelmileg elhalásra ítélt régi oldaláról indított támadások nem vezethetnek sikerre még akkor sem, ha azokat jó képességekkel és jó felkészültséggel folytatják.

Egészen más indítékokból fakadtak és kihatásaikban is más jellegűek voltak azok az állásfoglalások, amelyek Szabó Ervin törekvéseiről a haladás táborában formálódtak ki. A haladó kortársak közül sokan a szocialista forradalom egyik legkiemelkedőbb úttörőjét tisztelték benne, pl. a halálakor és halálának tizedik, huszadik illetve harmincadik évfordulóján. Mint láttuk, így értékelte a Tanácsköztársaság is. Később azonban egyrészt a Tanácsköztársaság jelentőségének átmeneti háttérbe szorulásával bizonyos mértékig elhalványult Szabó Ervin szerepe és jelentősége is. Másrészt új oldaláról és mélyebben ragadta meg Szabó Ervin politikai szerepét és jelentőségét Révai József tanulmánya, amely „Szabó Ervin helye a magyar munkásmozgalomban” címmel (Kelemen László álnév alatt) 1931-ben a Társadalmi Szemlében jelent meg, s amely azóta többször is kiadásra került, és Szabó Ervin értékelésében döntő súlyt kapott különösen 1945 és 1957 között. Mint a tanulmány címe is mutatja, Révai József főként Szabó Ervin politikai elveit és tevékenységét teszi mérlegre. Elsősorban szindikalista felfogására és törekvéseire és a belőlük adódó történelmi tévedéseire, valamint a polgári radikalizmus és opportunizmus hatására világít rá. Bár a politikai elvi hibák részletes elemzése mellett nyomtatékosan elismeri Szabó Ervin előre vivő szerepét és jelentőségét, mégis a tanulmány hosszabb időn át inkább fékezte, mintsem bátorította a Szabó Ervin kutatást. Minden bizonnyal

azért, mert Szabó Ervin politikai gondolkodását és törekvéseit, azokban is főként a tévedéseket és hibákat az akkori konkrét történelmi-társadalmi helyzetből függetlenül, *egyoldalúan, önmagukban vizsgálta és túlzottan kiemelte*, ugyanakkor életművének más területei, így pl. közgazdasági és szociológiai vizsgálódásai, valamint művelődés- és könyvtárpolitikai elvi és gyakorlati alkotásai teljesen homályban maradtak. Holott éppen ezeken a területeken találhatók azok a kiemelkedő eredmények, amelyek Szabó Ervin történelmi szerepét és jelentőségét a maga valóságában élénk állíthatják.

Nem szorul bővebb bizonyításra, hogy szocialista örökségünk minden értékét mielőbb, minél alaposabban fel kell tárjunk, s ezeket közgondolkodásunk alakításában, s ahol lehet, építómunkánk gyakorlatában fel kell használnunk. Ez a szükséglet irányítja rá a figyelmet egyre nyomatékosabban Szabó Ervinre is. 1958—1959-ben halálának és a Tanácsköztársaság kikiáltásának 40. évfordulója elindította ezt a munkát. Az 50. évforduló remélhetőleg tovább viszi a sikeres kezdeményezést, és elvezet a szocialista örökség s ezen belül Szabó Ervin személyiségének és életművének *teljesebb megismeréséhez és igazabb értékeléséhez* is.

Művelődés- és könyvtárpolitikai törekvései

Mint az előzményekből kitűnik, Szabó Ervin esetében megvolt minden személyes képesség és felkészültség ahhoz, hogy első és mindmáig egyik legkiválóbb szocialista művelődés- és könyvtárpolitikusként fejlődjen. Személyes érdeklődése a kultúra kérdései — különösen az olvasás, kiadvány és könyvtár — iránt, marxista világnézete, közgazdasági és szociológiai ismeretei, német, francia, angol és olasz nyelvtudása megteremtették a szükséges feltételeket ahhoz, hogy a hazai társadalom életét, benne a művelődésügy, könyvtárügy, különösen pedig a fővárosi könyvtárügy helyzetét és lehetőségeit helyesen érzékeli, felismeréseit az egyetemes emberi fejlődés élvonalához viszonyítva értékelje, terveit, valamint azok megvalósításának mértékét és ütemét a hazai és külföldi viszonyoknak megfelelően irányozhassa elő.

Érdeklődésének és tájékozódásának terjedelmét és irányát jelzi, hogy a közművelődés és a könyvtárügy kutatói és szakírói közül főként azoknak az elméleti és gyakorlati munkásságát kísérte figyelemmel, akik a dolgozó tömegek politikai, gazdasági, kulturális, könyvtári előre jutása mellett vagy ellen foglaltak állást, pl. *Walter Hofmann* munkáskönyvtári törekvéseit, *Jules Destrée*, illetve *Gustav Hennig* munkáskönyvtárakról szóló munkáját, vagy a hazai szakszervezeti és népkönyvtárakról szóló írásokat. Könyveiben, cikkeiben, könyv- és folyóíratismertetéseiben többnyire azokról írt, levelezésben főként azokkal állott, *munkatársait nagyjából azok közül választotta, akik Marx és Engels tanításait követték*, a szocialista forradalmi átalakulás hívei voltak, tudományos és gyakorlati munkájukkal ezért dolgoztak. Vitacikkeiben, felszólalásaiban azokkal szemben foglalt állást, akik az uralgó osztályok álláspontjáról nemegyszer a marxizmus tanításainak kiforgatásával cáfolni vagy tagadni igyekeztek a dolgozó osztályok politikai, gazdasági és kulturális felszabadításának történeti szükségességét. A társadalmilag szükséges új mellett forradalmi bátorsággal szállt síkra, azt bármilyen oldalról jövő ellenzéssel szemben rendszerint széles körű, fölényes tárgyismerettel, világos elvi megalapozással és biztos írásbeli kifejezőképességgel védelmébe vette. Eppen ezért olyan *eleven hatásúak ma is* a szociológiai és közgazdasági, művelődéspolitikai, különösen pedig bibliológiai írásai. Gazdag valóságtartalmuk, *világszínvonalon levő tájékozottságuk*, a társadalmi fejlődés fő vonalába és jövőbe mutató szemléletük leginkább megőrizte őket az elavulástól.

Művelődéspolitikai, ezen belül népművelés- és könyvtárpolitikai elgondolásaiban azonban a hazai kulturális élet különböző tartományai nem azonos súllyal szerepelnek. Az irodalom és művészetek korabeli kérdései — még az iskolai oktatás problémái is — viszonylag ritkán, inkább csak az olvasással és könyvtárüggyel való összefüggésben keltették fel érdeklődését. Ugyancsak alkalomszerűen foglalkoztatták, de jóval nagyobb elmélyülésre készítették a közművelődés egyes területei, pl. a népműve-

lés, a munkásművelődés, a fővárosi múzeumügy stb. Ezek is többnyire a fővárosi könyvtárüggyel kapcsolatosan.

Művelődéspolitikai terveiben a *központi helyet a könyv és könyvtár világa foglalja el*. Egész élete folyamán mindvégig erős vonzalom élt benne a könyvtárügy iránt. Azt lehet mondani, könyvtárosnak született és ilyen irányú képességeit egy élet kitartó munkájával elméletileg és gyakorlatilag páratlanul széleskörűvé és magasszintűvé fejlesztette. Ezen a téren maga is „szakértőnek hiszi magát”. Még csak gimnáziumba jár, mikor elkészíti és kinyomatja az ungvári gimnázium ifjúsági könyvtárának katalógusát. Egyetemi hallgató Bécsben, amikor alapos elemzés alá veszi a porosz katalogizálási szabályzatot, amiről már a következő évben elmélyült elemző tanulmánya jelenik meg a Magyar Könyvszemlében (1900). Mint pályakezdő könyvtáros két számottevő társadalomtudományi könyvtár katalógusának összeállításával és kiadásával szerez elismerést. A *Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara könyvtáráéval* (1902) és a *Társadalomtudományi Társaság Pulszky Ágost Könyvtáráéval* (1903). Ilyen előkészületek után és alapján lesz a fővárosi könyvtár könyvtárosa, és alakítja ki a maga és munkatársai számára kora egyik legjelentősebb és legérdekesebb könyvtárpolitikai feladatát: egy új könyvtártípus, a városi nyilvános könyvtár létrehozását. Az a sok erőfeszítés és sok irányú küzdelem, amit *élete egyik fő művéért* másfél évtizeden át kifejtett és folytatott, világosan mutatja, milyen sokoldalú tehetség és felkészültség, mennyi odaadás és kitartás kell egy ilyen életcél megvalósításához.

Tudományos munkásságának egyik legjobb részét éppen a *könyvtártudományi írásai* alkotják, s ezek között is a fővárosi nyilvános könyvtárral kapcsolatosak a legjelentősebbek. Gyakorlati tevékenységei között a hazai könyvtári kultúra, különösen a fővárosi könyvtárügy korszerű színvonalra való fejlesztése kötötte le idejét és ereje jó részét. Nemcsak idevágó megnyilatkozásai, de egész élete és munkássága is bizonyíték rá, hogy a *könyvtárosi pálya* nem foglalkozás, hanem *élethivatás volt* számára. Olyan életpálya, amely személyiségének sajátos adottságain alapult, amelynek keretében igen sokat egyesíthetett mindabból, ami számára személyes vonatkozásban is lényeges volt.

A Fővárosi Könyvtár éppen Szabó Ervin elgondolásai alapján egyszerre hozta létre magában a társadalomtudományi kutatás akkori legjobb hazai bázisát és a társadalmi tömegművelődés intézményeit: a kerületi közművelődési könyvtárakat. Tehát a tudományos kutatásnak azt a területét támogathatta, amelynek a fejlesztése Szabó Ervin szerint általánosságban is a korszerű hazai társadalmi fejlődés érdekében a legfontosabb és legsürgősebb volt, s egyben az ő személyes kutatómunkáját is alátámasztotta. Ugyanakkor az első kerületi közművelődési fiókok létrehozásával *megkezdte egy új, tömeghatású könyvtári rendszer kialakítását*, amely nálunk majd a szocializmus viszonyai között bontakozik ki, és válik a főváros — és példája nyomán vidéki városaink és nagyobb községeink — nagy jelentőségű kulturális tényezőjévé.

Mindezt azért is ki kell emelni, mert egyes feltételezések szerint Szabó Ervin csak politikai törekvéseinek kudarca után húzódott volna vissza a könyvtáráépítés csendesebb területére. Holott a *könyvtári kultúra gyakorlata és elmélete mindvégig egyik fő munkaterülete volt*. Ideje és ereje jelentős részét az kötötte le. Igazolja ezt egyebek között, hogy bibliológiai tanulmányai életének nem egyik vagy másik szakaszában készültek, hanem folyamatosan élete egész folyamán. Alig akad esztendő, amelyben — politikai, szociológiai, közgazdasági és urbanisztikai munkái mellett — bibliológiai cikkei, tanulmányai ne jelentek volna meg. Valójában tehát munkásságában a politikai, szociológiai, közgazdasági, történeti, kulturális és a szorosan vett bibliológiai vizsgálódások párhuzamosan haladnak, sőt összefonódnak egymással, s csak együttesen fejlődhetnek kielégítően, mert a „könyvtár szerves része a környező társadalomnak; a társadalom egészét érintő változások nem hagyhatják érintetlenül a könyvtárat sem”. A fentebb említett téves megítélést az idézte elő, hogy munkássága egyetlen területen sem halad egyenletes ütemben. Vannak időszakok, amikor inkább az egyik vagy inkább a másik területre összpontosítja figyelmét. Leginkább szembetűnnek ezek az egymástól elhatárolódó szakaszok a politikai tevékenységében, ahol a szociáldemokrata korszakot (1899—1905) előbb a szindikalizmus időszaka (1907—1910), majd a háborúellenes korszak (1914—1918) váltja fel. Ha nem is ennyire, a bibliológiai munkásságában is elhatárolódnak egymástól a felkészülés kezdeti évei (1900—1903), a fővárosi könyvtár megalapozásának és a hazai könyvtárügy korszerűsítésére irányuló törekvéseknek időszaka (1904—1909) a fővárosi könyvtár nyilvános könyvtárrá való fejlesztéséért és az új könyvtári épületért folytatott küzdelem időszakától (1910—1914) és a háború nehéz éveitől (1914—1918). Bibliológiai munkássága azonban nemcsak folyamatos, de viszonylag egyen-

letes is volt, csaknem két évtizeden keresztül. Természetesen a feladatok és tárgykörök változtak aszerint, ahogy az élet napirendre tűzte őket.

Nyilvános könyvtár vagy népkönyvtár?

Bibliológiai munkásságán belül viszonylag kevesebbet foglalkozott a könyvkultúra kérdéseivel, mint a könyvtári kultúra korszerűsítésnek hazai problémáival. A könyvkiadás, könyvterjesztés, nyomdászat vagy könyvművészet problémái önmagukban, tárgyi mivoltukban alig érdeklik. Annál inkább vonzza a könyvek, folyóiratok, hírlapok és más kiadványok funkciója, a kiadványok szerepe és jelentősége a társadalom életében. Ezek közül is elsősorban a könyvtári gyűjtemények személyiség és közösség formáló lehetőségei és azok a korszerű ösztönzések és segítségek, amelyeket általuk a tudományos kutatás kaphat. S ez sem a könyvtáros elfoglaltságából, hanem elvi megfontolásból és állásfoglalásból származik. Szerinte a nyilvános könyvtárak sűrű hálózata „a modern városnak sajátos terméke, egyúttal újabb tünete annak a társadalmi fejlődési iránynak, amely a kollektív szolgáltatások folytonosan szaporodó tömegével helyettesíti a szükségletek egyéni kielégítésének rendszerét”. Nem becsüli le a kiadványokat a maguk külső tárgyi mivoltukban, még kevésbé belső tartalmukban, sem az egyéni könyvgyűjtést (maga is szenvedélyes híve a „szocialista bibliofilának”, egész könyvtárat gyűjt a forradalmak, főként a munkásmozgalom hazai és külföldi kiadványaiból), de világosan áll előtte, hogy

a kiadvány csak valamely jól működő könyvtár jól szervezett gyűjteményeként válhat tömegméretekben ember és társadalom formáló tényezővé.

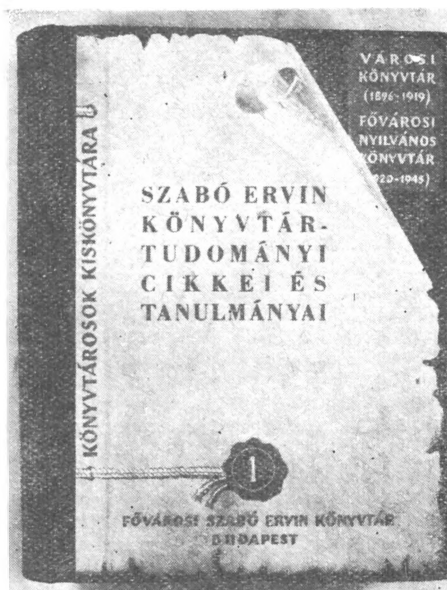
Ez az oka és magyarázata, hogy az olvasmány és közművelődés összefüggései erősen foglalkoztatják. Művelődéspolitikájának egyik központi kérdése „a nagyközönség olvasószükségletének” korszerű kielégítése. Annál is inkább, mert az akkori viszonyok között „a nagy nyilvánosság, a tudományos képesítéssel nem bírók óriási tömege a legújabb időkig ki volt zárva a főlhalmozott irodalmi értékek élvezetéből, sőt jórészt még ma sem férhet hozzájuk”. Ez készíti arra, hogy híres *Emlékiratában* is kiemelve: „a dolgozó népesség” tömeges művelődését korszerű szinten „másként, mint jó könyvanyag készentartása és hozzáértő kiszolgáltatása által nem lehet elérni”. A „régimódi népkönyvtárak eredménytelenségének egyik legfőbb oka könyvanyaguk silánysága”. Teljes összefüggésében kifejti erről felfogását abban a vitában, amely az első fővárosi kerületi közművelődési könyvtár felavatásakor keletkezett, annak jellegéről. „A magyarországi népkönyvtárakról szóló hivatalos évi jelentés az állam folyton fokozódó anyagi támogatása ellenére, legújabbban is e könyvtárak forgalmának lényeges csökkenéséről ad számot. Mi ennek az oka? Nézetünk szerint legfőként az, hogy e gyűjtemény könyvanyaga túlnyomórészt úgy van összeválogatva, mintha az olvasók valamifajta kiskorúak... volnának. Népies könyvek, a nép számára lepárolt irodalom, a gazdasági, társadalmi, politikai, vallási küzdelmek „kényes” kérdéseivel szemben a pártatlanság hazug mezébe öltözködött és elavult tudományos, szóval amolyan szellemi gyámság alatt állóknak szánt szegényházi koszt: ez a régi módi népkönyvtárak anyaga és programja. A magyar tapasztalat azt is bizonyítja, hogy ez a koszt senkinek sem kell — hisz az összes magyar népkönyvtárak együttvéve sem forgatnak meg egy évben annyi könyvet, mint egy közepes angol város, pl. Bristol vagy Salford egymagában — a nyugat-európai és amerikai viszont megmutatja: mi kell? Kellenek éspedig szegénynek és jómódúnak, „műveletlennek” és „műveltnek” egyaránt: a) a régi irodalomból némely jó könyvek, b) új könyvek, c) praktikus, az élet problémáira őszintén megfelelő könyvek. Egyaránt, egyformán. A könyvtár ne gyámkodjék tehát. Adjon jó könyveket, adjon új könyveket és adjon

az élet kérdéseire minden szempontból megfelelő könyveket. Akkor aztán olvasni fogják százezerszám, milliószám, Bécsben, Berlinben, Liverpoolban, Chicagóban, s olvasni fogják munkások, gyerekek, egyetemi hallgatók, utcaesprők és tisztviselők — egyformán. S ha ezen kívül újságokat és folyóiratokat is tart, nyitra van minden nap, és pedig este, a gyermekekkel is törődik, és ami fő: anyagát folyton fölfrissíti, — akkor nyilvános könyvtár lesz, public library és nem „nép”-könyvtár, amely épp a „nép”-nek nem kell”.

A jó olvasmány tömegméretű hatását igyekezett elvileg megvilágítani jó néhány tanulmányban, és gyakorlatilag meg is valósítani a megfelelő művelődési könyvtárak mielőbbi létrehozásával vagy létrehozásának támogatásával, pl. Debrecenben. Egyebek mellett a régimódi népkönyvtár és az angol—amerikai példák nyomán kialakított nyilvános könyvtár éles szembeállításával, valamint az új fővárosi könyvtárért és kerületi hálózatért folytatott elvi küzdelmei és gyakorlati erőfeszítései jelzik azt a két fő területet, ahol a dolgozó tömegek és az olvasmány tömegméretű kapcsolatoknak kialakításáért sikraszáll. Elgondolásait több külföldi hasonló törekvés beható ismertetésével is támogatta saját maga, vagy közvetlen munkatársai tollából megjelent cikkekkel. Valamennyi között legmeggyőzőbb példát nyilván a Chicago nyilvános könyvtáráról készült részletes ismertető fordítása és *Dienes László*: Walter Hofmann könyvtári törekvéseiről írt tanulmánya adta. Az elvi állásfoglalásokon és példákon túlmenően több alkalommal konkrétan is foglalkozik azokkal a művekkel, amelyek a társadalom széles tömegeinek művelődését a leginkább szolgálhatják. Világosan elhatárolja az értékes irodalmat az értéktelen, selejtes olvasmányoktól. Sőt egyes kiragadott példák helyett olyan elvszerűen kidolgozott ajánló könyvtári jegyzékkel is alátámasztotta törekvéseit, mint amilyen kiváló munkatársáé, *Madzsar József*é volt, s amely tulajdonképpen a Gulyás-féle *Népkönyvtári Cimjegyzék* ellenpárjával készült. Mintegy bizonyítandó, hogy a korszerű könyvtárpolitikai szemlélet hogyan kívánja és tudja összeállítani a nyilvános közkönyvtárak állományát. Mindez azonban nem öncélúan, a kultúra értékeinek önmagukért való megismertetéséért, hanem az emberért, a széles „dolgozó népeesség” kultúrálódásáért történik. Nem is egyszer hangsúlyozza: „ne a könyv legyen a cél, az ör, a fétis, hanem az olvasó”. Sőt az olvasó művelése és önművelése sem öncélú folyamat. Még a legkorszerűbb műveltség sem lehet végcél. Arra való, hogy a művelődő ember sikeresebben helyt álljon az élet harcaiban. A könyvtáraknak „azt kell nyújtaniuk, ami a munkásság társadalmi és politikai törekvéseivel és harcaival közvetlen vagy közvetett vonatkozásban van, azok eredetét, történetét megvilágítja, elméleti alapjukat szélesíti és tudományos perspektívát nyit a jövőre. Szóval mindazt, ami az egészségesebb, teljesebb, tisztább, tudatosabb, egyszóval: emberesebb létért való törekvéshez fegyvereket szolgáltat”. Még jobban kifejti és aláhúzza ezt az Emlékirat II. fejezetében, ahol az új fővárosi nyilvános könyvtár szolgáltatásait írja körül: „Némely kultúrpolitikusok és pedagógusok sokat beszélnek egységes, az összes osztályokban egyforma műveltségéről, mint az egész közoktatásügy céljáról. Mi nem hisszük, hogy ez a törekvés valóra válhatnék. A pedagógusok és politikusok, akik a nemzeti műveltség egységéről beszélnek, célt látnak ott, ahol csak eszköz van. Nem egységes műveltség csinálódik, hanem »csak« egységes művelődési intézmények. Ezek pedig csinálnának ugyanolyan okból, amiért például az egységes népiskola létrejött. Mert egész társadalmi fejlődésünk arra visz, hogy nem a létért való harc eredményei ugyan, de igenis annak előfeltételei, alapjai a társadalom mind több tagja számára kedvezőbbek, tehát egyenlőbbek lesznek. Ami azelőtt csupán a leggazdagabbak és legműveltebbek kis csoportjának kiváltsága, tehát harci fegyvere volt: az írás-olvasás tudománya, az ma a népiskola által a műveltebb országokban minden embernek fegyvertárához tartozik. A könyvtárak sem jelentenek mást, mint hogy ezekben az országokban a műveltség közös alapja, a fegyverek egyenlősége magasabb fokú, hogy ezek a fejlett társadalmak már ott tartanak, hogy a létért való harcra minden tagjukat egy fokkal különb fegyverekkel szerelik fel, mint azok a szegényebb társadalmak, amelyekben ezek a különb fegyverek még mindég egy kisebbség kiváltsága, miként egykor az írás-olvasás fegyvere. Örülnünk kell majd ezért nekünk is, ha sikerül egyszer elérnünk, hogy elmondhatjuk: a szegény Magyarország fővárosa, Budapest is olyan fegyverekkel szereli föl minden polgárát az életért való harcra, mint a gazdag, a hatalmas angol és amerikai községek.”

Ez a rövidre fogott gondolatmenet is megmutatja, hogy nálunk a könyvtár Szabó Ervin politikai és könyvtárpolitikai elvei, megfontolásai és gyakorlati megoldásai nyomán kezdett a közművelődés jelentős intézményévé fejlődni. A hivatalosan szervezett népkönyvtárak alacsony színvonalát és népellenes politikai céljait ő leplezte le. A dolgozó tömegek politikai-gazdasági érdekeit és valódi művelődési igényeit szolgáló új könyvtártípus: a nyilvános közművelődési könyvtár koncepcióját ő ala-

kitotta ki elveiben és gyakorlatában egyaránt. Azóta elgondolásaiból a fővárosban és vidéken sok megvalósult. Elvi útmutatásai és gyakorlati alkotásai közvetlenül vagy közvetve, áttételesen széles körben hatottak. De azt is látni kell, hogy a közművelődési könyvtárügy fejlődési folyamata még korántsem fejeződött be. Társadalmunk alapvető fejlődési irányai, elsősorban az iparosodás és a városiasodás, továbbá a mezőgazdaság nagyüzemi formái és a falu átalakulása, valamint az iskolázottság és a művelési színvonal emelkedése a közművelődési könyvtárak elterjedése és további kibontakozása előtt szükségképpen újabb lehetőségeket nyit meg. A szükségessé váló új szervezeti keretek, tartalom és módszerek kialakításában Szabó Ervin közművelődési könyvtári koncepciója további hathatós segítséget nyújthat. Segítségünkre lehet mindaddig, amíg elgondolása általánosan meg nem valósul az országban mindenhol, ahol arra a feltételek már megvannak vagy időközben létrejönnek.

Tudományos és szakkönyvtárügy

Könyvtárügyi törekvéseinek másik fontos területét azok az összefüggések alkotják, amelyek a kiadványok és a tudományos kutatás kapcsolatában már fennállottak, vagy mielőbb létrehozandók volnának. Ezeknek az összefüggéseknek az előtérbe való helyezését elvileg is éppen olyan világosan megalapozta, mint az olvasmány és közművelődés kapcsolatát. Az elvi alapok itt idézett megfogalmazása ugyan élete utolsó éveiből való, de más formákban már korábban is találkozunk vele, s a felismerésüket gyakorlati könyvtári munkássága is tanúsítja. Ezeket az alapvető könyvtárpolitikai elveket a szociológus, a közgazdász és művelődéspolitikus a maga sokoldalúan összetett szemléletével így summázza: „Ne pazarolj energiát! — a háború tapasztalatai után nemcsak a technikai, a gazdasági, a politikai tevékenységnek lesz vezető elve, hanem a tudományok, művészetek terjesztésének: a nevelés és az oktatás munkájának is... Ki merem mondani, hogy *kulturális fejlődésünk: tudományos és egyéb értelmi és lelki energiánk gyarapodása és nemesítése ma a legszorosabban összefügg könyvtárügyünk állapotával.* Hogy — a legjobbak kiválogatását és érvényesítését biztosító gazdasági, társadalmi és politikai viszonyokat föltételezve — a magyar tudományos munka eredményessége lényegesen attól függ, mily mértékben és mily körülmények között áll rendelkezésre az a nélkülözhetetlen energiaforrás, a kutatásnak ma nélkülözhetetlen eszköze: a könyv; mennyi energiát kell arra fordítani, hogy létéről tudomást szerezzen, mennyi energiába kerül, hogy hozzájusson, milyen energiákat kell áldoznia, hogy hasznát vehesse. És hogy — ismét a mellőzhetetlen társadalmi viszonyokat föltételezve (amelyek egyébként viszont föltételezik a műveltség eszközeit is) — *oly hatékonysággal működik-e könyvtári szervezetünk, hogy valóban a legjobb könyveket juttatják el valóban a legolcsóbbban, valóban a legtöbb olvasóhoz...* És mert elmaradtak vagyunk, azért aggódó és féltékeny figyelemmel kell kísárnunk minden, akár bel-, akár külföldi kezdést, amelytől energiánk kímélését és gyarapítását várhatjuk: a közvélemény ébresztését, új könyvtártechnikai berendezéseket, módszereket, eljárásokat, új szervezési elveket, új könyvtárpolitikai problémákat és célkitűzéseket.

És mert az újjal és jobbal szemben az ellenállás a legnagyobb ott szokott lenni, ahol a reform a legszükségesebb: *nem szabad, hogy egy percig is pihenjünk, hogy a legcsekélyebb alkalmat is elmulasszuk a reform szükségének hirdetésére és bizonyítására.*”

De itt sem maradt meg az elvek megfogalmazásánál és hirdetésénél. E téren is több irányban és formában gyakorlatilag is tevékenykedett. Felmérte pl. a társadalomtudományi kutatás hazai könyvtári bázisait: *Az Egyetemi Könyvtárakról* c. és a *Fővárosi Könyvtár* c. tanulmányában. Közreműködött korszerű társadalomtudomá-

nyi szakkönyvtárak létrehozásában és kiadta azok katalógusát. Végül nagy jelentőségűek voltak azok a bibliográfiák és szakirodalmi szemlék, amelyeket a társadalomtudományok egyes fontos ágaiból, így a közgazdaságtan, a munkásmozgalom köréből összeállított vagy irányításával összeállítottak.

Tisztán látta, hogy a régi muzeális jellegű tudományos könyvtárat fokozatosan felváltotta a modern szakkönyvtár, amely egy-egy társadalmilag fontos életfolyamat (pl. ipari vagy mezőgazdasági termelés, egészségügy ill. köznevelés stb.) és a tudományok megfelelő csoportjának dokumentumanyagát igyekezett összegyűjteni. Mégpedig világszinten, a lehető legfrissebb könyvek, folyóiratok és más nyomtatványok minél teljesebb begyűjtésével és hozzáférhetővé tételével. Sőt a fejlődés mihamarabban ezen is túlmutatott. A modern szakkönyvtár ekkor már fokozatosan a szakterületek tudományos tájékoztatási központjává alakult. S ezzel idővel, ha lassan is, a maguk módján a régebbi szakkönyvtárak is kénytelenek voltak számot vetni. Egyrészt maga a könyvtár is különböző formákban tárta fel a saját állományát. Másrészt a szakterület dokumentumain kívül mind nagyobb mértékben gyűjtötte a szakterület bibliográfiai és dokumentációs forrásanyagát is. A korszerű szakkönyvtár tehát egyre jobban használható munkaeszközzé vált, amely egyre több kutató számára nyújtott hatékony segítséget. A folyamat megindulásában elvi állásfoglalásainak és gyakorlati kezdeményezéseinek feltétlenül jelentős részük volt.

Ebből a vázlatos áttekintésből is nyilvánvaló, hogy Szabó Ervin esetében halálának 50. évfordulója nem csupán alkalom a kegyeletes megemlékezésre. Sokkal inkább új és erős ösztönzés arra, hogy *életpályáját és életművét sokoldalúan és elmélyülten tanulmányozzuk*. Az életpálya és életmű kiterjedt és beható tanulmányozása egyszerre két lényeges feladatban vihet bennünket előbbre. Egyrészt az eddiginél tisztábban megismerhetjük Szabó Ervin szerepét és jelentőségét a szocializmus hazai előkészítésében a maga korának konkrét viszonyai között. Másrészt az eddiginél alaposabban és rendszeresebben felismerhetjük azokat a tanulságokat, *ma is érvényes útmutatásokat*, elméleti megállapításokat és gyakorlati megoldásokat, amelyek szocialista művelődésünk, ezen belül könyvtári kultúránk továbbfejlesztésében eredményesen felhasználhatók, illetve amelyekkel a marxista művelődésméлет és könyvtártudomány ismeretrendszerét gazdagíthatjuk. A cél és a várható eredmény megkívánja és megéri szocialista művelődésünk munkásainak, köztük a könyvtárosoknak az érdeklődését és erőfeszítését.

Kovács Máté

J E G Y Z E T E K

Nincs itt lehetőség, s talán nincs is szükség arra, hogy Szabó Ervin műveire és a róla szóló irodalomra esetenként és részletesen utaljunk. Elegendő, ha a cikk szövegében levő hivatkozásokon kívül csak a leglényegesebb újabb gyűjteményes, illetve összefoglaló kiadványok adatait közöljük. Ezekben az érdeklődők csaknem minden lényeges kérdésre további tájékoztatást találhatnak.

AZ MSZMP Központi Bizottságának Párttörténeti Intézete: Szabó Ervin, 1877—1918. Szabó Ervin válogatott írásai. 1958. 508 l.

SZABÓ Ervin. Magyar nyelven megjelent könyvtártudományi, művelődéspolitikai cikkeinek, tanulmányainak és kritikáinak gyűjteménye. 1900—1918. KÓHALMI Béla: Szabó Ervin a könyvtáros c. tanulmányával. 1955. 508. l.

KÓHALMI Béla: A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye. 1959. 259 l.

REMETE László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története. 1966. 324 l.

A KOSSUTH RÁDIÓ *Visszhang* című műsorának július 14-i adásában a budakeszi Tudószanatórium könyvtárának súlyos helyzetével foglalkozott, mely annak az intézkedésnek a következtében állt elő, hogy az idén ötödére csökkentették a betegek kulturális ellátására szánt összeget, s ezzel együtt természetesen a könyvbeszerezésre fordítható költségvetési keret is arányosan kisebb lett. A riporter ezzel kapcsolatban feltette a kérdést: vajon helyesen értelmezik-e az új gazdaság-irányítási rendszer elveit azok, akik 500 beteg szórakozási, művelődési lehetőségeinek csökkentésével kívánják eleget tenni a takarékosági szempontoknak. (A problémával a Könyvtáros is foglalkozott az augusztusi számban.)

A KAPUVÁRI JÁRÁS területén a beledi, fertői, iváni és kapuvári fogyasztási szövetkezetek 300 000 forint értékű könyvet ajándékoztak a községi könyvtáraknak.

Szabó Ervin és a decimális rendszer

1876-ban adta közre az amerikai *Melvil Dewey* az általa konstruált új könyvtári osztályozási rendszert, amelyet csakhamar számos gyűjtemény átvett az USA-ban. Az elkövetkező két évtizedben mégis úgy látszott, hogy ez is csak egyike a földkerekségen használt számtalan szisztémának, amelyek sokfélesége miatt a kutatóknak, olvasónak nemcsak a különböző országokban, hanem egy-egy város különböző könyvtáraiban is esetenként kellett megtanulnia e gyűjtemények egymástól eltérő szakkatalógusainak csínját-bínját.

Am az 1890-es években fordulat kezdődött. Két lelkes brüsszeli ügyvéd, tehát a könyvtárügyben, bibliográfiai kérdésekben „laikusok”, *Paul Otlet* és *Henri La Fontaine* fejükbe vették, hogy a különböző nemzetek tudományos kutatásainak egységesítése érdekében egyetemes intézetet hoznak létre, amelynek elsőrendű feladata valamennyi nemzet nyomtatásban megjelent tudományos termékeinek regisztrálása és rendszeres publikálása. A tervezett Institut International de Bibliographie (Nemzetközi Bibliográfiai Intézet) számára ekkor olyan osztályozási rendszert kerestek, amelyet minden országban ajánlhatnak.

Felfrissítésre érdemes, mert az eltelt két emberöltő alatt feledésbe sülyedt érdekes adalék: magyar tudósnak, *Mandelló Gyula* közgazdász-professzornak köszönhető, hogy a brüsszeliek végül a Dewey-féle decimális osztályozást választották az általuk áttanulmányozott sok száz szisztéma közül. Ezt a tényt először maga Paul Otlet közölte egy akkori jeles magyar könyvtárossal, *Esztegár Lászlóval*, aki 1897-ben találkozott vele Brüsszelben. Mint *Esztegár* a Magyar Könyvszemle 1897-es évfolyamában (266—275. old.) megörökítette, a belga Otlet elmondta neki, hogy egyik magyar barátja *Mandelló Gyula*, aki néhány évvel előbb Amerikából hazatérve Brüsszelben felkereste, hívta fel figyelmét a decimálisra, amelyet azután közelebbről megvizsgáltak és elfogadtak. A dolog 1893-ban történt, erre később maga *Mandelló Gyula* utalt a *Közgazdasági Szemle* 1903-as évfolyamában. (155—156. old.)

A hazai szaksajtóban több mint 70 évvel ezelőtt *Esztegár László* adott először mutatót Dewey táblázataiból (Magyar Könyvszemle 1896-os évf.)

A tervezett központ 1895-ben létre is jött a nagy jelentőségű brüsszeli első nemzetközi bibliográfiai kongresszuson. Az intézmény nyomban munkához látott és növekvő számú ország illetve munkatárs közreműködésével egymásután adta ki a legkülönbözőbb tudományágak nagyszabású repertóriumait Ezeket már a Dewey-féle tizedes osztályozás módosított, az európai és nemzetközi igényeknek, a tudományágak követelményeinek megfelelően továbbfejlesztett táblázatai szerint rendezték.

Magyarországon azonban a századfordulóig nem igen esett újabb szó a decimális osztályozásról.

Mandelló Gyulának a fiatal *Szabó Ervinhez* írt (a Párttörténeti Intézetben őrzött) 1901. november 26-i leveléből tudjuk meg, hogy a század elején kísérlet történt a decimális rendszer magyarra fordítására. A 24 éves *Szabó Ervin* 1900-tól a *Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara* könyvtárosa volt, és ott hazánkban elsőként vezette be a tizedes osztályozást, majd az újjászervezett gyűjtemény katalógusának kiadását készítette elő. A már kiszedett első tíz ív korrektúráját elküldte *Mandellónak*, aki erre reflektálva 1901. november 26-i levelében örömét fejezte ki afelett, hogy a kamarai katalógus a decimális rendszert követi. Azt indítványozta, hogy *Szabó Ervin*, aki a *Közgazdasági Szemle* számára havonta állított össze kurrens nemzetközi szakbibliográfiát, 1902 elejétől ezt az anyagot is tizedes rendbe szedve publikálja. Ugyanott utalt *Mandelló* arra is, hogy a brüsszeli intézet már kereken egy évvel előbb megbízta *Gyalui Farkast*, a kolozsvári egyetem kitűnő könyvtárosát az egész séma magyarra fordításával, de *Gyalui* nem végezte el a munkát.

E szempontból nálunk az 1902-es év vált határkövé. 1902 elején kezdte *Szabó Ervin* a tizedes rendszerbe foglalva közölni a *Közgazdasági Szemle* hasábjain, (amelynek 1900 óta dolgozott), a hazai és külföldi közgazdasági irodalom kurrens jegyzékét. Első ízben a *Közgazdasági Szemle* 1902 áprilisi számában (241—248. old.) hozta ilyen beosztással jegyzékét, és ugyanott (a 238—240. oldalon) publikált hazánkban elsőként egy „Rövidített decimális táblázat”-ot. Társadalomtudományi-közgazdasági anyagról lévén szó, csak a 3-as szakot részletezte ebben a táblázatban.

A kamarai könyvtár modernizálása, akárcsak az a körülmény, hogy *Szabó Ervin* 1902 elejétől a *Közgazdasági Szemle*ben is rátért a decimálisra, még nem váltott ki visszhangot a szaksajtóban.

Annál nagyobb port vert fel *Szabó Ervin* első önálló, nagyszabású bibliográfiájának megjelenése, az a kereken 900 oldalas katalógus, amelyet 1902-ben bocsátott közre a kamarai könyvtár állományáról. A katalógus kedvező fogadtatásra talált

egyes hazai lapokban, sőt külföldön is (így például a német Zentralblatt für Bibliothekswesen szerkesztője, *H. Reinhold* méltatta melegen a lap 1903-as évfolyamának 389–390. oldalán), ám kevésbé barátságosan üdvözölte a magyar szaktudományosság hivatalos orgánuma, a Magyar Könyvszemle. Ennek 1903-as évfolyamában (502–504. old.) *Gulyás Pál* írt Szabó Ervin művéről. Gulyást nem lelkesítette az a tény, hogy végre egy jelentékeny magyar tudományos könyvtár is könnyen kezelhető katalógust ad használatba, ehelyett gúnyos és lekicsinylő hangon jegyezte meg, hogy a „pazar fényvel” kiállított bibliográfia „nem annyira a feldolgozott művek bibliográfiai becse, mint inkább a feldolgozás módja által vonja magára a könyvtári tudományokkal foglalkozók figyelmét.”

Leginkább a decimális rendszer alkalmazását marasztalta el külföldi bírálóktól összeszedett és saját kifogásaival tetézett kritikájában Gulyás Pál, aki a tízedes osztályozás európai és nemzetközi elterjesztéséhez fűzött reményeket is „ábránd”-nak minősítette.

Valójában Szabó Ervin azáltal, hogy a kamarai könyvtárban, a Közgazdasági Szemle bibliográfiai mellékletében, majd a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Könyvtárának 1902-ben kiadott hatalmas katalógusában a tízedes rendszert alkalmazta, már meg is gyökeresztette Magyarországon ezt az új irányzatot, sőt ennél tovább is jutott: alig 25 esztendő korábban nemcsak első meghonosítója volt a decimális rendszernek, hanem a világ összes szakembereihez szóló brüsszeli központ is számon tartotta munkáját. Mandelló Gyula, a Közgazdasági Szemle társszerkesztője mutatott rá a folyóirat 1903-as évfolyamában (156. old.), hogy Szabó Ervin a kamarai könyvtár katalógusának kiadásával nemcsak Magyarországon, de nemzetközi téren is úttörő feladatot teljesített. Mandelló megemlítette, hogy a kilencvenes évek közepétől egymás után jelentek meg a különböző tudományok nagy repertóriumai, csak a közgazdasági tudományok terén nem: „Magyarországot illeti meg e téren a kezdeményezés érdeme, mert a Közgazdasági Szemle irodalma immár egy éve és most a Kereskedelmi és Iparkamara hatalmas könyvtárkatalógusa is követi a decimális rendszert” — tette hozzá Mandelló.

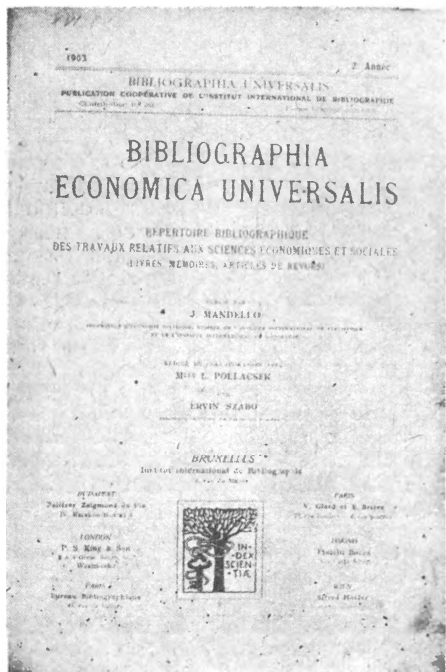
De nemcsak ebben állt az összeállítás fontossága, többről is volt szó, amit ugyancsak Mandelló idézett cikkéből tudunk meg: „A 3. osztály, a társadalmi tudományok beosztása körül Szabó azzal is szerzett magának érdemeket, hogy azt tökéletesítette és megelégedéssel halljuk, hogy a brüsszeli nemzetközi intézet e javításokat elfogadja”.

A brüsszeli központ érdeklődését olyannyira magára vonta Szabó Ervinnek szűkebb pátriájában folytatott munkássága, hogy még ugyanabban az évben (1902) fel-

kérték őt: állítsa össze a *Bibliographia Universalis* című, addig (1902) már több kiadványig eljutott sorozat számára a gazdasági—társadalomtudományi irodalom könyvészetét, a „*Bibliographia Economica Universalis*”-t.

A *Bibliographia Universalis* volt a Brüsszelben alapított intézmény legnagyobb jelentőségű vállalkozása. 1903-ig, Szabó Ervin újabb művének megjelenéséig már számos tudományra vonatkozó világméretű adatgyűjtés eredményeként körülbelül 7 000 000 osztályozott adattal rendelkeztek, és az évek során 9 sorozatban adták közre annak részleteit. Így rendszeresen közölték a zoológia, filozófia, anatómia, geológia, orvostudomány stb. kurrens bibliográfiáit.

Szabó Ervint, aki — mint említettük — 1900-tól regisztrálta a gazdaságtan, társadalom-tudomány legújabb termését, nem érte készületlenül a megbízatás, és rövidesen több ország kiadóinak (brüsszeli, párizsi, genfi, londoni, torinói, bécsi és budapesti cégek) közös erőfeszítésével megjelent az első *Bibliographia Economica Universalis*. Szabó Ervin francia nyelvű előszavának keltezéséből látjuk, hogy a munkát 1903. június 30-án fejezte be.

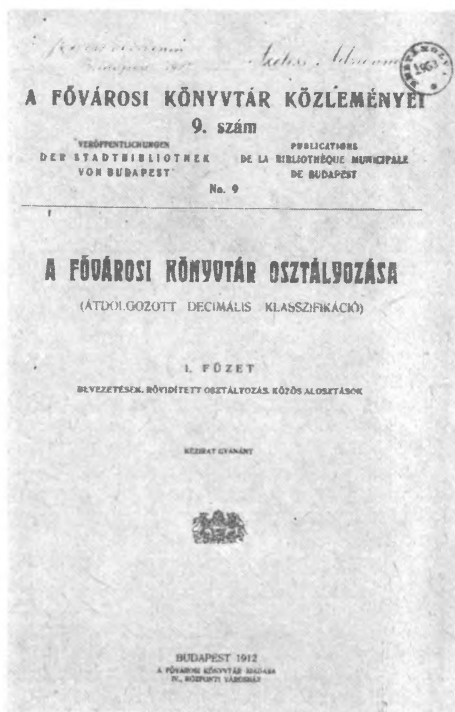
Ennek az ugyancsak gondos kiállítású és nagy terjedelmű bibliográfiának a jelentősége természetesen messzire túlnőtt a kamarai könyvtár katalógusáén. Szabó Ervin előtt mintegy három évtizeden át nem akadt vállalkozó a társadalomtudomány nemzetközi irodalmának feldolgozására. E szempontból is hézagpótló volt tehát a kötet. Határhákon tekinthető oly szempontból is, hogy ezúttal már a brüsszeli Institut cégére alatt és jóváhagyásával alkalmazhatta és érvényesíthette nemzetközi méretekben azokat a módosításokat, amelyeket először a kamarai könyvtár katalógusában és a Közgazdasági Szemle mellékleteiben vezetett be a decimális osztályozásban. A ma világszerte elterjedt, nemcsak a könyvtárak katalógusainak szerkesztésében, hanem a dokumentációban és a gyakorlati élet más területein is alkalmazott Dewey-féle decimális osztályozás brüsszeli változatának 3-as szakján tehát 1902 óta rajta van Szabó Ervin keznyoma. Futólagos összehasonlítások alapján is megállapítható, hogy például a Dewey által szabadon hagyott 335.8 számot Szabó Ervin foglalta le elsőként az anarchizmus irodalma számára, és ezt az eltelt 66 év sok módosítása után is változatlanul hagyták. További alapos vizsgálatok a 3-as szak más pontjaira vonatkozóan igazolhatják még úttörő szerepét.

Ő maga korántsem volt megelégedve művével, amint ezt francia nyelvű előszavában hangoztatta. A magyar, a német, a francia, az angol és az olasz irodalom mellett szükség lett volna a skandináv, holland, spanyol stb. társadalomtudományi anyag feldolgozására is, ezt azonban külső okok, elsősorban az idő rövidsége, megakadályozták. A gyűjtemény fejezetei sem egyenletesek: hol részletesebb, hol túlságosan szigorú volt a szelekció — mutatott rá a szerző. Azt is megemlítette többek között, hogy technikai okok miatt a folyóiratcikkeknek csupán első oldalát jelezte. E hiányosságok előzetes beismerése után a további segítő bírálatokat előre megköszönte.

Bírálat bőven akadt, de nem mindegyikben volt köszönet. A francia *L'Économiste Français*, a német *Dokumente des Sozialismus* is osztatlan elismeréssel illette ugyan Szabó Ervin újabb művét, nem így a magyar Gulyás Pál, aki a Magyar Könyvszemle 1904-es évfolyamában (480—482. old.) alaposan leszede a keresztvizet a *Bibliographia Economica Universalis*ről. Kritikáját ugyan látszólagos örvendezéssel vezette be afelett, hogy éppen magyar embert bízott meg a brüsszeli intézet egy ilyen nagy horderejű kiadvány elkészítésével, és hogy legalább egy külföldi bibliográfiában végre együtt található a magyar társadalomtudományi irodalom jegyzéke. A továbbiakban viszont már nem volt pardon sem Szabó Ervinnek, sem a brüsszelieknek vagy a tizedes osztályozásnak.

„Nem habozom kijelenteni, hogy a tizedes rendszert tisztán bibliográfiai célokra még kevésbé tartom alkalmasnak, mint könyvtárak berendezésére”. Erre a betűrend a legjobb — ajánlotta —, hozzátéve, hogy amíg az abc minden 6—7 éves gyereket eligazít a tudományok birodalmában, addig „a Dewey-féle rendszerből a logikának még az abc-je is hiányzik”. A továbbiakban szinte szó szerint ráolvasta Szabó Ervin művére mindazokat a hiányosságokat, amelyeket mentegetőzve maga Szabó Ervin sorolt fel francia előszavában. Gulyás helyesebbnek tartotta volna, ha „Szabót csupán a magyarországi irodalom összegyűjtésével bízták volna meg”. E kicsinyes áskálódásnak bizonyos súlyt adott, hogy ez is a könyvtártudományosság hivatalos lapjában jelent meg, és az akkori kultuskormányzat egyik hivatalos szószólójának tollából származott. A nemzeti jelszavakat hirdető konzervatív, klerikális értelmiségiek szűklátókörűségének egyik apró, de jellemző megnyilatkozása volt Gulyás állásfoglalása a magyar tudományosság hírnevét öregbítő Szabó Ervin-i vállalkozással szemben.

Ennek az ellenségesen irigy fogadtatásnak is része volt abban, hogy Szabó Ervin

lemondott a Bibliographia Economica Universalis további köteteinek szerkesztéséről. Az 1903—1904-es anyagot már korábbi munkatársa, Pollacsek Laura állította össze a brüsszeliak részére, a későbbi folyamatok szerkesztését külföldön végezték.

Szabó Ervint mégsem sikerült eltántorítani eredeti programjától. 1904-ben elhagyta kamarai állását és a Fővárosi Könyvtár szervezéséhez látott. Nyilván kezdetől fogva tervbe vette, hogy itt is bevezeti a decimális rendszert, azonban 1911-ig különböző tárgyi okok miatt erre nem gondolhatott, és egyelőre a gyűjtemény idősebbik, 1870-ben alapított elődének, a Fővárosi Statisztikai Hivatal könyvtárának rendszerét használta.

1910-ben Szabó Ervinre bízta az akkor megnyitott V. (ma XIII.) kerületi Nép-ház könyvtárának megszervezését. A decimális rendszer magvait ezen a helyen elvetette.

E tekintetben is újabb fordulatot jelentett, hogy 1910-ben a főváros vezetősége, majd törvényhatósága tervbe vette a városi könyvtár nagy nyilvános közgyűjteményre való kifejlesztését. A munkálatok irányítását Szabó Ervinre bízta, és a könyvtárt 1911-ben önálló intézménnyé emelve, annak igazgatójává Szabó Ervint nevezték ki.

Mint igazgató szabad kezet kapott a gyűjtemény teljes újjászervezésére, amihez megfelelő anyagi fedezet és személyzet is járult. Lehetőség nyílt tehát a már kerekén 100 000 kötetes állomány egész anyagának újrakatalógizálására, ennek kapcsán a decimális rendszer bevezetésére.

A kamarai könyvtárnál sokkalta nagyobb, az olvasók sokkal szélesebb táborát szolgáló gyűjteményről volt szó, és ekkor úgy látszott, hogy semmi sem áll útjában a gyors fejlődésnek.

Nyilván ezek a szempontok és a decimális rendszer bizonyos fogyatékoságainak felismerése készítette Szabó Ervint arra, hogy az 1900-as évek elejéhez viszonyítva nagyobb óvatossággal járjon el. A Fővárosi Könyvtárt elsősorban társadalomtudományi gyűjteménnyé fejlesztette, viszont a Dewey-féle osztályozás brüsszeli változatának, amely az 1900-as években több kiadást is megért, éppen a 3-as szakban voltak komoly hibái. Ezért történhetett, hogy Szabó Ervin 1911 közepétől kapcsolatot keresett és talált a brüsszeli Intézet főtitkárával, Paul Otlet-val és indítványozta a táblázatok felülvizsgálatát, helyenkénti átdolgozását.

A decimális rendszer módosítására irányuló levelezés nagy részét megőrizte számunkra a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár régi irattára. E helyen csak egész vázlatosan utalhatunk a terjedelmes anyag fontosabb darabjaira.

1911. július 6-án keltezték a könyvtárban az első Otlethez intézett levél fogalmazványát. Ebben tájékoztatták Otlet-t arról, hogy a Fővárosi Könyvtárban be fogják vezetni a Dewey-féle osztályozás brüsszeli formáját, de mivel annak 3-as szakja a kifejezetten társadalomtudományi összetételű Fővárosi Könyvtárnak — ezen felül a magyarországi követelményeknek — nem egészen felel meg, lényegesebb és kevésbé fontos változtatásokat hajtanak végre. Erre vonatkozóan kéri az Intézet véleményét és jóváhagyását. (Hasonló levéllel fordultak később az amerikai Dewey-hez is.)

Tizenegy nappal utóbb, 1911. július 16-án kelt Paul Otlet-nak az Intézet International de Bibliographie cégpapírján írott válasza, amely üdvözölte a kezdeményezést, de hangsúlyozta, hogy csak a legnyomósabb érvek alapján fogad el változtatást, a javaslat felülbírálatához a részletes táblázatokat kérte. Szabó Ervin már rövidesen elkészült részletes válaszával, amelynek bevezető soraiban röviden indokolta, miért szánta rá magát a módosításokra, majd azok táblázatát adta.

Az érdemben folytatott eszmecsere nék ezután hónapokig nem maradt írásos nyoma. Más forrásból (a Fővárosi Könyvtár által 1912 elején kiadott *A Fővárosi Könyvtár osztályozása* című füzet Szabó Ervin által írott bevezetőjéből) tudjuk, hogy Otlet 1911-ben Budapestre sietett, meg is indult a vita a módosításokról, azonban csakhamar megszakadt, mert a Brüsszelbe hazatért Otlet nem válaszolt Szabó Ervin 1911 októberi levelére, illetve a mellékelt új javaslatokra.

A hallgatás beleegyezés — talán ez a megfontolás készítette Szabó Ervint arra, hogy most további tanácskozás nélkül megindítsa a decimális rendszer magyar változatának sorozatos kiadását: 1912 áprilisában jelentette meg az első két füzetet, szép köntösben, gondos tipográfiával. Az első füzet általános útmutatást, a rövidített táblázatot és a közös alosztásokat, a második a 0-ás, az 1-es és 2-es szakokat tartalmazta. Küldtek a kiadványból Otlet-nak is. A váratlan ajándék úgy látszik bombaként hatott, erre vall Otlet 1912. május 28-án Brüsszelben keltezett, 4 sűrű oldalt betöltő levele. Vegyes benyomásokról tanúskodik ez az írás: udvarias hangon, de nagyon nyomatékosan utasítja el Szabó Ervin egyéni akcióját. Anélkül, hogy kétségbe vonná jó szándékát, figyelmezteti, hogy a decimális egyetemes jellegű veszélyeztetési minden egynélleg végrehajtott változtatás, még akkor is, ha azokra valóban rászolgált a súlyos logikai hibákat is tartalmazó brüsszeli rendszer. Otlet a Szabó Ervin

által végrehajtott módosítások egyik-másikának logikus voltát is kétségbe vonta. Szemére vetette például Szabó Ervinnek: „Vous attribuez à la Hongrie (28—294.) chiffres, dont le radical ne rappelle en rien celui de la monarchie (26)...” — azaz Szabó Ervin Magyarországot (a monarchia más részeit is) olyan önálló földrajzi számmal ruházta fel, amelyből nem tűnik ki, hogy az a monarchiának csupán egy része...

A további írásokból kiderül, hogy 1911 őszén a posta hibájából szakadtak meg a módosításokról megkezdett tanácskozások Otlet és Szabó Ervin között és hogy a félreértés tisztázása után a tárgyalások ismét megindultak, azokba Szabó Ervin közvetítésével neves német szakembereket is (C. Bühner, Wilhelm Ostwald, A. Nörrenberg) is bevontak. Kapcsolatot talált Szabó Ervin az angol *Arthur John Hawkes*-szel, a tizedes rendszer reformálásának ugyancsak lelkes előharcosával.

Szabó Ervin Otlet-hoz intézett leveleiből tudjuk meg, hogy noha az 1911-ben tervbe vett és 1912 elején részben kinyomtatott módosítások szerint indította meg a Fővárosi Könyvtár állományának újrakatalizálását, a brüsszeli intézet vezetőjével való kapcsolatok felelevenítése után készen állt, hogy könyvtára rendszerét is csak javaslatainak elfogadása után rögzítse véglegesen, sőt esetleg visszavonjon olyan változtatásokat, amelyek majd nem kapnak nemzetközi jellegű jóváhagyást. De 1913 tavaszán meg kellett kezdeni a hatalmas gyűjtemény újra feldolgozását, noha még csak a 30-as és 31-es szakok módosítása körül született részleges megállapodás Brüsszellel.

Nyilván ez az ideiglenesség is közrejátszott benne, hogy a Fővárosi Könyvtár újjászervezésekor a Szabó Ervin által alkalmazott módosításokat érvényesítették a tizedes rendszer egyes részeiben. (A tizedes rendszer egyszerűsége, rugalmassága azt is lehetővé tette, hogy utóbb különös erőfeszítés nélkül térjenek vissza a nemzetközi sémához —, néhány módosítást máig fenntartva.)

Magyarországi viszonylatban roppant horderejű lépés volt, hogy a Szabó Ervin vezette nagy tudományos közgyűjtemény, amely ekkor már Budapest és az ország legmodernebb, leglátogatottabb könyvtára volt, rátért a decimális rendszerre. Ösztönzően hatott ez a kezdeményezés a maga idejében is több más intézményre, amelyekről a *Kóhalmi Béla* szerkesztésében megjelenő *Könyvtári Szemle* „Decimális seregszemle” címmel adott tájékoztatást 1916-ban. Több mint másfél évtizeddel Szabó Ervin első nagy katalógusának kiadása után más bibliográfusok is a decimális rendszerhez fordultak: elsőként a budapesti könyvtárak orvostudományi, mezőgazdasági és természettudományi kurrens folyóiratait felölelő 1916-os kiadványnál jártak el ilyen módon.

A többi nagyobb könyvtár azonban a Gulyás Pál-féle kritika nyomán még mereven elzárkózott a rendszer alkalmazása elől. Az 1919-es proletárforradalom azonban az előző évben elhunyt Szabó Ervin kiváló munkatársait, *Dienes Lászlót* és *Kóhalmi Bélát* helyezte a könyvtárügy élére, s ők egész testtel állottak ki a decimális rendszer országos elterjesztése mellett. Az ellenforradalom felülkerekedése után többek között ez is súlyos vádként szerepelt „bűnlistájukon”.

Erthető, hogy ezek után nagyobb gyűjteményeink késlekedtek a decimális szisztema bevezetésével. Valójában a Fővárosi Könyvtár akkori vezetősége sem propagálta, hanem, amint ezt az egykorú levelezés jelzi, még 1932-ben is ellenezte, hogy a tizedes osztályozást más könyvtárak átvegyék. Végül is Szabó Ervinnek köszönhető, hogy az intézmény később mégis a rendszer iskolája lett. 1936-ban legnagyobb könyvtárunk, az Országos Széchényi Könyvtár is rátért a rendszer alkalmazására.

Még egy fontos mozzanat: leglényegesebb módosítási indítványának jogosultságát az idők igazolták. Elsőként javasolta: tegyék át az egész nyelvészetet a 4-es főszakra a 8-asba az irodalom mellé. Akkor nem hallgattak rá, de íme, nagyon megkésve, a brüsszeli ETO-ban végrehajtották ezt a kardinális változtatást is.

Remete László

Olvasás — ez a legjobb oktatás. Egy nagy ember gondolatait követni —, az a legszórakoztatóbb tanulmány. *Puskin*

Inkább kevesebb könyvet olvassunk, de többet gondolkozzunk azok tartalmán, foglalkozunk azoknak az embereknek jellemével, akik a könyvben szerepelnek, próbáljunk meg egy könyvet önállóan értékelni, hogy jó-e, miért jó és a jegyzetfüzetbe a könyvről készítsünk gondos emlékeztető feljegyzéseket.

Mihail Ivanovics Kalinyin
1875—1946

Nem érdemes kézbe venni azt a könyvet, amely többszöri olvasás után nem válik jobbá.

Thomas Carlyle
1795—1881

Szabó Ervin a képviselőház könyvtárában

Sárdy Károly linóleummetszete

Szabó Ervin az utókor számára fennmaradt egyetlen önéletrajzában igen szűkszavúan emlékezik meg parlamenti könyvtárosságának időszakáról: „...Az 1899. év október havától a képviselőház könyvtárában működtem, gyakornoki minőségben. 1900. február havában a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara könyvtárának rendezésével bízattam meg...”¹

A Sándor utcai képviselőház könyvtárában az 1890-es években nagyarányú revíziós munkák folytak. Az állandó helyhiánnyal küzdő könyvtárban a kialakult szakrendszerbe csoportosított könyvek betűrendes elhelyezése, a katalógusrevízió, továbbá a cédulakatalógus megfelelő rendezése volt a főfeladat. Az összes elvégzendő munkák egy távolabbi célnak, az új országházba költözés előkészületének jegyében folytak. Egy közelebbi terv megvalósításaként kiadásra készítették elő a könyvtár első — 1894-ben megjelent összefoglaló nyomtatott katalógusának pótkötetét. A pótkötet 1899 végén látott napvilágot. Ebben az évben a könyvtár állománya 37 695 kötet volt,² többségét törvények, rendeletek és parlamenti nyomtatványok alkották, összesen 10 673 kötettel. A legszerényebben a könyvészeti irodalom volt képviselve, mindössze 264 kötettel. A könyvtár a képviselőház szervezetében működő intézmény volt, személyzetéről a képviselőház elnöke, illetőleg költ-

ségvetésileg a gazdasági bizottság gondoskodott.

A könyvtár körülményeiről mindezeket előre bocsátva, kirajzolódk az a helyzet, amelyben Szabó Ervin megkezdte gyakornoki tevékenységét. „...A képviselőház könyvtárába *Pulszky Ágost*, a parlament akkori alelnöke juttatta be. Pulszky, mint Szabó Ervinnek a pesti egyetemen volt jogászprofesszora figyelt fel e kitűnő tanítványára és pártfogolta őt további útján...”³

Pulszky Ágost éveken át a *könyvtári bizottság* tagja illetőleg jegyzője volt és így közelről ismerte a könyvtár tevékenységét, problémáit és közvetlenül hatást gyakorolhatott működésére. Mint egyetemi tanár „...elkövetett minden lehető azoknak boldogulásáért, akikben tehetséggel párosult jóhiszemű törekvést ismert fel. E részben... kérést, vagy felszólítást nem várt be, hanem mintegy hivatalból járt el, hisz közérdeket vélt ilyen alkalmakkor szolgálni...”⁴

Így történhetett ez Szabó Ervin esetében is.

Szabó Ervin könyvtárosi működéséről, szakmai munkájáról a könyvtári bizottság ülésein is szó került. A képviselőház ugyanis a könyvtári bizottságnak a könyvtárral kapcsolatos tevékenységét a mindenkorai házszabályokban rögzítette, amikor 1875-től az állandó bizottságok sorába felvette.⁵

A könyvtári bizottság alapvetően fontos funkciót töltött be a könyvtár működésében, mert minden könyvtári tevékenységet — amely végső fokon a képviselőház tagjainak, a törvényhozás munkájának elősegítését célozta — a könyvtári bizottság működésén keresztül szerveztek. A könyvtári bizottság rendszeresen ülésezett és működéséről ülészakonként jelentést tett a képviselőháznak. Az 1899. december 22-i ülés jegyzőkönyve alapján *Küffer Béla* könyvtárnok, a könyvtár igazgatója jelentette: „...*Szabó Ervin* jogszigorló, önkéntesen díjtalan gyakornoki szolgálatra jelentkezett és a Ház elnök megengedvén, hogy könyvtárnoki gyakorlat szerzése céljából ily szolgálatot teljesítsen, 1899. október 27. óta *szorgalommal és kiváló hozzáértéssel* tesz a könyvtárban szolgálatot...”⁶

¹ Szabó Ervin válogatott írásai. 1958. Kossuth, 21. l.

² V. E.: A képviselőházi könyvtár katalógusának pótkötete. 1893—1899. = Magyar Könyvszemle, 1900. 319. l.

³ Remete László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története. 1966. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 44. l.

⁴ Pulszky Ágost emlékezete. 1902. Társadalomtudományi Társaság, 47. l.

⁵ A képviselőház házszabályai. 1878. 80. l.

⁶ A képviselőház könyvtári bizottságának jegyzőkönyve. Kézirat. 1. köt. 244. l.

E rövid, néhány soros feljegyzésből új vonásokkal gyarapítható Szabó Ervin könyvtárosi portréja. Már egyetemi tanulmányai idején mint jogszigorló arra törekedett, hogy könyvtárosi gyakorlatot szerezzen. Ezt a gyakorlatot az ország jogtudományi szakkönyvtárában folytatta, önként vállalva, fizetés nélkül. A könyvtári munkában minden bizonnal „kiváló hozzáértéssel” tevékenykedett, mint azt a képviselőház könyvtárának igazgatója szűkszavúan hangsúlyozta jelentésében.

Összevetve Szabó Ervin életrajzi adatait, megállapítható, hogy mindössze néhány hónap az az idő, amelyet a képviselőház könyvtárában töltött. A rendelkezésre álló forrásokból itt végzett munkájára vonatkozóan több adat ez ideig nem található. Külföldi tanulmányai során szerzett sok tapasztalata, a könyvtári szak- és katalógus-rendszerek iránti érdeklődése bizonyára jól ötvöződött a könyvtári gyakorlati munkában és elősegítette az 1900-tól megindult könyvtártudományi munkásságát.

1903-ban jelent meg egyik fontos munkája „*A Társadalomtudományi Társaság Pulszky Ágost könyvtárának betűrendes katalógusa*”, amelyhez bevezetőt is írt. Ez a társadalomtudományi és jogi könyvtár 1939-ben az országgyűlés könyvtárába került. Állománya a korabeli nyilvántartás szerint 1235 mű, 1784 kötet volt.

Az Országgyűlési Könyvtár 1956-ban feltárta a könyvtárban levő különböző gyűjteményeket, közöttük a Társadalomtudományi Társaság Pulszky Ágost könyvtárát is. Ez a jogtudományi, jogtörténeti és társadalomtudományi szakirodalomban gazdag könyvgyűjtemény ma az Országgyűlési Könyvtár állományának egyik igen értékes része.

Csendes Katalin

A módszertani munka és környezete

A felügyelet, a szakigazgatás és a szakfelügyelet a tanácsi könyvtárak oldaláról nézve

Lenin könyvtári hagyatékának hála, a Szovjetunió nyomán minden európai szocialista országban a művelődéspolitikai fontos kérdéseként kezelték a kormányok a lakosság könyvtári ellátásának megszervezését. Nálunk is, miként más szocialista országokban, a lakosság széles rétegeinek szolgálatára hivatott közművelődési könyvtárakat hálózatok fogják össze, és a hálózatok belső szerkezete igazodik a közigazgatás felépítéséhez. A különböző szintű államigazgatási szervek hatáskörének megfelelő kiterjedésű könyvtári hatókörök alakultak ki.

A fenntartás és a felügyelet

A helyi államigazgatás bármely szintjén a tanács és a saját intézményként megvalósított könyvtár közti viszonyt ténybelileg és jogilag a *fenntartás* ténye határozza meg. Pl. a megyei tanács végrehajtó bizottsága a megyei könyvtár fenntartója. Tőle kapja a könyvtár a folyamatos működéséhez, fejlesztéséhez szükséges költségeket. E tényből fakad a felügyeleti jog, a gazda joga, hogy számonkérje megbízottjától, hogyan sáfárkodott a kezére adott javakkal és eszközökkel. A felügyelet külön említésének jelentőségét a közös fenntartás esetei is indokolják. Közös fenntartás esetében ugyanis a több fenntartó egyike a *működtető*, de véleményem szerint nem kétséges, hogy a *gazda joga*, vagyis a felügyelet valamennyi fenntartót megilleti. Ezt nevezhetjük beszámoltatási jognak.

A szakigazgatás

A lakosságot szolgáló könyvtárak létesítését és fenntartását törvény írja elő, minthogy ehhez az államnak fontos érdeke fűződik. Az intézmény fenntartásával és felügyeletével kapcsolatos köteleességek ellátásának állami érdekből történő ellenőrzése az államigazgatás *szakágazatában*, a *művelődésügyi szakigazgatás* rendszerében megy végbe, vagyis a Művelődésügyi Minisztériumtól a járási tanács művelődésügyi osztályáig a felsőbb szakigazgatási szerv ellenőrzi, hogy az alsóbb tanács végrehajtó bizottsága a törvénynek megfelelően eleget tesz-e fenntartói kötelezettségének, azaz az intézményeiről való gondoskodás megfelel-e a vele szemben támasztott követelményeknek.

Szakfelügyelet

Sok félreértés és vita kavarg a szakfelügyelet körül, pedig elég világos az a kép, amely a szakfelügyelettel kapcsolatban a jogszabályokból kialakítható. Mégis a fenntartói és a helyi igazgatási jogok netáni megsértésének félelmében odáig mentünk, hogy ma a szakfelügyelet alsóbb fórumai formálisan hiányoznak, valójában illegálisan működnek.

A szakfelügyelet olyan állami szolgálat, melynek feladata, hogy rendszeresen vizsgálja és ellenőrizze, hogy az intézmények és intézményhálózatok munkája *rendel-tetésszerű-e*; megfelel-e az objektív működési feltételek mellett lehetséges korszerű, a szakfelügyeleti szerv által (illetve a fenntartóval egyetértésben) meghatározott *szakmai előírásoknak és követelményeknek*.

Hazánkban a könyvtárak szakfelügyelete a művelődésügyi miniszter felelősségi körébe tartozik, aki ezt a tiszttét külön szakosztály, a könyvtári osztály útján tölti be. E sokrétű és nagy felelősséggel járó munkát az osztály részben belső szakembereivel, részben külső szakértőkkel, szakfelügyelőkkel látja el. A Művelődésügyi Minisztérium könyvtári osztálya tehát kettős meghatalmazás alapján végzi a tanácsi közművelődési könyvtári rendszer legfelsőbb irányítását: 1. mint legfőbb szakigazgatási szerv, 2. mint a könyvtári szakfelügyelet országos hatósága.

A szakigazgatás lépcsői kiépültek a legkisebb településeikig. A szakfelügyelet ugyanakkor nem rendelkezik helyi szervezettel, sőt helyi képviselővel sem. Minthogy azonban a könyvtárak működtetése szakértelmet és bizonyos technikai minimum ismeretét és betartását követeli meg, s ezek ellenőrzésére, vagyis az állami érdekek *szakmai* szempontú képviseletére a Művelődésügyi Minisztérium könyvtári osztálya és szakfelügyelői kara kevésnek bizonyult, a szakmai követelmények betartását (s mert szoros az összefüggés, a művelődéspolitikai követelmények betartását is) a hálózati központoktól kérték számon. A megyei könyvtárak többsége minden nehézség nélkül megfelelt ennek a várakozásnak. A hálózat szakmai gondozását, a kezdő vagy képzetlen könyvtárosok tanítását, biztatását, dorgálását amúgy is kötelességüknek érezték a megyei könyvtárosok, és szívvel-lélekkel „agitálták” az alsóbb tanácsokat, sőt a pártszervezeteket, Népfrontot és ki tudná elmondani, hogy ki mindenkit még, hogy fejlesszék a könyvtáraikat, ne tekintsek a könyvtárosi állást szociális juttatásnak, ne költöztessék a könyvtárat pincébe, padlásra, ne költsek el a könyvbeszerzési keret felét idejétmúlt brosrúrákra. A megyei könyvtárak és a járási könyvtárak néha még ma is úgy viselkednek, mintha szakfelügyeleti munkát végeznének, pedig valóban azt is végeznek, csak ezt a tevékenységüket a fennálló rendelkezéseknek megfelelően *módszertani irányításnak* hívják. Az elnevezés jól bevált a gyakorlatban, mindenki tudja miről van szó, és senki nincs sértve, hogy „elszakfelügyelik” előle a könyvtárakat azok, akiknek ez logikusan illeszkedik a funkciókörükbe és helyzeti energiájuk is van hozzá: a hálózati központok.

Szakigazgatás és szakfelügyelet

A könyvtári ellátás továbbfejlesztésében kedvező lehetőségeket tárhat fel a fejlődő tanácsi rendszer. A helyi tanácsi hatáskörök növekedése remélhetően mindenfajta szolgáltatások, tehát a szellemi szolgáltatások javítása iránti felelősséget is növelni fogja. Egyebek között Hajdú, Somogy, Vas megye példáját látva remélhető, hogy mindenütt ki fog alakulni a művelődéspolitikát a helyi sajátosságokra alkalmazni tudó egészséges könyvtárpolitika. Nyilvánvaló, hogy az egész országra azonosan érvényes könyvtárfejlesztési irányelvek és tervmutatók csak a helyi szakigazgatási szervek tevékenysége révén nyernek gyakorlati tartalmat. A szakosztályoknak e tekintetben igen nagy a szerepük, tehát a felelősségük is. *A helyi könyvtárpolitika programjának kidolgozása és gyakorlati érvényesítése a szakosztályok legsajátosabb feladata.*

Ez a feladat a *tervezés* és a *beszámoltatás* tág határai között helyezkedik el. A szakigazgatás számára a legfontosabb információ forrás és közvetítő a szakfelügyelet, tehát a hálózati központok *ellenőrző* tevékenysége, amelynek annál nagyobb a jelentősége, minél erőteljesebben megmutatkozik a szakigazgatás helyi önállósága.

A jelenlegi gyakorlatban a legtöbb presztízsvitát a funkciók tartalmának a tisztázatlansága okozza. Sérti-e a megyei szakosztály szuverenitását, hogyha a Művelődésügyi Minisztérium könyvtári osztálya hivatalos levelet, értesítést stb. ír a megyei könyvtár igazgatójának? Addig mondogatták a tanácsi önállóság egyes fetiszizálói — nevek ne említessenek —, míg magunk is elhittük, hogy sérti. Holott a szakfelügyelet ellátása során a könyvtári osztálynak nemcsak joga, de mellőzhetetlen kötelessége is, hogy *közvetlenül* kapcsolatban álljon azokkal a központi könyvtárakkal, amelyeknek szakmai színvonalától, aktivitásától, szolgáltatásaitól további

könyvtárak százainak szakmai színvonala, szolgáltatási tevékenysége függ. A szuverenitás beszűkült értelmezése és a jogszabályok helytelen ismerete következtében némelyik járási népművelési előadó sérelmesnek tartja, hogy a megyei könyvtár „beleszól” a járási könyvtár dolgába. Megtörtént, hogy közösi tanácsi titkár felháborodva tiltakozott a járási könyvtár beavatkozása ellen, amikor pl. az törölte a falusi könyvtár rendeléséből a drága orvosi szakkönyvet. Ilyen esetekben mindig ugyanaz a mottó: megsértik a tanácsi önállóságot! S milyen jogcímen? Sajnos — ezt meg kell mondani — a módszertani tanácsadói funkció valóban nem ad elegendő jogcímet, hogy a könyvtárral kapcsolatos társadalmi érdeket a magasabb szintű könyvtár képviselje — esetleg a feladatot rosszul értelmező — helyi szakigazgatási szerv ellenében is. Ehhez a jogcím a hálózatban elhelyezett szakfelügyeleti funkció lehet, amelynek letéteményesei a megyei és a járási könyvtárak. Úgy gondolom, ez nem sérti a tanácsi önállóságot, hanem inkább segíti a tanácsokat, hogy intézkedéseik a társadalmi érdekek és a szakszerűség egyfelé mutató irányában érvényesüljenek. A kérdés jogszabályi rendezésre vár. Igen sürgös volna pl. a szakfelügyelet keretében szabályozni, hogy a fenntartó milyen előírásoknak megfelelően építhet, alakíthat át épületet, az építési programterveiket kivel kell jóváhagyatniok stb. Milliókat takaríthatnánk meg a szakszerűség érvényesítésével. (Ugyanezt a művelődési otthon jellegű intézmények területén is feltétlen meg kellene valósítani.) Megítélésem szerint a szakfelügyeletről érvényben levő keretrendelet megengedi, hogy miniszteri utasítás tegyen pontot a hatáskörök táján zajló viták végére.

A szakfelügyelet és a módszertani munka

Olvasmányaim, töprengéseim és könyvtárosi pályámon szerzett tapasztalataim engem is arról győztek meg, hogy a hálózatokon belül nem választható el a szakfelügyelet a módszertani szolgálattól. A szakfelügyelet lényegében irányelvek, eljárási szabályok, normák végrehajtását ellenőrzi. Minthogy azonban mindezek kialakításában, illetve a helyi viszonyokhoz való alkalmazásában látjuk a módszertani munka lényegét, mindez nyilvánvalóvá teszi, hogy a két terület egymástól nem választható el. A szocialista könyvtári rendszerben nem képzelhető el a módszertani szolgálat áruvá változtatása, amiként az is elképzelhetetlen, hogy annyira ne tekintsük értékeknek a módszertani munka produktumait, hogy méretlenül szórjuk a szélbe, mondván: elég önállóak a könyvtárak ahhoz, hogy tudják mire van szükségük.

A nagy könyvtárakat és hálózati központokat, amelyek módszertani szolgálatra fel tudtak készülni, kivétel nélkül hatóságok és költségvetési szervek tartják fenn. Az állam tehát meghatározott központi helyeken létrehozta és támogatja azt a könyvtári bázist, a módszertani szolgálatot, amely a kisebb, de azonos társadalmi rendeltetésű könyvtárak céljait ökonomikusan szolgálhatja. A módszertani szolgálatot ezért helyes úgy felfogni, mint állami dotációt, amelyhez valamennyi könyvtárnak jussa van. A módszertani szolgálatba fektetett pénz és szellemi energiák társadalmi hasznosításának legfőbb biztosítékát abban látom, hogy a módszertani szolgálat állomásának szerepét betöltő hálózati központok szakfelügyeleti funkcióval legyenek felruházva. Attól senkinek nincs oka félni, hogy a szakfelügyeletnek a könyvtári rendszerben való elhelyezése valamiféle elidegenedési veszélyt — ahogy egy időben gyakran hallottuk: „befeléfordulást” — idéz elő. Éppen a funkcióknak ez az elosztása (a tervezés, az irányítás, a módszertani szolgáltatás, az ellenőrzés és a beszámoltatás) biztosíthatja, hogy se a valóságtól való elfordulás, se a szakszerűtlenség ne gátolják könyvtárügyünk fejlődését, társadalmi rendeltetésének teljesítését.

Szente Ferenc

Kitüntetés

A művelődésügyi miniszter nyugállományba vonulása alkalmából, eredményes munkája elismerésül, *Perlusz Józsefnét*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 7. számú kerületi könyvtárának vezetőjét dicséretben részesítette.

MÓDSZERTANI LEVELET adott ki a SZOT Kulturális Agitációs és Propaganda Osztálya Szakmunkástanulók a szakszervezeti könyvtárakban címmel. A kiadvány szerzője, Mónus Imre felhívja a figyelmet a könyvtárosok és oktatók együttműködésének fontosságára; ismerteti a szakmunkástanulók olvasóvá nevelésének és főként megtartásának a gyakorlatban jól bevált módszereit; érdekes országos, illetve helyi vizsgálatok statisztikáit közli a tanulók érdeklődéséről, amellyel kapcsolatban foglalkozik az érdeklődés időnkénti lanyhulásának okaival és a környezet szerepével is.

Hogyan szerepel a könyvtárügy a falusi vezetők képzésében?

A könyvtárak működési feltételeinek megteremtésében, továbbfejlesztésében, a könyvtár társadalmi szerepének elismertetésében döntő fontosságú, hogy ismerik-e és *hogyan ismerik a könyvtár munkáját*, feladatait azok, akik a közügyek intézését, a közelet alakítását kezükben tartják. Itt elsősorban a falusi vezetők: tanácselnökökre, titkárokra, tsz-vezetőkre, iskolaigazgatókra gondolunk. Tájékoztatásuk többnyire a hálózati könyvtárosok egyéni leleményére, meggyőző képességére van bízva, akik egy-egy aktuális probléma kapcsán — nemegyszer heves szóharc közepette — próbálják meggyőzni őket a könyvtárügy fontosságáról. Ez a tájékoztatási forma, sajnos, még sokáig nélkülözhetetlen lesz, de jobb, célravezetőbb módszert kell találnunk, ha tartós eredményt akarunk elérni. A módszer keresése közben bukkantunk egy olyan fórumra, ahonnan hatásosan szólhatunk a falusi tanácsi vezetőkhez.

Veszprémben *tanácsakadémia* működik. Hatósugara négy megyére terjed ki. Egyéves bentlakásos, iskolarendszerű tanfolyam keretében képezik itt a tanácsi vezetőket. A Szombathelyi Megyei Könyvtár példája nyomán a tanácsakadémia iskolai könyvtárát *falusi mintakönyvtárrá* rendeztük át, annak szemléltetésére, hogy milyennek kell lennie a berendezésnek, könyvvállománynak, katalógusnak, nyilván tartásoknak egy-egy községi könyvtárban.

A mintakönyvtár rendezése során alkalmunk nyílt megismerni a művelődésügy területére vonatkozó tananyagot. Tankönyvük sok hasznos ismeretet közöl a könyvtárról, emellett azonban néhány avult nézet is helyet kapott benne, és néhány *fontos tudnivaló hiányzik*. Nem tudja meg belőle a hallgató, hogy mekkora a megfelelő könyvtárhelyiség, hogyan kell a könyvvásárlás rendszerességét biztosítani, hogy van *Új Könyvek* c. tájékoztató stb. Nincs szó benne a kézikönyvekről, katalógusokról sem.

Az intézet szaktanára — akinek figyelmét felhívtuk a korszerű követelményekre — egyetértett velünk a tananyag kiegészítésének szükségességében. Így került sor arra, hogy a hivatalos tanmenet keretében előadást tartsunk a könyvtárügyről, pontosabban arról, hogy mi a könyvtár szerepe a falu életében, *mit kell tennie a tanácsnak könyvtáráért*. Az előadás anyagát szemináriumon is feldolgozták, s a vizsgán a kiegészített anyagot kérték számon. Megállapodtunk abban, hogy az előadást *minden tanévben* megismételjük.

Tisztában vagyunk azzal, hogy kezdeményezésünk nem hoz egyik napról a másikra szemképrázató eredményeket. A könyvtáros közvéleménnyel elsősorban a módot tartjuk érdemesnek megismertetni, azt, ahogyan szólhattunk. Nem kívülállóként, egy jó, de azért idegen ügy „ügynökeként”, hanem saját iskolájuk katedrájáról, *saját feladataikról* beszélhetünk a tanácsi vezetőknek. Szeretnénk ezt a formát — vagyis a *vezetők saját továbbképzésén tartott könyvtárügyi tájékoztatást* — kiterjeszteni a többi falusi vezető részére is. Erre a veszprémi járás *pedagógusainak továbbképzésén* egy alkalommal már tettünk sikeres kísérletet. A *termelőszövetkezeti vezetők* ilyen irányú megközelítése és a pedagógus továbbképzések könyvtári témájú előadásainak rendszeressé tétele a jövő feladatai közé tartozik.

Keller Antal

A Debreceni Megyei Könyvtár tájékoztató bibliográfiai sorozata

A gazdaságirányítási reform sikerének egyik legfontosabb tényezője az *irányító-, szervezőmunka* színvonalának emelése. Különösen sok függ a tanácsok és a pártbizottságok vezető beosztású dolgozóinak tevékenységétől. Elsőrendű fontosságú tehát, hogy az új és fontos gazdasági, társadalmi, politikai, ideológiai és kulturális jelenségekről tudomást szerezzenek. Nagy elfoglaltságuk miatt azonban kevés idejük jut arra, hogy az újságok, folyóiratok, könyvek növekvő áradatából kiválogassák az őket érdeklő anyagot. Éppen ezért határozta el a Debreceni Megyei Könyvtár, hogy a *könyv- és folyóirattermés vonatkozó részének feltárásával* segítséget nyújt a vezetőknek; olyan tájékoztató jegyzéket ad a párt- és tanácsi vezetők kezébe, amely lehetővé teszi a hazai és külföldi tapasztalatok megismerését, felhívja a figyelmüket

bizonyos kérdésekre, cikkekre, tanulmányokra. Ezt a hírlapok, folyóiratok és könyvek cikkeit feltáró jegyzéket rendszeresen, minden hónap elején elküldi a megyei és városi tanács, a három kerületi tanács és a debreceni járási tanács vb-elnökeinek, elnökhelyetteseinek, titkárainak és osztályvezetőinek, valamint a megyei, városi és járási pártbizottság titkárainak és osztályvezetőinek. A megyei könyvtár az ún. testvérintézmények (Megyei Művelődési Ház, Egyetemi és Városi Könyvtár, MOKÉP stb.) igazgatóinak és a Termelőszövetkezetek Területi Szövetségeinek, továbbá a helyi vezetők tájékoztatásának megkönnyítésére a járási és a városi könyvtáraknak is küld egy-egy példányt. A jegyzékek összeállításának szempontjait azonban az határozza meg, hogy azok a párt- és tanácsi vezetők számára készülnek.

A sorozat számai a könyvtárba járó periodikák alapján készülnek, hiszen csak így lehet a jegyzékben szereplő cikkeket a vezetők rendelkezésére bocsátani. A figyelemre kiválasztott lapok jelenleg a következők: *Alföld, Allam és Igazgatás, Béke és Szocializmus, Demográfia, Élet és Irodalom, Figyelő, Gazdaság, Gazdálkodás, Hajdú-Bihari Napló, Kortárs, Közgazdasági Szemle, Kritika, Magyar Filozófiai Szemle, Magyar Hírlap, Magyar Nemzet, Magyarország, Mezőgazdasági Világirodalom, Munkaügyi Szemle, Nemzetközi Mezőgazdasági Szemle, Nemzetközi Szemle, Népi Ellenőrzés, Népművelési Ertesítő, Népszabadság, Népszava, Pártélet, Párttörténeti Közlemények, Pedagógiai Szemle, Századok, Tanácsok Lapja, Társadalmi Szemle, Tudomány és Mezőgazdaság, Új Írás, Valóság, Világosság.* (A közlönyök azért maradtak ki, mivel a rendeletekre való utalások igen felduzzasztanák az anyagot, s az illetékes vezetők úgysis hivatalból ismerik azokat.)

A lapok figyelése arányosan oszlik meg a négy olvasószolgálati szaktájékoztató és a mezőgazdasági szakreferens között. Minden egyes bibliográfia öt ember közös munkájának eredménye. Az öt ember egymás között oldja meg a helyettesítéseket is.

A jegyzékek szükségszerűen válogató jellegűek. Rendszeresen közlik a napilapokban (vagy folyóiratokban) megjelent párt- és kormányhatározatokat, a törvényeket és általános érvényű rendeleteket; az ezekhez kapcsolódó állásfoglalásokat és fontos kommentárokat; a párt- és állami vezetők beszédeit, cikkeit, nyilatkozatait; az országgyűlés ülésszakainak anyagát; a társadalmi és tömegszervezetek határozatait és állásfoglalásait; a pártmunkával és a tanácsokkal foglalkozó fontosabb írásokat. Tartalmazzák a fontosabb ideológiai és nemzetközi kérdéseket elemző tanulmányokat; a hazánkban lezajló diplomáciai események (illetve a magyar párt- és kormányküldöttségek útjainak) tudósításait és záróközleményeit. A szerkesztők különös gondot fordítanak a népgazdaságról (ipar, mezőgazdaság, kereskedelem, KGST) és még inkább a gazdaságirányítási reform lényeges, általánosabb jelenségeiről, tapasztalatairól szóló cikkekre figyelmére. Hasonló jelentőséget tulajdonítanak a vezetés-, szervezés- és irányítástudomány, illetve irányításmélet körébe tartozó írásoknak is. A munkaügyi, művelődésügyi és más fontos, égető problémákról szóló elemzések szintén állandóan szerepelnek a jegyzékekben. A helyi vonatkozású cikkeket külön rovat foglalja össze.

Nem kerülnek a jegyzékbe azok a cikkeket, amelyek csupán valamely szakterület részproblémáját érintik, továbbá a jellegtelen, lényeges információt nem tartalmazó írások sem.

A fentiek alapján kiválogatott cikkek és más közlemények száma havonta kb. 120—130. Ehhez jön még 8—12 könyv is. A cikkek címeirésze elemző. Ha a címből nem derül ki, hogy mi a cikk tartalma, rövid megjegyzés utal rá. Az azonos tartalmú cikkek — pl. a pártvezetők beszédei, tudósítások stb. — egy címeírással kerülnek a jegyzékbe, de az összes előfordulási helyre utalás történik. Az anyag tárgykörök szerinti, azokon belül betűrendes elrendezésű.

A sorozat megindításakor a sokszorosítás okozta a legtöbb gondot, mivel legalább 130—150 példányra volt szükség. Az első szám stencilezéssel készült, és elég gyengén sikerült. A második számtól kezdve a *Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára készíti a jegyzéket* rotaprint eljárással. Havonta 200 példányt állít elő a tetszetős, állandó címlappal rendelkező kiadványból.

A megyei könyvtár az első tájékoztató jegyzéket február elején küldte el a párt- és tanácsi vezetőknek. A kiadványhoz mellékelte rövid előszó ismertette a bibliográfiai sorozat célját, a válogatás alapelveit, közölte a figyelt lapok listáját. Eddig 6 jegyzék készült el, tehát *fél esztendő tanulságai* alapján állapíthatjuk meg, hogy az illetékesek kedvezően fogadták ezt a bibliográfiai sorozatot. Általános vélemény, hogy a sorozatra szükség van. A kiküldött példányok számát is fel kellett emelni. Az MSZMP megyei bizottságának propaganda és művelődésügyi osztálya például három további példányt kért. Együttal javasolta, hogy a jegyzék a Magyar Filozófiai Szemlével is foglalkozzék, s megkülönböztetett figyelmet fordítson a Kossuth Kiadó kiadványaira. Néhány gazdasági vezető is jelezte, hogy szívesen tanulmányozná a jegyzékeket. Foglalkozott a sorozattal a helyi lap is.

Az érdekelt vezetők haszonnal forgatják a jegyzékeket, mert általa rendszeres, folyamatos áttekintést, *gyors* tájékoztatást kapnak a legfrissebb cikkekről, irodalomról, és mert segítségével lehetőségük nyílik a visszamenőleges tájékozódásra is. Az összegyűjtött jegyzékekből ugyanis egy-egy téma legfontosabb és legújabb irodalmát könnyen és főleg gyorsan lehet visszakeresni. (Talán éppen ez a lehetőség ösztönzi majd a vezetőket arra, hogy az eddigieknél sokkal gyakrabban kérjék speciális kérdések irodalmának felkutatását is a könyvtártól!)

A továbblépésre megvan a lehetőség: talán éppen ennek az új szolgáltatásnak köszönhető, hogy a megyei tanács hozzájárult a könyvtár számára szükséges modern xerográfiai berendezés megvásárlásához. Ezzel a sokszorosítási gondok megoldódnak. A megyei könyvtár növelheti a példányszámot, kiterjesztheti a tájékoztatást a gazdasági vezetőkre, valamint a vidéki párt- és tanácsi vezetőkre is.

Bényei Miklós

A Szolnoki Megyei Könyvtár kulturális folyóiratszempléje

A Szolnoki Megyei Könyvtár tájékoztató munkájában már régóta érvényesülő elv: bibliográfiákat csak valós igények alapján, határozott kérésekre készít. Így például a megyei pártbizottság agitációs és propaganda osztályának kérésére kéthavonta megjelenő folyóiratszemplében hívjuk fel a figyelmet az irodalmi és társadalomtudományi folyóiratokban közreadott fontosabb tanulmányokra, vitacikkekre. Ez az összeállítás az MSZMP Szolnok megyei Bizottságának hivatalos tájékoztatójában jut el a pártapparátusban és a közigazgatásban tevékenykedő, művelődéspolitikával is foglalkozó személyekhez. A szemle első száma a következő témákkal foglalkozott, visszatekintve az 1967-es folyóiratcikkekre is:

Vita a hazafiságról, nemzeti büszkeségről, nacionalizmusról. (Részletesen ismertette a vita lényegét, áttekintette a témáról 1967-ben megjelent fontosabb cikkeket, tanulmányokat.)

Vita az izlés, művészet és világnézet problémáiról. (Az Alföld vita-sorozata és az ezzel kapcsolatban másutt közölt cikkek.)

Vita a mai magyar filmművészetéről. (A Társadalmi Szemle vitacikkei és a „Csillogások, katonák” kritikai visszhangja.)

Tallózás a januárban—februárban megjelent fontosabb cikkeket, tanulmányokat között.

A folyóiratszemle további számai erősen válogatva ismertettek 20—30 fontos tanulmányt. Például azokat a cikkeket, melyek Marx Györgynek az *Új Írás* januári számában „Gyorsuló idő” címmel közölt írásával foglalkoznak, továbbá Vas Zoltának a *Kortársban* megjelent Horthy-életrajzát, a Híd-beli Lukács György interjút, Illyés Gyula vallomását tanítómestereiről, amely „Kik vagyunk, mik vagyunk” címmel jelent meg.

Az új szolgáltatást az érdekeltek szívesen fogadják, amit bizonyít, hogy a figyelt folyóiratokat gyakrabban olvassák, s szinte rendszeresen kölcsönzik a bekötött évfolyamokat is. Az irányító apparátusban dolgozók tájékozottabbak lettek olyan kérdésekben is, amelyek korábban talán elkerülték figyelmüket.

dr. Kardosné Benke Irén

Vezetőknek — vezetéstről

Komárom megyében az MSZMP tatabányai városi bizottsága és a TIT megyei titkársága az 1966/67-es pártoktatási évben *Vezetők akadémiaja* elnevezéssel tanfolyamot indított azzal a céllal, hogy segítse a vezetők tájékozódását a gazdaságirányítás új rendszerének alapvető kérdéseiben. Az előadásokhoz könyvtárunk, a Tatabányai Megyei Könyvtár „Vezetőknek-vezetésről” címmel bibliográfiai sorozatot indított. Ennek összeállításához felhasználtuk azoknak a szakcikkeknek a fordításmásolatait is, amelyeket az Országos Fordító Irodától és az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központtól vásároltunk, mivel azok a tanfolyam anyagához kapcsolódtak. Az ötszáz példányban készített 1. jegyzéket elküldtük a megyei, járási, városi pártbizottságok, a pártoktatásban résztvevők, a tanácsi vezetők, az ipari, mezőgazdasági üzemek vezetői, a TIT, az SZMT-könyvtár, valamint a járási és városi könyvtárak részére.

A bibliográfia fejezetcímei:

— vezetés, vezetőképzés, vezetéslektan;

— munkapszichológia, munkapedagógia és szakmunkásképzés;

- † a személyzeti politika és a minősítések;
- munkaügy, munkaegészségügy, üzemszociológia;
- termelés-szervezés és annak matematikai módszerei;
- az automatikák (kibernetika) szerepe a tervezésben,
- bibliográfiák.

A jegyzéket kedvezően fogadták. A bibliográfiák alapján 10 vállalat, illetve vezető kért tőlünk szakirodalmat. A kölcsönzött cikkfordítások (könyvek) száma 117 volt. Kölcsönzőink közül az Elektronikus Mérőkészülékek Gyárának esztergomi gyáregysége és a Dorogi Szénbányák Brikettüzeme tűnt ki nagy példányszámra bejelentett igényével. E vállalatok vezető szakemberei annak a különgyűjteményünknek is rendszeres olvasóivá váltak, melyben a vezetők részére fontos irodalmat gyűjtöttük össze. 1967-ben már költségvetésben biztosított összeg tette lehetővé a különgyűjtemény rendszeres gyarapítását, így 1968 júliusában a különgyűjtemény már 318 könyvtári egységből állt, a kölcsönzött kötetek száma pedig 154 volt. A gyűjteményről katalógust és időnként gyarapodási jegyzéket adunk ki.

Katalógusunk egyébként nemcsak a vásárolt könyvek és cikkfordítások címadatait, hanem a különgyűjteményen kívüli, ám a kérdéssel foglalkozó, magyar folyóiratokban közölt tanulmányok cím- és lelőhely adatait is tartalmazza kölcsönzési kötelezettség nélkül. Ha valaki a bibliográfiára hivatkozik, rendelkezésére bocsátjuk a kért irodalmat akkor is, ha az illető nem könyvtári tag.

Hivatali, vállalati bélyegzővel érkező írásbeli igényeket postai úton elégítünk ki. Munkásságunkról esetenként hírt adott a Könyvtáros és a megyei napilap is. Hatásukra számos újabb kiadványkérés és tájékoztatási igény érkezett könyvtárunkhoz.

Ugyancsak a *Vezetők akadémia*ja és a pártoktatás tematikája vetette fel azt az igényt is, hogy az újságok, folyóiratok cikkeit, valamint a téma könyvirodalmát feltárjuk, és az előadások témája szerint csoportosítva, a gazdaságirányítási rendszer reformjának irodalmáról szintén készítsünk ajánló bibliográfiát.

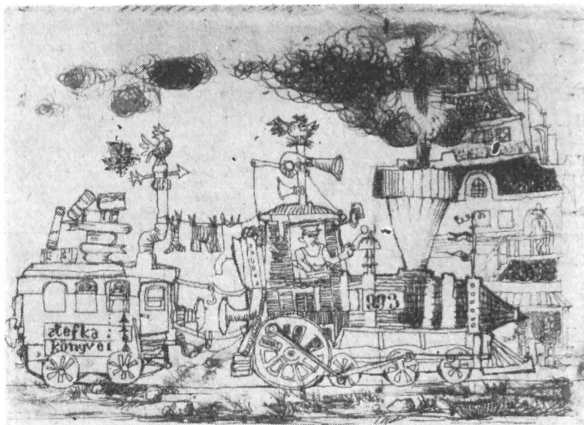
Kezdeményezésünk különösen a reform előkészületi időszakában volt hasznos, hiszen az „átállással” járó problémákkal különböző fórumok illetve más-más lapok foglalkoztak.

Az 1966 szeptemberben kiadott irodalomjegyzék 1. összeállítását 1967 februárban a 2., 1967 júliusban a 3. és rá egy évre, 1968 júniusában az immár funkcionáló új mechanizmus első féléves tapasztalatait összegező 4. jegyzék követte.

1967-ben 108, 1968. június 30-ig 54 érdeklődő kért folyóiratot az ajánló bibliográfia alapján.

További terveink: a vezetők számára létesített különgyűjteményt továbbra is fejlesztjük; cikkfordítást csak olyat vásárolunk, mely témájában új és magyarul még nincs publikálva; új szerzeményeinkről esetenként gyarapodási jegyzéket adunk ki, melyben szerepeltetjük a gazdaságirányítással kapcsolatos cikkek adatait is. Így, miként az a mindennapi gyakorlatban történik, a vezetői munka és a gazdasági élet kérdéseinek irodalmáról egyidejűleg és egy kiadványban tájékoztatjuk az érdekelteket.

Lajos László

Szabados Árpád ex librise

AZ IDŐ MŰLÁSA ÉS A SZÉPIRODALMI MŰVEK OLVASOTTSÁGA

Az új könyvek elavulását, leülepedését vizsgáltuk meg az Ugodi Körzeti Könyvtárban, ahol főhivatású könyvtáros dolgozik. Érdeklődésünk csak a szépirodalmi művekre terjedt ki, ugyanis az ismeretterjesztő és az ifjúsági művek iránt mutatkozó érdeklődés, így a kihasználtságuk is más jellegű. Vizsgálatra az 1963–64-ben beszerzett műveket — 360 kötet — választottuk ki.

Tapasztalatunk szerint az első év eltelte után rohamosan csökken az érdeklődés, és a beszerzés utáni negyedik évben már alig akad olvasójuk e könyveknek, nagy részük egész évben nem kerül ki a könyvtárból. Ha a forgási sebességet vesszük mutatónak, a következő csökkenési tendencia jelentkezik.

Irodalomcsoport	Vizsgált kötetek	Forgási sebesség			
		az 1. évben	a 2. évben	a 3. évben	a 3 év átlaga
Régi magyar irodalom	69	5,01	2,51	2,10	3,21
Mai magyar irodalom	135	5,37	2,45	1,92	3,25
Régi külföldi irodalom	58	4,79	1,91	1,78	2,69
Mai külföldi irodalom	50	5,02	1,64	1,46	2,70
Szovjet irodalom	28	4,43	1,96	1,25	2,55
Népi demokratikus irodalom	20	6,40	2,80	1,80	3,68
Összesen	360	5,15	2,24	1,80	3,06

Az összesített adatok szerint az első év forgási sebességének átlaga 5,15, a harmadik évben már csak 1,8. A három év átlaga 3,06. Az első évben a népi demokratikus irodalom kölcsönzési aránya volt a legjobb, a harmadik évben viszont az ide sorolható műveket olvasták a legkevesebben. Sorrendben ezután a mai magyar irodalom következik, melynek népszerűsége a harmadik évben is felette maradt az átlagnak. Legkevesbé a régi magyar irodalom iránt csökkent az érdeklődés, mert a harmadik évben is jóval többen olvasták, mint a többi csoport könyveit. Az okot, azt hiszem, nem szükséges elmondani. Átlag alatt van az érdeklődés a külföldi irodalom iránt. A mai külföldi irodalom kölcsönzése az első évben még megközelíti az átlagot, de a harmadik évben már majdnem a legalacsonyabbra esik vissza. A régi irodalom iránti érdeklődés aránylag itt is nagyobb, hasonlóan a magyar irodalomhoz. A szovjet irodalom olvasottsága végig a legalacsonyabb.

A forgási sebesség csökkenése jól mutatja az érdeklődés lenyúlását, de még szemléletesebb a kép, ha a csökkenést százalékos arányban mutatjuk be. Ha az első év kölcsönzéseinek számát 100%-nak vesszük, a következő táblázatot kapjuk:

Irodalomcsoport	Az érdeklődés alakulása %-ban		
	az 1. évben	a 2. évben	a 3. évben
Régi magyar irodalom	100	50,0	41,9
Mai magyar irodalom	100	45,7	35,7
Régi külföldi irodalom	100	40,0	36,0
Mai külföldi irodalom	100	32,7	29,1
Szovjet irodalom	100	44,4	28,2
Népi demokratikus irodalom	100	43,4	27,9
Összesen	100	43,6	35,0

A vizsgált szépirodalmi művek kihasználtsága a harmadik évben 35 százalékos az első évhez viszonyítva. Az 1963-ban beszerzett könyvek kölcsönzési aránya pedig már csak 13,7 százalék.

Ismeretes, hogy a legkeresettebb könyvek iránt is csökken az érdeklődés a beszerzés utáni években. A harmadik táblázaton azt mutatjuk be, hogy a beszerzett művek közül mennyi nem jutott el az olvasókhoz.

Irodalomcsoport	Nem volt olvasóknál							
	az 1. évben		a 2. évben		a 3. évben		a 4. évben	
	kötet	%	kötet	%	kötet	%	kötet	%
A régi magyar irodalomból	12	17,4	30	43,5	32	46,4	19	65,5
A mai magyar irodalomból	8	6,0	45	33,3	43	31,8	27	67,5
A régi külföldi irodalomból	6	10,3	18	31,0	18	31,0	14	60,9
A mai külföldi irodalomból	1	2,0	23	46,0	25	50,0	21	84,0
A szovjet irodalomból	1	3,6	13	46,4	12	42,7	11	84,6
A népi demokratikus irodalomból	2	10,0	6	30,0	6	30,0	5	83,3
Összesen	30	8,3	135	37,5	136	37,8	97	71,2

Megjegyzés: a negyedik év adatai az 1963-ban beszerzett 136 műre vonatkoznak.

Az a tény, hogy a beszerzés első évében a beszerzett művek 8,3 százaléka nem került az olvasók kezébe, azt a látszatot kelti, hogy a beszerzés hibás volt. Ha viszont egyenként megnézzük a használaton kívüli könyveket, azt tapasztaljuk, hogy rájuk a községi könyvtárakban is szükség van. Ugyanis nagy részük verseskötet (15 régi, 6 mai költő kötete), továbbá klasszikus regény, és a 30 műből csak néhány van, amelynek beszerzése elvi szempontból kifogásolható.

Sokkal nagyobb probléma az, hogy a negyedik évben már alig mutatkozik érdeklődés a könyvek több mint kétharmada iránt. Átlagot számítva a négy év alatt 10 olvasóhoz jutott el a szépirodalmi könyvek egy-egy kötete. Ha figyelembe vesszük, hogy a könyv kötetés nélkül — a Könyvtártudományi és Módszertani Központ tapasztalati adatai szerint — 18—20 kölcsönzést bír ki, akkor a vizsgált művek „erkölcsi kopása” előbb következett be mint a fizikai. Természetesen ez a vizsgálódás egy aránylag kis község, 1800 lelkes település könyvtárában tapasztalható, és nyilván másként jelentkezik a „leülepedés” a nagyobb könyvtárakban. Mindenesetre hasznos volna megállapítani bizonyos általános érvényű mutatókat a legideálisabb könyvtár-nagyságra (az olvasók számát tekintve), amely a könyvek optimális kihasználtságát a legjobban biztosítja. A következő években a kisközségi könyvtárak kialakításánál ezt a tény is figyelembe kell venni.

Szerző és cím	A kölcsönzések száma		
	az 1. évben	a 2. évben	a 3. évben
BERKESI: Játék a tisztességgel	20	18	16
BERTO: Vörös az ég	10	7	10
BIRKÁS: Vakvágány	10	6	3
FEJES: Rozsdatemető	11	7	6
FEKETE GY.: A fiatalasszony	12	2	1
FLAUBERT: Érzelmek iskolája	10	4	1
GAMARRA: Goncourt-díjas gyilkos	12	6	1
GÁRDONYI: Isten rabja	14	9	6
GOLOSZOVSZKIJ: Hinni akarok	15	10	1
HAJNÓCZY: Bengáli tűz	10	3	4
HARDEL: Színház a kisvárosban	14	10	14
JÓKAI: Enyém, tied, övé	11	5	5
JÓKAI: Szeretve mind a vérpadig	11	4	7
KOSZTOLÁNYI: Pacsirta	13	4	4
MAUPASSANT: Urak és hölgyek csevegnek	13	8	2
MIKSZÁTH: Az eladó birtok	11	6	3
MINAC: Sosem vagy egyedül	12	8	7
MOBERG: Utolsó levél Svédországba	14	8	2
NÉMETH: Iszony	11	5	4
OZÓGOWSKA: Egy lány meg egy fiú	10	8	6
PETERSICS: Sebhely	12	2	1
POSMYSZ: Egy nő a hajón	12	5	1
ROLLAND: Colas Breugnon	10	4	—
SALAMON: A tábornok lánya	19	17	8
SÁSDI: A várakozó	20	9	5
SCOTT: A talizmán	10	8	7
SOMOGYI TÓTH: Gyerektükör	11	3	2
STENDHAL: Vörös és fekete	15	3	4
SZILVÁSI: Albrétet a Síp utcában	13	11	7
SZILVÁSI: És mégis őrízetlenül	14	14	6
Összesen	380	214	144
Százalék	100	56,3	37,9

Érdemes megvizsgálni a legforgalmasabb könyvek olvasásának alakulását 3, illetve 4 év viszonylatában. A 360 műből 54-et kölcsönöztek az első évben 10-nél többen. De közülük csak kettő van, amely a harmadik évben is ugyanannyiszor került kölcsönzésre, mint az elsőben.

Előző táblázatunk az 1964-ben beszerzett 30 legkeresettebb mű kölcsönzésének évenkénti alakulását mutatja be.

Ezek után felvetődhet a kérdés, hogy a közepes érdeklődést kiváltó művek iránt megmarad-e az érdeklődés az első év után is. A vizsgálat ezeknél is csökkenő tendenciát mutatott ki. Bizonyításként az utolsó táblázaton felsoroljuk az 1964-ben vásárolt könyvek közül azokat, amelyeket az első évben 5 olvasó kölcsönzött ki.

Szerző és cím	A kölcsönzések száma		
	az 1. évben	a 2. évben	a 3. évben
BARSI: Eltűnik a vajdakincs	5	2	2
BONDAREV: Csend	5	1	1
CSERNAI: Az özönvíz balladája	5	4	—
FEHÉR: Egyszer és soha többé!	5	4	2
Főszállott a páva. Versek	5	—	1
GÁRDONYI: A láthatatlan ember	5	5	3
GERASZIMOV: Süvölvények	5	1	3
GOYTISOLO: Szigeti krónika	5	4	3
KAFFKA: Hangyaboly	5	1	1
KOMLÓS: Az érem harmadik oldala	5	—	—
MARTIN DU GARD: Afrikai vallomás	5	1	2
MOLNÁR: Szülőfalum, Pest	5	—	—
SÁNTA: Húsz óra	5	3	2
SIPOS: A nagy éjszaka	5	2	2
SOÓS: Mindenki elutazott	5	2	2
SZABÓ F.: Szivárvány	5	1	1
SZERB: A Pendragon-legenda	5	3	—
SZIMONOV: Nappalok és éjszakák	5	1	1
TERSÁNSZKY: A cédá és a szűz	5	2	3
TERSÁNSZKY: Két zöld ász	5	4	—
ZOLA: A pénz	5	3	1
Összesen	105	44	30
Százalék	100	42	28,6

Végezetül néhány okot sorolunk fel, amelyek véleményünk szerint közrejátszanak az érdeklődés csökkenésében.

Elsőként talán azt a tényt említjük, hogy a kisebb községekben az olvasók száma határt szab a könyv maximális kihasználásának, az évenként megújuló érdeklődésnek. Vagyis nincs meg a „kifutási” lehetősége a könyvnek. Az azonos érdeklődésű olvasók viszonylag alacsony száma korlátokat állít az érdeklődés állandó ébrentartása elé. Minden évben jelentkezik ugyan egy új olvasóréteg — új olvasók, felnövő fiatalok és — alacsony számban — újra olvasók is —, de mindez kevés ahhoz, hogy a könyv fizikai elkopásáig keresett könyv maradjon. Az említett községben például évenként 60—70 új, felnőtt olvasó iratkozott be a könyvtárba. Ez a tapasztalat újra felveti a kisközségek önálló könyvtárainak azt a problémáját, hogy míg a könyvek és a kihasználatlan művek száma állandóan növekszik, az olvasótábor csak korlátozott számban növekedhet. Érdemes lenne megvizsgálni a letéti rendszerben dolgozó könyvtárakban is a kölcsönzések alakulását, a kiadott műveket illetően.

Közrejátszik az elfekvő könyvek számának növekedésében az is, hogy a községi könyvtárakban egyre nagyobb a választék. Szaporodott ugyan az olvasók száma, mégis minden évben több könyv jut egy-egy beiratkozott olvasóra. A vizsgált könyvtárban 1963-ban 2,8, 1967-ben 4,5 kötet jutott a szépirodalomból egy felnőtt olvasóra. Igaz, hogy az olvasási intenzitás szintén növekedett, mert míg 1963-ban 10,2, 1966-ban már 16 könyv volt az éves olvasási átlag a szépirodalmi művekből.

Nyilvánvaló, hogy az olvasók ízlése, igénye is változik. Különösen jelentkezik ez az ún. „sláger” könyvek esetében, melyeknek kölcsönzése a divat szerint alakul. Ennél az állománycsoportnál tehát érthető a csökkenés, de nem tudjuk az ízlés ingadozásával magyarázni a klasszikus alkotások kölcsönzésének csökkenő irányát. Ebben az esetben talán közrejátszik az is, hogy egyre több családban épül ki a saját könyvtár, melyben — falusi emberekről lévén szó — az első helyet a magyar klasszikusok művei foglalják el (Jókai, Gárdonyi, Mikszáth, Móricz stb.). Így ezeket a saját könyvtárukból olvassák el a felnőttek, vagy egymástól kölcsönzik.

Figyelembe kell venni azt is, hogy a falusi olvasók még nem közelednek kialakult ízléssel, igénnyel a könyvtárhoz, a legritkább esetben kérnek egy meghatározott művet, hanem „valami jó” könyvet szeretnének olvasni. Éppen ezért fokozott érdeklődéssel fordulnak az új könyvek felé. Véleményünk szerint ez is magyarázza, hogy az első évben aránylag magas az új könyvek kölcsönzési átlaga. S ezzel függ össze, hogy ha a könyv megtetszik az első olvasóknak, akkor a baráti körön belül folyik a mű ajánlása, szaporodnak az olvasói.

Fontos szerepe van a könyvtárosnak is a könyv népszerűsítésében. Ha ismeri, jónak tartja valamelyik művet, akkor bátran ajánlja az olvasóknak. Ha viszont nem ismeri, akkor ugyanaz a könyv esetleg évekig olvasatlanul hever, mert a könyvtáros nem meri ajánlani. S mivel állandóan új könyvek érkeznek a könyvtárba, a régiek fokozatosan kiesnek az emlékezetéből. A régebbi művek kevesebbet kerülnek kölcsönzésre azért is, mert a könyvtáros, hogy csalódást ne okozzon, elsősorban az új könyveket küldi azoknak a falusi felnőtt olvasóknak — kb. 60 százalék —, akik nem személyesen keresik fel a könyvtárat, hanem a családból olvasó gyermek vagy más személy viszi haza nekik az olvasnivalót.

Kismértékben ugyan, de bizonyosan közrejátszik a csökkenésben az is, hogy a könyvek rongálódnak, és az igényesebb olvasók nem szívesen kölcsönzik a piszkos, rongált könyveket.

Az új gazdasági mechanizmus szellemében a könyvtárakban is nagyobb szerepet kap a gazdaságosság szempontja. Ennek egyik mutatója a forgási sebesség. (Lásd: a Könyvtáros 3. számában Györfly Ádám—Polónyi Péter cikkét.) Amint látjuk, ez a különböző műveknél erősen eltérő. Szükséges tehát, hogy időnként megvizsgáljuk a könyvtárak állományának forgalmát, hogy a könyvek beszerzését a tapasztalatok figyelembevételével végezzük, másrészt, hogy tudjuk, milyen művekre kell kiterjeszteni a könyvpropagandát.

Pordán Miklósné — Tóth Dezső

A FEJLESZTÉS GONDJAI A MŰSZAKI EGYETEM KÖZPONTI KÖNYVTÁRÁBAN

Ebben az évben ünnepelte 120 éves fennállását a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. Az ünnepi alkalomból a könyvtár többféle vizsgálatot és elemzést végzett, s úgy érezzük, hogy a vizsgáladások által feltárt problémák egy része nyilvánosságig igényel. A következőkben ezekről számolunk be.

A Budapesti Műszaki Egyetem nagyot fejlődött a felszabadulás óta. A hallgatók létszáma (nappali, esti, levelező, szakmérnöki továbbképzők együttesen) az 1950/51-es tanévben még nem érte el az ötezret, jelenleg pedig tizenötezer körül van. A létszám-emelés együtt járt az oktatók számának emelkedésével, s új épületek, laboratóriumok, rajztermek, előadótermek, kollégiumok is létesültek. Az egyetem központi könyvtárának fejlesztési üteme azonban lényegesen elmaradt az egyetemétől. A könyvtár-épület fejlesztését a következők indokolják:

- A raktár teljesen megtelt. Mivel az elmúlt években 80 000 (!) kötetet vontunk ki az állományból, a további selejtezés már csak kismértékben növelheti a férőhelyet. Zsúfoltak a tanszéki könyvtárak is, tehát feltétlenül szükséges, hogy régebbi anyagukat a központi könyvtárnak átadják.
- A korszerű könyvtári szolgáltatások érdekében szakolvasótermek nyitása szükséges. Ezek egyaránt szolgálnák az oktatószemélyzet és a felsőbb éves hallgatók érdekeit, mert a szabadpolcokon a szakterület legfontosabb kézikönyvei, lexikonjai, szótárai, referáló lapjai és szakfolyóiratai lennének elhelyezve. A szakolvasótermek — részben — szolgálnák a szakirodalomkutatás oktatását is.
- Köztudomású, hogy az 1909-ben létesített könyvtárépület kb. 10 fős alkalmazotti létszámra épült. Jelenleg 79 állandó munkatárs, az időszaki és részfoglalkozású alkalmazottakat is számítva pedig mintegy 100 fő dolgozik a könyvtárban. Ennyi ember részére a nyugodt munkakörülmények már nem biztosíthatók.
- A több mint 100 tanszéki könyvtár folyóiratainak központi megrendelése, a beérkezett példányok elosztása, valamint a reklamálas nem oldható meg a helyiség- és létszámhiány miatt.
- Az olvasótermi férőhelyek száma nem elegendő. Ezért legalább két kari olvasóterem megnyitása lenne szükséges.

A könyvtár másik fontos problémája, hogy a beszerzésben lépést tud-e tartani a szakirodalom megjelenésével. Bizonyítani tudjuk, hogy a színvonalas, korszerű gyűjtőköri tevékenységhez nem elegendők a mostani pénzügyi keretek. A beszerzésre fordítható összeg növelését nemcsak a szakirodalom számbeli növekedése és a szakkiadványok árának drágulása indokolja, hanem új tudományágak keletkezése is, amelyeket szintén el kell látni szakirodalommal. A szakirodalmi források fajtáinak gyarapodása miatt gondolnunk kell a magnószalagok, filmek, számítógép-programok stb. gyűjtésére és tárolására is. Végül nem szabad elfeledkezünk az egyetem feladatainak bővüléséről, a szakképzés és a továbbképzés kiterjesztéséről sem, mivel ezek könyvtári tennivalókkal is járnak.

Korunk technikai és tudományos forradalmának eredményeit az információ hordozókban vagy forrásokban rögzítik. A termelőtevékenységbe azonban csak oly módon és akkor avatkozik és lép be a tudomány, ha az érdekelt szakemberek a vonatkozó technikai és tudományos eredményeket megismerik, megértik, s a helyi viszonyokra alkalmazzák. Allen Kent amerikai professzor szerint az Amerikai Egyesült Államokban a már megszerzett tudományos ismeretek nehéz hozzáférhetősége miatt minden dollárból 45 cent kárba vész. Saját, szűkebb lehetőségeink miatt a nemzetközi szakirodalomban való eligazodás, a szakirodalom rendszeres figyelése tehát még inkább szükséges.

Mindezt figyelembe véve jeleznünk kell, ha nincs keretünk új folyóiratok vásárlására, ha egy rendelés előkészítése során több mint 500 olyan könyvet nem tudunk megrendelni, amelyek profil és színvonal szempontjából egyaránt hozzánk tartoznak. *Néhány év múlva — ha nem lesz lényeges javulás — a szakirodalmi ellátás hiányai már tudományos és termelési problémaként jelentkezhetnek.*

Külön kell foglalkoznunk a technikai fejlesztés kérdéseivel. A Műszaki Egyetem Központi Könyvtára országos könyvtári feladatokat is ellát (gyűjtőköri kooperáció, tájékoztatási feladatok), mely tevékenységekhez a technikai fejlesztés nélkülözhetetlen. Elsősorban egy automata xerox berendezésre volna szükség a hálózatához tartozó könyvtárakban, valamint az országosan jelentkező igények jobb kielégítése érdekében. A különböző sokszorosítások, kiadványok, értesítések előállítása pedig saját kezelésű (pl. Romayor gyártmányú) sokszorosítógéppel lenne megoldható a leggazdaságosabban. Ezek mellett természetesen a raktári szállítás gépesítését is fejleszteni kellene.

A korszerű könyvtári tevékenység elképzelhetetlen különböző kiadványok megjelenése nélkül. Sajnos, kiadványterveink végrehajtását is veszélyeztetik az anyagi nehézségek. A külföldi (elsősorban nyugati) művek szüntelen drágulása miatt fokozni kellene a könyvtár nemzetközi cseretevékenységét. Ehhez azonban színvonalas cserekiadványok is kellene. Kétévenként jelentetjük meg „A magyar műszaki egyetemeken elfogadott doktori disszertációk jegyzéke”-t. Ezt a nyomdai úton előállított, több nyelvű szövegrészekkel és adatokkal ellátott kiadványt 900 külföldi intézménynek és könyvtárnak küldtük el, s az elmúlt két év alatt 1830 disszertációt kaptunk érte cserebe. Cserekiadványunk előállítási költségét figyelembe véve, egy idegen nyelvű disszertáció megszerzése kb. 35 (!) Ft-ba kerül. Mivel egyetlen nyugati devizáért beszerezhető könyvet ma már csak 800—1000 Ft-ért tudunk megkapni, nyilvánvaló, hogy a csere gazdaságos. Mégis ebben az évben csak a legnagyobb nehézségek árán tudjuk a kiadványt megjelentetni, s a nyomdai helyett csak sokszorosított formában.

A Budapesti Műszaki Egyetem könyvtári hálózata értékes folyóiratállománnyal rendelkezik. Ennek leíró katalógusa nagyban elősegítené a könyvtárközi kölcsönzést országszerte. A katalógus kiadására jelenleg nem tudunk fedezetet biztosítani.

Könyvtárunk gondolja a *Műszaki Tudománytörténeti Kiadványok* című sorozatot is. Az egyes kötetek megjelenését jelenleg csak az egyetem vezetőségének jóindulatú támogatása teszi lehetővé.

Nem kis gondot okoz a hálózatunkba tartozó könyvtárak kezelőinek képzetlensége is. A több mint 100 tanszéki könyvtárban csak 17 főfoglalkozású könyvtáros dolgozik, ezek közül is csak 11 rendelkezik könyvtárosi szakképesítéssel. A többiek — adminisztrátorok, laboránsok, műszaki rajzolók — résztvevőként végzik a könyvtári munkát, s így az nem is lehet eléggé hatékony és korszerű.

Az itt említett problémák megoldására különféle tervek készültek és készülnek. A generális megoldás azonban még várat magára. Ezért hoztuk nyilvánosságra gondjainkat, és azért, mert tudjuk, hogy nagy múltú könyvtárunk problémái sok szempontból *nem egyediek*, hanem más tudományos könyvtáraknál is felmerülhetnek. Feltárásukkal szeretnénk ráirányítani a figyelmet a *tudományos könyvtárak gondjaira*, segítséget várva a könyvtárosi közvéleménytől és intézkedéseket az arra illetékesektől.

Dr. Héberger Károly

A gyorsuló idő és a gyermek

Marx György cikkének visszhangja, a körülötte kialakult viták állásfoglalásai azt mutatják, hogy előbb-utóbb tanúi leszünk az oktatási módszerek megváltozásának. De addig is kellene néhány laboratórium vagy talán még találójban: műhely, ahol mester és tanítvány szabadon, az önkéntesség elve alapján dolgozhat, ahol van kutatási kíváncsiság és kutatási lehetőség, megfigyelésre, gondolkodásra, cselekvésre való alkalom. Nos, mindezek a feltételek már most megtalálhatók a legkisebb gyermekkönyvtárban is. Ott, ahol teljes rendben sorakozik az egyre sokasodó ismeretanyag, és jelen van a hozzájuk elvezető, az irodalom feltárását segítő személy is.

Aki figyelte egy mai gyermekkönyvtár munkáját, feltétlenül észrevette annak rohamos fejlődését. A kölcsönző tevékenység mellett egyre nagyobb szerepet kap benne a kézikönyvek helyes, hozzáértő kezelésére való nevelés. A könyvtáros olvasói kezébe adja a folyóiratokat, felhívja figyelmüket az érdekes, aktuális cikkekre, tanulmányokra. Iskolák pedagógusai, szakkörök vezetői küldik a gyermekeket kutatási feladatok elvégzésére a könyvtárba. Sokan, leginkább a szülők mégis úgy vélik, hogy az ilyenek még jobban megterhelik a gyermekeket. Tapasztalataink azonban azt mutatják, hogy a könyvtárak légköre, a szabad mozgási lehetőség nem fárasztja őket, a kisebb csoportokban végzett kutatási munka tetszik a gyermekolvasóknak.

Amit itt leírtam, a könyvtárosok számára nem újság. Van azonban néhány gondolat, amelyet feltétlenül el kell mondanom, már csak azért is, hogy tudjam, helyes úton járok-e, elérhetek-e így eredményt? Kísérletezni szeretnék. Egyénileg és kisebb csoportokkal, kölcsönzés, helybenolvasás közben, húsz, huszont gyerekekkel, meghatározott napokon, csoportos foglalkozás keretében. Ezekben a létszám nagyjából azonos lenne. Azt szeretném elérni, hogy felváltva minél több, önként jelentkező gyermek vehessen részt foglalkozásainkon. Elsősorban azok, akik otthoni körülményeik folytán hátrányos helyzetben vannak, és nagyobb segítségre lenne szükségük.

Célul tűzném ki, hogy a lexikális adathalmazt váltsa fel a gondolkodási, kutatási, keresési készség, amelyet az a felismerés indokol, hogy már az általános iskolák I–II. osztályos tanulói is képesek — megfelelő módszerek esetén — a matematikai, logikus gondolkodás elsajátítására.

Az egyszerűtől akarok elindulni, kezdeném tehát az ABC-nél. Nem is olyan egyszerű, mint ahogyan az ember hinné, mert a betűket elhadarni könnyű, a betűrendes kézikönyvekben való keresés már sokkal nehezebb. Márpedig a gyors megtalálással értékes perceket nyerhetünk a téma tanulmányozásához. A betűrend gyakorlatához igen jók az indexek. A nagyobb gyermekek nagyszerűen használhatják

az atlaszok, almanachok, enciklopédiák, sőt a verseskötetek név- és tárgymutatóit is. De ne maradjanak ki a legkisebbek sem. Simon-Csapody: Kis növényhatározójának izes magyar növénynevei, mint például a porcsinkeserűfű, melyet néhány perces böngészés után felfedezünk a pongyolapityang és a posványság között, nyelvgyötrő szavak, de éppen ezért figyelmes olvasást kívánnak. Közben nagyokat nevetünk a nyelvbotlásokon, furcsa szavakon. Csak nyelv- és nem gyermekgyötrés ez, mert szívesen versenyeznek, keresnek és ujjongnak, ha sikerül megtalálni a keresett nevet. A betűgyakorlás után megkereshetjük a növény színes képét, a szöveget, az index-számok segítségével. Kicsiknél jól használható még Brehm: Az állatok világa, Ákos Károly: Isme-

A csillaghegyi Szabó Ervin Könyvtár gyermekrészele
(MTI Fotó — Patkó Klára felv.)

retlen világ, az állatok, továbbá a gyermekenciklopédiák kötetei. Olyan művek tehát, melyekben sok a kép, vagy érdekes a szöveg. Mert feltétlenül el kell kalandoznunk a természet világába, de nem úgy, hogy a könyvtáros mesél.

Meg kell tanítani a gyermekeket kérdezni. Ez a látszólag szintén egyszerű feladat valójában igen nehéz. A gyerek szívesen és sokat kérdez, de sokszor nem a kellő időben, helyen és személytől. Akkor kérdez, amikor kíváncsi. Ha betűjátékunk segítségével eljutunk történetesen egy általunk jól ismert állat, növény képéhez, szövegéhez, legyen az pl. a kutya vagy a gyermekláncfű, nem, vagy csak igen keveset tud róla kérdezni, hisz nagyjából ismeri, az ismeretlen jobban érdekli a gyermeket. Ilyenkor — főleg kezdetben — mechanikus, játékos csengésű kérdéseket adnék a szájukba: pl. kicsoda? micsoda? merre van hazája? mit eszik? mit iszik? hol alszik? stb. A tanítvány kérdez, a mester felel, röviden, majdnem tömondatokban, mindig a könyvből. Mert a tulajdonképpeni mester a könyv, a könyvtáros csak tolmács, aki irányít, a lényegre rámutat. Nagyon csalódnék, ha néhány változatos témán végzett gyakorlás után nem kapnék érdekes kérdéseket. Nem a szórszálhasogató, skolasztikus módszerek felújítását akarom, hanem kérdés-felelet játékot szeretnék. Nem iskolát, hiszen itt a gyermek vizsgáztatja a könyvet, a könyvtáros „dobja be” néha a *miért* kérdést, hogy a frissen szerzett információk birtokában gondolkodásra is készítse olvasóit. A mesék világából sem akarom erőszakkal kiragadni őket. A nyolcéves gyermek már tud különbséget tenni mese és valóság között, nem lesz hűtlen a tállos paripához sem csupán azért, mert megtudta, mitől csíkos a zebra.

Az alapfokú kutatási és rendszerezőkészség fejlesztéséhez jó motor a kicsik gyűjtőgötygő szenvedélye. Apró cédulákra tárgyszóként nevek, állatok, tárgyak, eszközök kerülnek, majd a meséskönyvek tartalomjegyzékében keressük azokat. János, medve, kendő, asztal, malom stb. számos mesében szerepel. Ekként a csoportos foglalkozásokon a figyelem előterébe a könyvek tartalomjegyzéke kerül, a feladat koncentrátságot igényel. Ez a cédulázás éppen olyan értékű, mint a nagyok jegyzetelése. Végül raskogatni, rendszerezni lehet a kiszedett könyveket, majd szoros betűrendben visszarakni.

Mindez leírva száraznak és merevnek tűnhet, a valóságban azonban színes, változatos, gyorsan pergő foglalkozásokra gondolok. Abody Béla írja: „...el kellene kapni a lényeg és a játék dialektikáját...” — ez pedig gyermekek között gyakran sikerül. A könyvtárlátogatás nem kötelező, a gyermeket minden érdekli, szeret játszani, sóvárogja a vele való foglalkozást.

Úgy tűnik, mintha nyitott kapukat döngölnék. Olvasószolgálati munkát eddig is végeztünk, végünk ezután is. Játékos vetélkedőket is rendeztünk. Az olvasószolgálat során egy vagy több művet ismertettünk. Új foglalkozásaimon azonban *maga a könyv lenne a téma*, egyedi és általános tulajdonságaival. Rávilágítani az azonosságokra, különbségekre, a könyv hasznára, használhatóságára. Ha műhelynek neveztem a könyvtárat, akkor a könyv benne *a szerszám*.

Felvetődhet a kérdés, hol marad a szórakozás, a szépirodalom. Ebben a műhelyben csak dolgozni lehet?

A gyakorláshoz változatos témájú műveket használunk. Mindig eljutunk a mű tartalmához, de csak annyit ideig, amíg az a gyermekeket érdekli. Ismereteket szerzenek, de sokat el is felejtenek. A sok gyakorlás a hozzájuk vezető utat teszi ismertté.

Természetesen nem csupán a kicsikkel akarok foglalkozni. Az elv a nagyoknál is azonos, számukra nehezebbek, összetettebbek a feladatok, de gyorsabban is érjük el a célt. Közülük kerülnek ki műhelyünk famulusai, akik helybenolvasás közben a kicsikkel foglalkozhatnak.

Gondolatokat írtam le, nem gyakorlati módszereket akartam ismertetni. A célt, a feladatot kell tisztán látnunk, cselekedni mindenki legjobban saját egyénisége, elgondolásai, ötletei segítségével cselekedhet. Szeretnénk versenyt futni a gyorsuló idővel, de nincs hét mérföldet lépő varázscsizmánk, hogy a gyermekek lábára húzzuk. Araszolgatásra pedig nincs idő. A gyerekcipőbe bújtatott láb kezdetben botladozik, azután egyre biztosabban lépeget. Jární, sőt szaladni is előbb-utóbb mindenki megtanul. De versenyt futni csak tervszerű edzés után lehet.

C s á s z á r A n t a l n é

Régi könyveket és régi barátokat nagyon meg kell becsülni.

Nicolas Sebastian Roch de Chamfort
1741—1794

KÖNYVEK MÉHÉSZEKNEK

Hazánkban mintegy 40 ezer méhész van. Elméleti tudásuk fejlesztéséért azonban a könyvtárak mind ez ideig keveset tettek, pedig jó volna, ha a megyei könyvtárak méhészeti gyűjteményeket létesítenének, nemcsak az újabb művekből, de a magángyűjtés felhasználásával is, mert sok értékes régi tapasztalat, méhészeti történeti adalék nyugszik elfelejtve a vidéki méhészek polcain, padlásain. A most közölt bibliográfiáinkkal kapcsolatban a kimaradt művekre hívjuk fel a figyelmet. Így pl. a könyvek között nem szerepeltetjük a Földművelésügyi Minisztérium Országos Méhészeti Tanácsa által 1960-ban kiadott füzeteket megyéink méhlegelőiről. Nem vettük figyelembe a vonatkozó rendeleteket sem.

Önálló kiadványok

- BAKK Ferenc: *Méhek etetése* 1—2. kötet 1961. Orsz. Méhészeti Szöv. Közp.
- BAKK Ferenc: *A méhek szaporítása*. 1961. Orsz. Méhészeti Szöv. Közp. 10 l.
- BAKK Ferenc: *Tartalékcsaládok szerepe a korszerű méhészkedésben*. 1961. Orsz. Méhészeti Szöv. Közp. 9 l.
- BAKK Ferenc — BUZA László: *Méhek betegségei*. 1965. Állatorvostudományi Egyetem. 213 l.
- BAKK Ferenc — KASSZÁN Béla: *Termeljünk kifogástalan minőségű mézet!* 1966. Orsz. Méhészeti Szöv. Közp. 11 l. Azonos című cikkében *Illa István* a fűzet termelési vonatkozásaihoz szól hozzá a „Méhészet” hasábjain (1966 12. sz.); *Bánhidi O.* az 1967. 3., *Kardos I.* pedig az 5. számban a hozzászóláshoz fűzi saját termelési tapasztalatait.
- BELICZAY László: *A méz ipari feldolgozása. Mézes sütemények*. 1960. Műszaki, 303 l.
- BÖJTÖS Zoltán — FALUBA Zoltán: *Méhek hasznosítása a mezőgazdaságban*. 1966. (k. n. 16 l.)
- CICATRICIS Géza: *A méhészkedés gyakorlata. (Különös tekintettel a módosított fészekmézkamrás kaptárokra.)* 1960. Gondolat, 84 l. Az átteleltetésre való felkészülésből kiindulva tárgyalja a teendőket. Felhívja a figyelmet a módosított fészekmézkamrás méhészkedés gyakorlatából adódó, a szokásos gyakorlattól eltérő tennivalókra.
- FALUBA Zoltán: *Anyanevelés, anyásítás, anyacsere*. 1967. A Földművelésügyi Minisztérium Országos Méhészeti Tanácsa, Debrecen, 30 l.
- FALUBA Zoltán: *Gyakorlati méhész-könyv*. 1959. Mezőgazdasági. 236 l.
- GUBIN — HALIFMAN: *A méhek és a termés*. 2., bőv. kiad. Ford. és kieg. *Faluba Zoltán*. 1958. Mezőgazdasági, 112 l.

ÖRÖSI PÁL Zoltán: *Kis méhész-könyv*. 4. átd. kiad. 1967. Mezőgazdasági, 160 l. A mezőgazdasági könyvkiadásban példátlan könyvsiker (a 4 kiadás több mint 70 000 példányt jelent) titka, hogy világszerte ismert szerzője kezdő méhészek számára is érthetően, egyszerűen és tömören foglalja össze a méhészkedés legfontosabb tenni- és tudnivalóit a méhek életétől a mézpörgetésig.

ÖRÖSI PÁL Zoltán: *Méhek között*. 6. jav. kiad. 1962. Mezőgazdasági, 672 l. A méhészet minden részletkérdésre kiterjedő kézikönyve.

RUPP Kálmán — PUTNOKI István: *Termeljünk több viaszt! Selejtezzük a lépeket!* 1965. k. n. 15 l.

SCHÖNFIELD A.: *A mézelő méh anatómiája, morfológiája és fiziológiája*. Ford. Faluba Zoltán. 1962. Mezőgazdasági, 351 l. Az elmélyülni kívánó méhészek számára ajánlható.

SZABÓ Károly: *A méhész műhelyében*. 1961. Mezőgazdasági, 181 l. Kezdő, valamint a szakcsoporthoz tartozó méhészeknek ad gyakorlati tanácsokat a műhely létesítéséhez és berendezéséhez. Nemcsak ismerteti a felszereléseket és segédeszközöket, hanem készítésükre is megtanít. (Szerkezeti rajzai a méreteket is feltüntetik.)

Folyóiratcikkek

- BAKK Ferenc: *Méhanyanevelés*. = Mezőgazdasági Világirodalom, 1962. 6. sz.
- BAKK Ferenc: *A méztermelés feltételei és növelésének módjai*. = Mezőgazdasági Világirodalom, 1961. 4. sz.
- BAKOS Lajos: *A telelő méhek kártevői és ellenségei*. = Méhészet, 1967. 10. sz.
- BUZA László: *Gyári gyógyszeres lepeny*. = Méhészet, 1966. 2. sz.

Bor István ex librise

BUZA László: *A gyomorvész kártétele és leküzdése.* = Méhészet, 1968. 3. sz.

BUZA László: *Méhégészségügyi tudnivalók vándorlaskor.* = Méhészet, 1966. 5. sz.

BUZA László: *Néhány szó az atkavizsgálatokról.* = Méhészet, 1967. 2. sz.

BUZA László: *Nyári méhégészségügyi vizsgálatok.* = Méhészet, 1966. 8. sz.

Az általános, minden méhcsaládra kiterjedő kötelező egészségügyi vizsgálatok nélkül a vándorlás nem engedélyezhető az ország egész területén. E nélkül felderítetlen marad számos fertőző góc.

BUZA László: *Tapasztalatok a Tetran combinatus-szal.* = Méhészet, 1966. 4. sz.

A szer jól gyógyítja az enyhébb költés-rothadásban megbetegedett családokat, azonban drágább, mint elődje, a Tetran pulvis.

Winkelbauer Pál ex librise

EKHARDT Ferenc: *A fekvőkaptár élet-tartamának meghosszabbítása.* = Méhészet, 1968. 3. sz.

FALUBA Zoltán: *A gödöllői pározató a nagyüzemben.* = Méhészet, 1966. 5. sz. Hat év vizsgálódása után megállapítja, hogy a gödöllői pározató kaptár megfelel a nagyüzemi anyanevelésben és javasolható a létesítendő anyanevelő telepekre.

FALUBA Zoltán: *Költségtényezők alakulása a méhészetben.* = Méhészet, 1966. 9. sz. (Hozzászólások a lap 1967. 1—5. számaiban.)

FALUBA Zoltán: *A méhészkedés várható eredményei.* = Méhészet, 1966. 2. sz. Húsz év termelési adatait ismerteti saját méhészetéből.

FALUBA Zoltán: *A méz minősége a termelőktől is függ.* = Méhészet, 1968. 5. sz.

FALUBA Zoltán: *A mézelő méhek és más rovarok megporzó munkája.* = Mezőgazdasági Világirodalom, 1964. 2. sz.

FALUBA Zoltán: *A méztermelés gazdaságossága.* = Méhészet, 1966. 10. sz. (Hozzászólások a lap 1967. 1—5. számaiban.)

FALUBA Zoltán: *Méztermelési lehetőségeink.* = Méhészet, 1968. 2. sz.

Öt méhészet pörgetési adatainak vizsgálata alapján bizonyítja, hogy évi átlagban kaptáranként 30—50 kg áru-mézre lehet számítani, a 100 kg körüli eredmény nagyon ritka. Ha egy kaptárban több méhcsaládot tartunk, csak az egy kaptárból pörgethető méz mennyiségét növeljük, az egy méhcsaládra jutó mennyiséget nem.

FALUBA Zoltán: *A rovarmegporzás — fontos termésmenővelő tényező.* = Magyar Mezőgazdaság, 1966. 8. sz.

Sok kísérlet egyértelműen a mézelő méhek javára döntötte el a kérdést, hogy a mezőgazdasági termelés mai fejlettsége, a vad megporzó rovarok jelenlegi száma és eloszlása mellett melyiknek van nagyobb szerepe a mezőgazdasági növények megporzásában.

HALMÁGYI Levente: *Ipari cukros anyagok a méhek ételmében.* = Méhészet, 1968. 3. sz.

A méh legkönnyebben a répacukrot és a malátacukrot emésztí meg, bélszatornájából csak egyszerű cukrokat (szőlő- és gyümölcscukor) képes felszívni. Alkalmatlanok és a méz minőségét rontják: a dextrinek, az invertcukor, a nyerscukor és a melasz. Vegyvizsgálattal könnyen kimutathatók és mézkivitelünket is hátrányosan befolyásolnák.

HALMÁGYI Levente: *Ipari légszennyezések és a méhlegelő.* = Méhészet, 1966. 9. sz.

HALMÁGYI Levente: *A méz virágporának vizsgálatáról.* = *Méhészet*, 1967. 5. sz.

HALMÁGYI Levente: *Növényi részek a mézben.* = *Méhészet*, 1967. 6. sz.

Az élettelen eredetű tisztátalanságok (korom, por) után a növényi eredetűeket — baktériumok, algák, gombák (konidiumok és spórák) növényi szőrök és fonalak, keményítőszemcsék — sorolja fel.

HALMÁGYI Levente: *Állati eredetű tisztátalanságok a mézben.* = *Méhészet*, 1967. 7. sz.

Ezek elsősorban maguktól a mézelő méhektől erednek (méhszőrök, roncsolt méh), de más rovarok testének (atkák, lepkepikkelyek) mikroszkópikus nagyságú darabjai is előfordulhatnak a mézben.

HALMÁGYI Levente — SUHAYDA Jenő: *Fontosabb gyümölcsfajaink virágzása.* = *Méhészet*, 1966. 5. sz.

HALMÁGYI Levente — SUHAYDA Jenő: *A méhészetre jelentősebb takarmánynövények virágzásáról.* = *Méhészet*, 1966. 6. sz.

A szerzők a napraforgó, a vöröshere, a fehérhere, a baltacim, a fehérsomkóró és a szöszös bükköny virágzásai és hordási adatait dolgozták fel.

HALMÁGYI Levente — SUHAYDA Jenő: *A tarlóvirág az elmúlt tíz évben.* = *Méhészet*, 1966. 7. sz.

ILLA István: *A nyár végi serkentés idejéről.* = *Méhészet*, 1967. 6. sz.

ILLA István: *A viasztermelésről.* = *Méhészet*, 1966. 7. sz.

ILLA István: *A virágporról.* = *Méhészet*, 1966. 10. sz.

JÓZAN Dezsőné: *Az anyataralékoló kaptár használata.* = *Méhészet*, 1966. 4. sz.

JUHÁSZ László: *Kaptárra függeszthető etető—itató.* = *Méhészet*, 1966. 8. sz.

KERESZTESI Béla: *Akáctermesztésünk helyzete és fejlesztése, különös tekintettel a méhészetre.* = *Méhészet*, 1968. 1. sz.

KOCSIS Sándor: *A méhészet fejlesztési lehetőségei.* = *Magyar Mezőgazdaság*, 1967. 4. sz.

KOLTAY Pál: *Méhcsaládok vásárlása.* = *Méhészet*, 1968. 4. sz.

KOLTAY Pál: *A telettetésről.* = *Méhészet*, 1967. 12. sz.

KOPFÁN József: *Ártalmas-e a dohány-méz a méheknek?* = *Méhészet*, 1967. 9. sz.

KOVÁCS Ferenc: *Az atkaszűrés tenni-valói.* = *Méhészet*, 1968. 4. sz.

A légcsoátkával kapcsolatos hatéves tapasztalatát és a szükséges tenni-valókat ismerteti.

Tursányi Antal ex librise

KOVÁCS Imre: *Viaszolvasztás háztartási centrifugával.* = *Méhészet*, 1967. 1. sz.

MANNINGER Sándor — MANNINGER G. Adolf: *A virágmegporzó lucernaszabóméh elszaporítása és védelme.* = *Magyar Mezőgazdaság*, 1967. 26. sz.

ÖRÖSI PÁL Zoltán: *A gödöllői pározató vizsgálat.* = *Méhészet*, 1968. 5. sz.

ÖRÖSI PÁL Zoltán: *Kísérlet jobb méz termelésére.* = *Méhészet*, 1967. 4. sz.

ÖRÖSI PÁL Zoltán: *A lépszalag bölcsoinek szétosztása.* = *Méhészet*, 1967. 8. sz.

ÖRÖSI PÁL Zoltán: *Lépszalagos anyanevelés.* = *Méhészet*, 1967. 7. sz.

PÁLINKÁS Emília: *A méh atkakórja és annak első magyarországi előfordulása.* = *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1966. 8. sz.

Az atkakór a kifejlett méh egyik legveszélyesebb, bejelentési kötelezettség alá tartozó parazitás betegsége. Kórokozója a méh első pár torlégcsövének főágában lakó és méhvérrel táplálkozó

Bor István ex librise

- Acarapis woodi (Rennie). A szerző a betegség kóránát és gyógykezelését ismerteti.
- PETERKE Árpád: *A serkentés hatása évszakok szerint.* = Méhészet, 1968. 2. sz.
Akár az őszi, akár a tavaszi serkentés mellett dönt a méhész, akkor tegye, amikor nincs hordás.
- A *rakodókaptár kapcsolása.* 1—16. r. = Méhészet, 1966. 9—11. sz., 1967. 1., 3., 6. sz.
A sorozat gyakorló méhészek tapasztalatait, elgondolásait ismerteti.
- SÁNTHA Pál: *Az épített keretről.* = Méhészet, 1966. 1. sz.
- SARBAK István: *Méhmintagyűjtés.* = Méhészet, 1966. 2. sz.
Az általa kidolgozott mintavételi módszert ismerteti. Felhívja a figyelmet, hogy a mintának 20—30 méhet kell tartalmaznia.
- SCHALK István: *Méhészeti eszközeink korszerűsítése.* = Méhészet, 1967. 9. sz.
- SIPOS Endre: *Méziünk minősége.* = Méhészet, 1967. 4. sz.
Az OMMI mézvizsgálatának eredményét közli. Hangsúlyozza, hogy a víztartalom alapján történő minősítés csak akkor alkalmazható, ha a mézet a kaptárban történt beérés után pörgették. A víztartalom csökkentésére irányuló minden más eljárás rontja a magyar méz minőségét, amelynek exportképessége továbbra is a magyar méhészek becsületességén múlik. (L. még Koltay P. hozzászólását is a folyóirat 5. számában.)
- SUHAYDA Jenő: *Anyátlanság, álnyáság.* = Méhészet, 1966. 8. sz.
- SUHAYDA Jenő: *A méhetvek eltávolítása az anyákról.* = Méhészet, 1967. 11. sz.
- SUHAYDA Jenő — FEIN János: *Petés anyanevelés nagyban.* = Méhészet, 1966. 12. sz.
Az Andrászhidai Állami Gazdaság egervári anyanevelő telepén folytatott kísérleteket ismerteti.
- SZABÓ Károly: *Csemege lépesmész termelése.* = Méhészet, 1968. 2. sz.
- SZABÓ Károly: *Védekezés a mérgező permetezés és porozás ellen.* = Méhészet, 1968. 4. sz.
- Ha a méhész nem értesül idejében a növényvédőszer alkalmazásáról, vagy nem tudja idejében elszállítani méheit, segítségére van az olcsón és könnyen előállítható *búvóréses menekülőhely*, amely nemcsak a fekvő-, hanem a rakodókaptárakban is megvalósítható.
- SZÉKELYHIDI Endre: *A farostlemez kaptárak készítéséről.* = Méhészet, 1968. 3. sz.
- SZILVA Árpád: *A gyógynövények és a méhészet.* = Méhészet, 1967. 12. sz.
- SZÜCS Lajos — VÖRÖS Zoltán: *Nagy méhpusztulás aldrinos szuperfoszfáttól* [Pannonhalmán]. = Méhészet, 1966. 10. sz.
Az Aldrin huszonháromszorta mérgezőbb, mint az általánosan ismert, ugyancsak méhpusztító DDT (méhekre halálos adagja egyedenként 0,24—0,45 mg).
- TELEKI Ernő: *Mit ér a hizlalt lép?* = Méhészet, 1966. 12. sz.
A hozzászólások Dóka L., Fábíán J., Korsós I. és mások tollából a lap 1967. 2—4. és a 8. számában találhatók.
- TEMESY Géza: *A méh védelme és hasznosítása.* = Méhészet, 1967. 7. sz.
A méh — a méz- és viasztermelésen felül — óriási hasznot hajt a mezőgazdaságnak a virágzó növények megporzásával is. Ezzel szemben a méhek védelme nincs intézményesen biztosítva. Megoldásként javasolja az *állategészségügyi állomások kiegészítését ún. virágmegporzási szolgálattal*, amely irányítaná és nyilvántartaná a méhek vándoroltatását, és hirdtené, hol vannak permetezéses területek. A gazdaságok pedig e szolgálathoz jelentenek be a virágmegporzásra, illetve permetezésre vonatkozó igényeiket. Az érdekes és nagy jelentőségű kérdéshez *tizen szóltak hozzá* a lap 9—12. számában. A szerző zárszava az 1968. 4. számban található.
- TÓTH József: *A méhpempő termeléséről.* = Méhészet, 1968. 4. sz.
Az új mézszabvány 1—2. r. = Méhészet, 1968. 4. sz.
- VÁGÓ Miklós: *A mézpörgető teljesítményének javítása.* = Méhészet, 1967. 1. sz.

Összeállította: dr. Barna Béláné

A könyv nem a könyvtáré, az a közvé. A könyvtár megőrzi a közhasználat számára a könyvet, de csak azért, hogy minél többen használhassák.

Gyalui Farkas
1866—1952

Elhatároztam, hogy csak jó könyvet fogok olvasni. Aki rossz könyvet olvas, olyan, mint a rossz társaságban élő ember.

Montesquieu

Olvasás szeretet nélkül, a tudomány alázat nélkül, kultúra szív nélkül — ezek talán a legnagyobb bűnök a lélek ellen.

Hermann Hesse
1877—1961

Közművelődési gyermekkönyvtárak a miskolci általános iskolákban

Öt évvel ezelőtt az Országos Pedagógiai Könyvtár és a Könyvtártudományi és Módszertani Központ megvizsgálta a miskolci iskolai könyvtárak helyzetét. A vizsgálat sok alapvető hibát derített fel, amelyek azóta megszűntek, hála a két fél-függetlenített általános iskolai könyvtári felügyelő többéves munkájának. Ma a nagymiskolci 38 általános iskolának valamennyi nevelői és gyermekkönyvtára hitelesített címleltárkönyvvvel rendelkezik, a kölcsönzés rendszeres, az állomány elhelyezése biztonságos, a kölcsönzési rendszer az előírások szerint történik. Sikerült elérni azt is, hogy a kötelező olvasmányokból öt tanulóra egy kötet jusson.

A külső rend mögött természetesen nagy a szegénység. A helyiségek szűkek, bútorzatuk ósdi, a könyvtárosok napi iskolai munkájukon túl, ingyen dolgoznak, a könyvállomány fejlődése elmaradt az igényektől, elegendő pénz legfeljebb a kötelező olvasmányok pótlására akad.

Ezen a helyzeten próbál némileg segíteni néhány év óta a Miskolci Városi Könyvtár azzal, hogy közös közművelődési és iskolai gyermekkönyvtárakat hozott létre. A rendszer lényege: az általános *iskola egyik helyiségében* vagy szabad termében a városi könyvtár gyermekkönyvtárat létesít, ahhoz *bútort, könyvtárost és könyvet ad*, az iskola használatra átadja — a tulajdonjog fenntartásával — a tanulói könyvtár állományát, és az így összeálló, most már valóban könyvtárnak nevezhető gyűjtemény *télen—nyáron, napi öt órában* a gyermekek rendelkezésére áll.

Jelenleg 5 ilyen egyesített könyvtár működik Miskolcon, kereken 23 ezer kötetes könyvállománnyal, amelyből 15 795 kötet a városi könyvtár tulajdona. A gyermekolvasók száma 1213, akik az idei év első felében csaknem 53 ezer kötetet kölcsönöz-

A 6. sz. általános iskolában működő városi gyermekkönyvtár

tek. Egy olvasóra tehát havi átlagban 3,8 könyv elolvasása jut, ami sokszorosa az iskolai könyvtárak forgalmának.

Tekintettel arra, hogy *ezt a könyvtártípust nyugodtan merjük ajánlani valamennyi nagyobb városi könyvtár figyelmébe*, talán nem lesz érdektelen, ha kitérünk néhány részletkérdésre is.

Az öt könyvtár az iskola épületében, tanteremben vagy szertárszobában, úttörő helyiségben kapott helyet. Mindezek csak könyvtár céljára szolgálnak, semmi más célra nem veszik őket igénybe. Így — természetesen — valamennyi könyvtár *szabadpolcos*.

A városi könyvtár igyekszik a legmodernebb felszereléssel ellátni a gyermekkönyvtárakat. Kettő közülük minden igényt kielégít, a többiből is sorban eltűnnek a régi, kopott bútorok. A könyvvállványokon, a folyóiratállványon és a kölcsözőpulton kívül annyi olvasóasztalt is elhelyeztünk bennük, hogy 8—32 ülőhely legyen a *helyben olvasók* számára. Függről, szőnyegről, virágról a lehetőségek szerint gondoskodunk.

A 8. sz. iskola könyvtárában főfoglalkozású könyvtáros működik, a többiben könyvtárosi technikai minimumvizsgálával rendelkező dolgozó. Ezek munkaideje napi 5 óra, amiből 4 óra jut a kölcsönzésre. Valamennyien a városi könyvtár állományába tartoznak.

A könyvállomány fejlesztése részben az iskolák által vásárolt, leltárba vett, majd a könyvtárnak átadott könyvekből, részben pedig a városi könyvtár által a feldolgozás után letétbe adott legújabb könyvekből történik. A kötelező olvasmányokat általában az iskola szerzi be. Ezeket a magyar szakos tanárok a legtöbb helyen szeptemberben átvesszik osztályuk részére, majd a vonatkozó tananyag feldolgozása után, de legkésőbb júniusban visszaadják a könyvtárnak, hogy a nyár folyamán azokat bárki kikölcsönözhesse. A városi könyvtár elsősorban az ún. ifjúsági törzsanyagot, a kézikönyvtár állományát és a legfrissebb ifjúsági könyveket szerzi be, amelyeket az iskolák egyébként anyagi okok miatt képtelenek lennének megvásárolni.

A folyóiratellátásban még sok a hiányosság, de a legfontosabb gyermek- és ifjúsági lapok mindenütt megtalálhatók.

Az iskolai *könyvtárak nyilvánosak*, tehát nemcsak az elhelyezést nyújtó iskolák tanulói látogathatják őket. Így egy-egy könyvtár sokszor 2—3 más iskola ifjúságát is ellátja. A beiratkozás és a kölcsönzési rendszer teljesen azonos a városi könyvtár bármelyik fiókkönyvtárával: 1 Ft a beíratási díj egy naptári évre, egy alkalommal legfeljebb 3 mű kölcsönözhető, háromheti időtartamra. A végző VIII. osztályos tanulóknak ajánljuk, hogy iratkozzanak be a városi hálózat legközelebbi önálló fiókkönyvtárában, de természetesen régi könyvtárakat továbbra is látogathatják.

A nagy számmal található társasjátékok, *kézikönyvek*, újságok miatt a könyvtárak igen népszerűek. Az állandó látogatottságot nem áll módunkban mérni, éppen a könyvtáros nagy elfoglaltsága miatt. Az általában négyórás nyitvatartás ideje alatt a könyvtár mindig zsúfolt, ennek ellenére — nagy megkönnyebbülésünkre — az elveszett könyvek száma semmi vagy teljesen elenyésző.

A könyvtárakban természetesen mind a pedagógusok, mind a szülők szívesen látott vendégek, előbbieket a könyvtárat magától értetődően ingyen vehetik igénybe.

Az iskola és a könyvtár kapcsolata a lehető legjobb, hiszen minden egyes könyvtárat az illetékes iskolaigazgató és a tantestület kérésére létesítettük. Az iskolai pedagógus-könyvtárosra csupán a saját könyvek beszerzésének és feldolgozásának gondja hárul, valamint a leltárelenőrzésben való segítség évente egy alkalommal, viszont mentesül a kölcsönzési munkától. A kötelező és ajánlott olvasmányok elosztásának gondját megosztja a szaktanárokkal. A nevelők ezért szívesen vállalják a propagandamunkát és a rendezvények szervezésében (évi 4—5 előadás, műsoros est és szellemi verseny) való közreműködést és segítséget.

Az osztályfőnökök általában az iskolaév elején, osztályfőnöki órák keretében elviszik tanítványaikat a könyvtárba, ahol a könyvtáros ismerteti a könyvtár szolgáltatásait. Bizonyos tanórákat is sokszor a könyvtárban tartanak, a könnyebb szemléltetési lehetőségek miatt, a napközis tanulóknak pedig munkájuk befejezése után szívesen megengedik, hogy a könyvtárban olvassanak, játsszanak.

Mivel minden iskolában délben váltanak a tanulócsoporthok, a kölcsönzési idő is délben van, hogy minden tanuló bármelyik napon eljuthasson a könyvtárba.

A nyári szünetben vagy folyamatos a könyvtári szolgálat, vagy heti 2—3 napos nyitvatartást vezetünk be. A könyvtárosok az így felszabaduló munkaidejüket a nyári szabadságon levők helyettesítésére, illetve az esedékes állományellenőrzésre fordítják.

*

Mindent összefoglalva, ez a vegyes könyvtártípus, amely szeptembertől két újabb egységgel gyarapodik, lényegesen többet képes nyújtani az általános iskolás gyer-

mekek számára, mint a szabványos iskolai könyvtárak. Továbbfejlesztése mellett olyan okok szólnak, mint a mindennapos kölcsönzési lehetőség, a kézikönyvtár, szabadpolcos könyvállomány, az általános irodalomismerettel rendelkező könyvtáros, az iskolai szünetekben is folyamatos nyitvatartás, a viszonylag kellemes környezet.

Természetesen a fenntartó *közművelődési könyvtári hálózatra nehezedik a munka nagyobbik része*. Miskolc esetében — ahol 29 könyvtárra, 15 000 olvasóra és évi 542 000 kötet kölcsönzésére a városi könyvtárnak mindössze 9 főfoglalkozású könyvtárosa jut — ez a munka még nehezebb, és a fejlesztés elsősorban a személyzeti okokból nehéz. Elképzelhető viszont, hogy a tanulócsoportok lassú csökkenésével, az így felszabaduló pedagógusok könyvtárosi átképzésével és felhasználásával a helyzet a jövőben lényegesen kedvezőbb lesz e könyvtárak fejlesztésére.

Kordos László

Egy hiányzó láncszem továbbképzésünk rendszerében

A főfoglalkozású közművelődési könyvtárosok továbbképzése lépésről-lépésre jutott el mai gyakorlatához. Kezdetben az alapképzettséget pótló előadások domináltak, később tartalmilag az új ismeretek és módszerek népszerűsítése, formailag a szeminárium és vita került előtérbe. Differenciálódott a résztvevők köre is: az igazgatók és a módszertanosok, az olvasószolgálatosok, újabban pedig a gyermekkönyvtárosok külön csoportokat képeznek. Egy-egy speciálisabb munkakör betöltői vagy irányítói időnként országos konferenciára is egybegyűlnek, a továbbképzések nagyobb részét azonban a megyei hálózati központok szervezik.

Kialakult s évek óta működik tehát egy továbbképzési rendszer, mely *egyik* feladatát, az új tennivalókról és módszerekről adott *általános* tájékoztatást véleményem szerint jól végzi. Kérdés azonban, hogy ma már megelégedhetünk-e ennyivel?

Határozott nem a válaszuk. A közművelődési könyvtárak továbbfejlődésének egyik kulskérdése a *tájékoztató-tanácsadó funkció fejlesztése*, ennek pedig fontos eszköze a könyvtárosok meghatározott mértékű specializálódása is. Ezzel szemben speciális ismeretek szerzését vagy elmélyítését a továbbképzés jelenlegi rendszere nem biztosítja.

A megújítás szükségességét jelzik az érdekelték megnyilatkozásai is: a megyei továbbképzések gyakran érdektelenségbe fulladnak, közömbös légkörben folynak. Paradox módon nem azért, mert a résztvevők terhesnek érzik, hanem azért, mert nem érzik elég súlyosnak.

Könyvtáraink munkatársi gárdája egyre nagyobb mértékben egészül ki a tanítóképző intézetek könyvtárszakán vég-

zettekkel. Azt tapasztaltam, hogy e fiatalok nagyrésze szívesen tovább tanulna, *szakosodna*. A megyei általános továbbképzés ennek az ambíciónak kielégítésére kevés, viszont az egyetemi továbbtanulás lehetősége keveseknek adatik meg. Hiányzik a köbeeső láncszem, emiatt a fiatalok gyakran más, könyvtári munkájukkal össze nem függő területen kapcsolódnak be a továbbtanulásba. A szellemi energiákkal való olyan fényűző gazdálkodás ez, melyet könyvtárügyünk aligha engedhet meg magának.

A legfontosabb azonban mégis könyvtáraink érdeke. Ebből kellene kiindulni a továbbképzés témaköreinek megtervezésékor:

- Nagykönyvtárainkban a sok humán műveltségű dolgozóval szemben kevés az alaposabb *természettudományos, műszaki* ismeretekkel rendelkező olvasószolgálatos. Nagy szükség lenne jól megalapozott természettudományos ismereteket nyújtó szakosító képzésre;
- A gyermekkönyvtárosok többségének nincs kellő *pedagógiai, gyermeklélektani*, oktatásügyi ismerete. Ilyet a középfokú könyvtárosi alapképzés sem ad számukra;
- A módszertanosoknál a *szociológiában* való elmélyülés is indokolt lenne;
- Az *új technikai eszközök* kezeléséhez szakképzettség szükséges.

A példákkal — melyek száma könnyen növelhető — az igények jelenvalóságát kívántam csak érzékelteni. Jelenleg már igen sok vizsgálati adattal rendelkezünk a magyar könyvtárosok képzettségéről, érdeklődési köréről; ezeket könnyen összevethetjük a munkaköri követelményekkel. Másrészt megbízható képünk

van a könyvtárosok általános műveltségéről, olvasottságáról is. (Ld. Kamarás István és Sárdy Péter kutatásait.) A továbbképzési tervek számára e felmérések adhatják meg a szilárd alapot, sőt a jövőben az ilyen kutatásoknak eleve mérniük kellene a továbbképzés hatékonyságát s kimutatniuk fehér foltjait.

Hogyan valósítható meg az újfajta továbbképzés szervezeteileg? Igényes, egy vagy több évig tartó speciálkollégiumokra gondolok, egyéni tanulással és számonkéréssel. A tantervbe szakmai tapasztalatcserek, intézménylátogatások is beépülhetnek. A tanfolyamok elvégzését a fizetésemelések általános rendszerébe kellene beletervezni, s a többletmunkák (esetleg többletkiadások) vállalóit anyagi előnyökhöz juttatni. Az önkéntes részvétel növelné a tanfolyamok súlyát. Legyen annak eldöntése szabad, hogy vállalja-e vagy sem valaki a továbbtanulás többletmunkáját, az önképzéstől következően elzárkózók azonban érezzék a hátrányt az előmenetelben. A könyvtári munkaterületek növekvő differenciáltság-

ának megfelelne az ilyen, képzettségbeli sokrétűség.

A szervezés országosan, esetleg több megye összefogásával történhetne. A tanfolyamok bevezetésével az általános jellegű továbbképzések számát csökkenteni lehetne, de a két forma nem zárná ki, hanem kiegészítené egymást. Az új problémákat, feladatokat — ideológiai és szakmai síkon — exponáló általános továbbképzésnek és a specializálást elősegítő szakmai képzésnek összehangolásával válhatna teljessé továbbképzésünk rendszere.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ oktatási osztálya — tudomásom szerint — továbbképzési rendszerünk reformját tervezi. Az NDK-ban a hasonló reform bevezetését csaknem egy éves, igen eleven vita kísérte a könyvtári szaklapban, a *Der Bibliothekar*-ban. Úgy gondolom, hogy e fontos kérdéstről nálunk sem ártana meghallgatni a könyvtárosok véleményét.

Katsányi Sándor

„Csendélet” a hatvani könyvtár ablakai alatt

Hatvanban az új járási—városi könyvtár igazán korszerű, kényelmes. A könyvtárigazgató nem kis büszkeséggel mutogatja a helyiségeket. Alig győzöm dicséző jelzőkkel nyugtázní a könyvtár részlet-szépségeit, praktikus elrendezését. Az irodába érve azonban elkomorul az igazgató arca. Félrehúzza az udvarra néző nagy ablak függönyét, s a látvány engem is mellbevág: sok kis meztelen, mosdatlan gyerekek, valamint disznók, kacsák, libák szaladgálnak, zajonganak az udvaron, az ablak alatt. A ház tornácán idősebb cigányasszony ül, s egy vizsgálóbírónak is becsületére való komor-szigorúsággal figyeli az udvaron történeteket. Amint azonban észreveszi az elhúzott függönyt, több kis csemetével együtt az öklét rázza, s néhány másodperc alatt olyan mennyiségű s nehéz fajsúlyú trágár szitok repül felénk, hogy aki először hallja, annak is az a határozott érzése támad: ezek nyilván sokat gyakorolnak, mert a produkciónak ez a színvonala másként el nem képzelhető.

— Sz. Ilona családja, gyermekei és unokái — mutatja be őket a könyvtárigazgató. — Öt felnőtt, kilenc gyerek, egy szoba konyha, fürdőszobás lakrészben. Arrébb egy ajtóval, de ugyanezen az udvaron lakik egy másik elmaradott házaspár. Nyolc gyerekek. Négy itthon, négy az állam intézeteiben. A veszekedés, kiabálás, sőt a verekedés reggeltől estig tart a két família között, sőt családon belül is. Ilyen stílusban, ahogy hallotta. Ablakot nyitni nem lehet, noha három helyiségünk (ruhatár, feldolgozó és iroda) ablakai nyílnak az udvarra. E lakrészek a könyvtár épületével egybeépült helyiségek. Allagmegőrzés végett idetartoznak, sőt a bérleti díjat is a könyvtárnak fizetik az ittlakók. Amint ideköltöztünk — az állapotok tarthatatlansága miatt — néhány hónap múlva felmondtuk a bérleti viszonyt Sz. Ilona családjának. 1966 szeptemberében pedig kértük a járásbírószágot, hogy szerezzen érvényt felmondásunknak. Tárgyalást tűztek ki, tanúkat idéztek meg, s megszületett a határozat: a családot másik lakásba kell költöztetni.

Az indokolás alapjául szolgáló tanúvallomások egyikéből csupán illusztrációnak álljon itt egy: „Alperes és családtagjai kezdettől fogva (a könyvtár ideköltözése óta) minősíthetetlenül durva hangnemben beszéltek egymással. Több esetben összeverekedtek, s nem egyszer szidalmazták a könyvtár dolgozóit is. Szemtanúja voltam az 1966. június 17-i verekedésnek, amelynél alperes menyé alperest a földre lerántotta, leszaggatta róla a szoknyát úgy, hogy az alperesnek egész alsóteste ruha nélkül

maradt... Ez alkalommal is több olvasó tartózkodott a könyvtárban, főleg fiatalok...

Az ügy az alperesek felebbezése miatt a megyei bírósághoz került, ahol helyben hagyták a járásbíró döntését, s hozzáfűzték: „A megyei bíróság álláspontja szerint is alperesnek és családtagjainak magaviselete a bérlemény területén annál súlyosabban esik latba, mert a veszekedések közben elhangzott trágár kifejezések a könyvtárban tartózkodó fiatal olvasókat nemcsak zavarják a tanulásban, hanem károsan befolyásolják lelki fejlődésükben is...”

Lassan két éve, hogy ez a jogerős határozat megszületett, de a városi tanács még a mai napig sem intézkedett. Elmúlt a legújabb határidő is. Ugyanis a könyvtár munkáját a helyszínen tárgyalta a járási tanács végrehajtó bizottsága, ezen az ülésen is született határozat: „Az épületben levő lakók zavarják az olvasók és a könyvtári dolgozók elmélyülést kívánó munkáját.” Ezért felkérték a városi tanács végrehajtó bizottságát, hogy egy hónapon belül oldja meg a kérdést, s a kiürülő helyiségekbe a jelenleg külön épületben levő gyermekkönyvtár költözzön be.

A beszélgetésből, az akták lapozgatásából újra nagy lármát vert fel bennünket. — Nagymama, a vadember megfojtotta a libát — kiáltott harsányan az egyik unoka.

A „vadember” nyilván a szomszéd lehetett, mert a következő pillanatban az egyik menyecske egy lavór vizet zúdított be ajtójukon, majd amint azt becsukták, Sz. Ilona az unokák által gyorsan összehordott féltéglákkal kezdte keményen döngögetni. Néhány gyerek pedig — a hirtelen támadt harci rivalgás hatására — az utcai vaskaput verte kegyetlenül.

Bent nem értettük egymás szavát. Én valósággal menekültem az alig félórával korábban elragadtatással szemlélt könyvtárból...

Vajon meddig tűrik még ezt az illetékesek?! Hogyan lehetséges az, hogy egy közintézményt érintő jogerős bírósági határozatot már két éve nem hajtanak végre?

Faludi Sándor

a könyvtárak életéből

Az ifjúsági olvasók olvasmányigényének alakulása

Könyvtárunkban négy év alatt háromszorosára növekedett az ifjúsági olvasók száma, túlnyomó többségük középiskolás és ipari tanuló. Ma a beiratkozottak fele közülük kerül ki. A 18 éven felüliek néhány százaléka is — korát tekintve — ide sorolandó.

A 3000 olvasó túlnyomó többsége — 1711 — a KISZ korcsoportba tartozik. Megoszlásuk: 620 középiskolás, 1075 ipari tanuló, 16 egyéb foglalkozású.

Az ipari tanulók száma a múlt év végén már szinte kétszerese volt a középiskolások számának. Amikor az erről szóló híradásunk *Ipari tanulók a miskolci Szabó Lőrinc fiókkönyvtárban* címmel megjelent a *Könyvtáros* 1967. évi 12. számában, sokan bizonyára kételkedtek a könyvtárlátogatásokat követő tömeges beiratkozások tartósságában. Pedig az olvasótoborzás sikeres volt. Bizonyítja ezt az a tény is, hogy míg a középiskolások az év túlnyomó részében csupán a kötelező olvasmányokat, vagy a kiegészítőket képező könyveket olvasták, addig az ipari tanulók olvasmányigénye a kalandregények mellett öröndetesen kiterjedt a szakmájukhoz elengedhetetlenül szükséges szakkönyvekre is. Figyelemre méltó, hogy sok ipari tanuló veszi igénybe a könyvtár hanglez-állományát, mely kifejezetten komolyzenei felvételekből áll.

A KISZ korosztályú olvasók a könyvtár folyóiratait is kézbeveszik. Elsősorban a kifejezetten nekik készült újságokat olvassák (Magyar Ifjúság, Ifjúsági Magazin stb.), de szívesen lapozzák át az irodalmi folyóiratokat is.

Végül igen öröndetes volt az a megfigyelésünk, hogy mennyire gyorsan reagálnak ezek a fiatal olvasók a friss irodalmi termékekre. Igaz, sok tizenéves panaszkodott, hogy az iskolai anyaghoz történt „hozzáolvasás” (melyen nemcsak a kötelező olvasmányok értendőek) után nagyon kevés ideje marad egyéb szépirodalmi művek elolvasására. Ennek ellenére egy-egy új könyvsiker igazi értékét pontosan az ő érdeklődésük alapján tudjuk lemérni: Raffai: *Egyszál magam*, Gyurkó sikeres *Lenin* műve,

vagy Kamondy László új regénye sűrűn előjegyzett művekké váltak nagyon rövid idő alatt a felnőtt olvasók mellett az ifjúsági olvasók körében is.

dr. Pálinskás Györgyné
a miskolci Szabó Lőrinc városi fiókkönyvtár vezetője

Jól esik a törődés!

Évek óta egy kis tanya fiókkönyvtárosa vagyok. Nem a hízelgés, hanem a hála és az öröm adja kezembe a tollat: a Nyíregyházi Járási Könyvtár évek óta nem feledkezik meg arról, hogy tanya is van a világon. Évenként kétszer-háromszor autó áll meg a tanyai kisiskola előtt, hogy a fiókkönyvtárnak új könyveket hozzon letétbe. A járási könyvtárosokat nemcsak munkánk eredményei, de nehézségeink is érdeklik. Utmutatásaikban, tanácsaikban mindig van valami új, hasznosítható, és észrevételeik olyan kedvesen, baráti hangnemben hangzanak el, hogy valóban öröm a találkozás.

Jóvoltukból településünkön rendezték meg a járás első tanyai író-olvasó találkozóját, amelyen három neves író találkozott a könyvszerető emberekkel. Az elsőt azóta több is követte, és mindig élményt nyújtott számunkra az újabb találkozás.

A járási vezetők nem mulasztják el megkérdezni, hogy a Könyvtáros c. folyóiratot megkapjuk-e rendszeresen, írásokra hívják fel figyelmünket, s felajánlják segítségüket egy-egy ritka könyv megszerzéséhez. A könyvtárban szükséges nyomtatványokról rendszeresen gondoskodnak, s azíránt is érdeklődnek, hogy megkapom-e tiszteletdíjam a községi tanácstól. Az év végén pedig mindig jön a postás, s átnyújt egy kis, tiszteletdíjon felüli jutalmat, amit a járás küldött...

Albert Antal
fiókkönyvtáros, Oros-Nyírjes

Könyvtárépítési hírek

Nyári építési krónikánk élére a Paksi Járási Könyvtár felavatásának híre kívánkozik, mégpedig nemcsak azért, mert az ország legszebb könyvtárainak száma ismét szaporodott eggyel, hanem azért is, mert bizonyosak vagyunk benne, hogy e könyvtár vonzó példája új lendületet fog adni a Tolna megyei és a délkelet-dunántúli könyvtárszépítési törekvéseknek. Ráadásul a paksi avatási ünnepség az olvasó népert mozgalom első nagyobb könyvtári eseménye volt, s a megye az Írószövetség — sőt részben a Televízió — segítségével mindent megtett, hogy országos figyelmet irányítson a mozgalom bázisára, a könyvtárra, a könyvtárügyre. A paksi könyvtár új otthonáról röviden annyit, hogy a volt zsinagóga épületéből alakították át 2,5 millió Ft-os költséggel. Alapterülete kb. 750 m². Az emeletes épület földszintjén, az előcsarnokból nyílik a két tartalék raktár, az önkiszolgáló (szekrényes-kulcsos) ruhatár, az emeleti feljárt, az iroda, a mosdóhelyiség és a 70 m²-nél nem sokkal nagyobb gyerek-könyvtár, amely mellett a raktár és feldolgozó található a szolgálati emeleti lépcsőfeljáróval, valamint a kézilift aknájával együtt. Az előtér kiválóan alkalmas arra, hogy állandó kiállítások kerete legyen: a megyei múzeum segítségével helytörténeti kiállításokat rendeznek itt. A lépcsőfeljáró mellett *lapozgatót* alakí-

tottak ki azok számára, akik nem akarnak belépni a könyvtár olvasótermébe. Az emeletre felérve nagyon hangulatos dohányzóba jut az olvasó, melyből a kölcsönző pulthoz elhaladva vezet útja a felnőttek könyvtárának nagy, szabadpolcos terébe. Itt a további belső tagolást a bútorok adják. Az eléggé csendesnek látszó olvasó övezeten kívül a terem végén is található egy nagyon otthonos teremrész, amelyben a *kézikönyvek* találhatóak, valamint a fülhallgatók rendszerű *zenei kezelőpult*. Az épülethez kívül, egyik oldalon a nyári olvasó csatlakozik színes ernyőkkel felszerelt asztalaival. Amint a lapunk borítóján bemutatott képek is bizonyára érzékeltetik, a könyvtár rendkívül lakályos és esztétikus, s remélhető, hogy nemcsak a község 12 000 lakosából vonz új olvasókat a tavalyi 2300-hoz, hanem a járás egész területéről is. A látogató valóban úgy érezheti magát itt, mintha az *olvasás paradicsomában* járna; szerencsére ahhoz könyvtárosnak kell lennie, hogy észrevegye az állványok súlyos szakmai és kivitelezési hibáit is. Újabb figyelmeztetés ez az építendő könyvtárak számára: bármennyire is fászoszt vagy kellemetlen, szinte ügyeletet kell tartaniuk az asztalos műhelyekben, ha el akarják kerülni a meglepetéseket az átvételkor.

A Könyvtáros áprilisban „Miért nincs, mikor lehetne szabadpolcos könyvtár?” címmel közölte a *Megafon* c. üzemi lap cikkét arról a huzavonáról, amely a *Be-loiannisz gyár* szakszervezeti könyvtárának átalakítása körül folyt. Az ügy végül is „heppienddel” végződött: újból megnyílt e fontos nagyüzem újjáalakított könyvtára.

Pécsett épül a kertvárosi új könyvtár. Baranya megyében pedig *Baranyaajenőn* és *Vásárosdombón* készülnek könyvtár-avatásra. Mindkét helyen az új művelődési házban helyezik el az eddig mostoha körülmények között működő könyvtárat.

Két MEDOSZ szervezetet kapott könyvtárat Békés megyében: a *békéscsabai* helyi szervezet és a *Gyulai MEDOSZ SE* olyan egyesületi helyiségekhez jutott, amelyek alkalmasak a könyvtári és a klubélet kifejlesztésére is.

Miskolcon a Földes Ferenc Gimnáziumban három helyiséges *iskolai könyvtárat* és ifjúsági klubszobát avattak fel. A 9000 kötetes könyvtárat a politechnikai műhelyek segítségével, 40 000 Ft értékű társadalmi munkával létesítették.

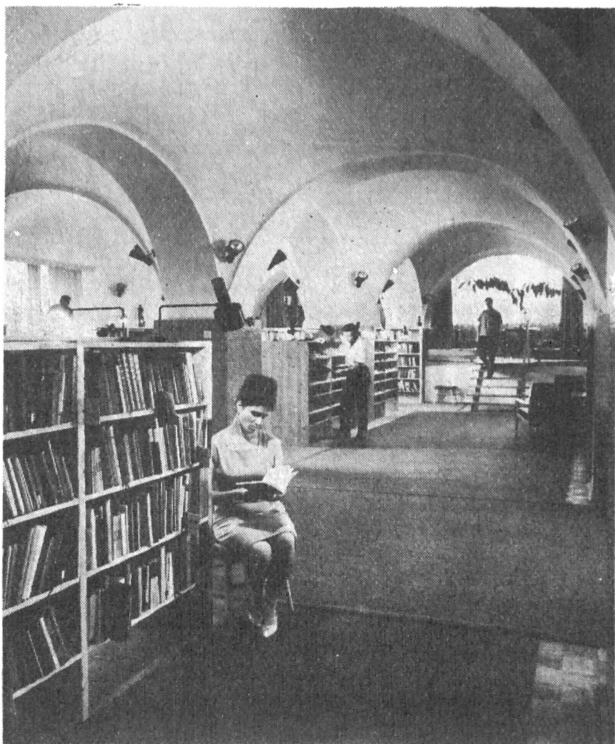
Fejér megyében a *szabadegyházi* művelődési otthon nagyterméből leválasztott

könyvtárba költöztették a tanácsházán meghúzódnó könyvtárat. Az átalakításra a község 40 000 Ft-ot költött. — A Győr megyei *Babóton* a művelődési otthon épületéhez több mint 100 000 Ft-os költséggel két könyvtári helyiséget töltött a községi tanács; *Gönyűn* a volt orvosi rendelő átalakítása révén kap végleges otthont a községi könyvtár.

Komárom megyében a *nyergesújfalui viszkózagyar* könyvtárat 70 000 Ft-os költséggel átalakították és új olvasótermet is berendeztek. Pest megyében *Uri* község könyvtárának elhelyezési gondját a volt orvosi rendelő átengedése oldotta meg. Somogy megyéből a *somogyvári* könyvtár-ház felavatásán kívül (fényképét ld. augusztusi számunk borítójának 2. oldalán) az új *szennai* művelődési ház könyvtárának és a *barcsi fűrészüzem* szakszervezeti könyvtárának átadásáról érkezett hír. A szennai könyvtár helyiségének otthonossá tételéhez a helyi népi díszítő elemeket is felhasználják.

Szabolcs megyében 100 000 Ft-ot fordítanak a *Kisvárdai Járási Könyvtár* gyermekkönyvtárának kialakítására, és ugyanekkorá összegből választják szét a felnőtt- és a gyermekkönyvtárat a *Vásárosnaményi Járási Könyvtárban* is. Ebben a járásban *Jánd*, *Csaroda*, *Vitka* és *Beregsurány* új klubkönyvtárat kap, a má-tészalkai járásban levő *Kántorjánosi*, *Kocsord* és *Nyirparasznya* község új könyvtára pedig még az idén elkészül.

A Szolnok megyei *Mezőhek* könyvtárának építése rövidesen befejeződik. A több mint félmillió forintból létesített könyvtárhoz klubszoba, olvasóterem és előadóterem is tartozik. — Négy új klubkönyvtár építése kezdődött meg a zalaegerszegi járásban. A községfejlesztési alapból finanszírozott építkezések közül a *bazitai*, a *babosdöbrétei* és a *bocföldi* már az őszi hónapok során befejeződik, *Pacsá II.* kerületének klubkönyvtárat azonban csak a jövő évben adják át. A lenti járásban szintén négy új klubkönyvtár átadását tervezik még: *Iklódbördöcén* felújítják és modernizálják a régi épületet, *Kálócfán*, *Kisszigeten* és *Zalaszombatfán* viszont új klubépületet építenek a községfejlesztési alapból.

A Paksi Járási Könyvtár felnőtt részlege, háttérben a kézikönyvtár feljárata (MTI Fotó — Bajkor József felv.)

Az „olvasó népért” mozgalom előkészítésének és szervezésének különböző megbeszélésein sok szó esett a könyvtárakról. A könyvtárosok elmondhatják, hogy a könyvtárak munkájáról még soha nem hallottak annyi elismerést, mint e tárgyalásokon. Az Írószövetségben jegyeztük fel Bugár Jánosné kijelentését, mely szerint a népművelés alapja a könyv és az olvasás. A könyvtárak nem blöffölnek — állapította meg ugyanitt Veres Péter. A TIT irodalmi szakosztályának elnökségi ülésén Koczkás Gyula megjegyezte, hogy ha a könyvtárak a gazdái az író—olvasó találkozókat és irodalmi előadások szervezésének, akkor összehasonlíthatatlanul jobb az eredmény, mintha bármely más szerv rendezte azokat.

Darvas József pedig ezt írja egyik legújabb cikkében: „Az olvasó népért mozgalomban minden résztvevő szervnek, szervezetnek, intézménynek, személynak egyforma fontosságú a munkája; a részfeladatoknak, mint fogaskezeknek kell egymásba kapcsolódnia. De e »fogaske-rendszerben« szinte a vezérlő szerepet játszzhatják a könyvtárak, a könyvtárosok. Az egész népművelési hálózatnak, s a sok új problémával küzdő népművelési munkának ma a könyvtárak a legszilárdabb bázisai. Ezt figyelembe kell venni az olvasó népért mozgalomnak is.” (Békés megyei Népújság, június 21.)

Keserves örömmel értesítjük Sallai Istvánt és a Könyvtáros minden olvasóját, hogy a szegedi Somogyi Könyvtár újszegedi és rókusi fiókkönyvtára máris megdöntötte a Szabolcs megyei kállósemjéni könyvtár „világcsúcsát”. (L. Könyvtáros, 1968. 6. sz.) E két könyvtár nemcsak a korszerű könyvtári követelményeknek, de a legelemibb igényeknek sem felel meg. És hogy mégis jó eredményeket tud felmutatni, a könyvtárosok hivatástudatának és szorgalmának köszönhető.

Meddig tart ez az állapot? Erre nem tudunk felelni, de az illetékesek sem.

Szöveg helyett azonban beszéljenek a számok.

Újszegedi fiókkönyvtár. 1953 óta működik a November 7 Művelődési Otthonban, előbb 12, jelenleg 16 m²-es alapterületen. Állománya 5934 kötet könyv, napi 5 órára alkalmazott könyvtárosa van.

1967-ben 702 olvasó 8829 alkalommal kereste fel és 29 451 kötetet kölcsönzött. Ennek alapján 1 m² területre 370 kötet könyv (Kállósemjénben 370 kötet), 44 olvasó (Kállósemjénben 34), 1840 kölcsönzött kötet jut (Kállósemjénben 1100).

1968 június 30-ig 590 olvasó iratkozott be, és a forgalom 16 232 kötet könyv és 2972 folyóirat. (Még helyben olvasók is voltak: kisszéken ölbe rakott könyvvel.)

Rókusi fiókkönyvtár. 1962-ben nyílt meg egy magánház korábban hentes üzletnek használt utcai helyiségében. Alapterülete 23 m², állománya 6888 kötet könyv, kezelője főhivatású könyvtáros. 1 m² területre 299 kötet könyv, 37 olvasó és 1715 kölcsönzött kötet jut. (Itt csak a m²-re jutó könyvanyag alacsonyabb a kállósemjéniekénél, a többi mutató magasan fölötte áll.)

1967 forgalmi adatai: 850 olvasó és 39 446 kölcsönzött kötet könyv. Az 1968. június 30-ig beiratkozott 746 olvasó pedig 20 486 kötet könyvet és 2525 folyóiratot kölcsönzött. A helyben olvasók száma 2147 volt.

Mindkét helyen a könyvtáros maga gondozza a katalógust. Rendszeresen szerveznek különböző vetélkedőket, mesedélutánokat. A rókusi könyvtárban irodalmi klub is működik — igaz nem nagy létszámmal. A referenz-napló tanúsága szerint az ún. középszintig nyújtanak tájékoztatást, hasznosan forgatják kézikönyvtárak szűkös anyagát.

Új világcsúcs? Azt hiszem ezek a könyvtárak még több joggal követelhetik maguknak a világrekorder címét, mint a kállósemjéni. De nem jár érte aranyérem, sőt az elismerésünkön kívül — a szűk anyagi keretek miatt — jutalmat sem tudunk adni évenként a nehéz körülmények között helytálló könyvtárosoknak, hisz a többi fiókkönyvtárunk is hasonlóan jó eredményt ért el alig nagyobb alapterületen.

Fodor Pálné

a szegedi Városi Somogyi Könyvtár
hálózati csoportvezetője

Az író műve még nem készült el azzal, hogy megírták és kinyomatták. Egy Rafael-kép sötét szobában vagy a IX. Szimfónia kottája olyan házban, ahol senki sem ért a muzsikához, vagy a ház leánya kuplékat döngget a zongorán: halott kincs. Az irodalmi műbe is csak akkor költözik élet, ha van, aki el tudja olvasni.

Benedek Marcell

A KÖZSÉGI KÖNYVTÁROS – MINT OLVASÓ

Falvaink lakosságának 19%-a még egyáltalán nem olvas, 12% rendelkezik 50 kötetnél több saját könyvvel, és csak 0,5% járát irodalmi folyóiratot. Az olvasásra fordított idő falun fejenként heti 6,6 óra. A szépirodalmi olvasmányok 50%-a régi magyar irodalom, s csupán 35%-a világirodalom. Ezer falusi olvasó közül 70 olvasta a Thibault családot, 87 Hemingway Akiért a harang szól című művét, 220 Solohov Csendes Don című művét.

Sok is, kevés is mindez, attól függően, hogy a múlt vagy a jövő felől nézzük. Az ilyen adatokból, mintegy negatív lenyomatként, kiolvasható a könyvtárosok eddig végzett munkája, de a rájuk váró feladat is. Az igen csekély számú falusi értelmiségi között kiemelkedő szerepet játszanak a közművelődés végváraiban dolgozó községi könyvtárosok. Tevékenységüket a Könyvtáros eddig is hű krónikásként kísérte figyelemmel, s most a falusi könyvtáros-olvasókkal foglalkozó cikkünkkel a róluk már eddig is kialakult helyzetképet szeretnénk kiegészíteni.

Egy tízezer lakosú Pest megyei község főhivatású könyvtárosától megkérdeztük, hogy mit olvasott a szépirodalomból a legutóbbi három hónapban?

— Dénes Zsófia új trilógiáját, a Gyalogszerrel a huszadik században című antológiát, Dreiser: Carrie drágám, Marshall: Tombol a hold, Capote: Hidegvérrel, Zweig: Epizód a Genfi tavon, Kodolányi: Égő csipkebokor, Lawrence: Aki a szigeteket szerette, Mauriac: A szerelem sivataga, Boule: Híd a Kwai folyón című művét, Mann novelláit ismételten, jelenleg pedig, én ugyanis egyszerre több könyvet szeretek olvasni, Moldova: Eltávozott hivatal és Moravia: Közönyösök című művét. Talán ki is hagytam valamit.

— Hány volt ezek közül az úgynevezett kötelező olvasmány?

— Emlékszem erre a kategóriára a cikkükből. Talán... Talán nem volt. Vagy azok, amelyeket most elfelejtettem felsorolni. Ez nem jelenti azt, hogy nem akad ilyen néha, de akkor párhuzamosan olvasok mellette egy-egy szabadon választottat is.

— Az utóbbi években megjelent szépirodalmi művek közül melyeket tartja a legkiemelkedőbbeknek?

— Az említettek közül a Capote, Boule és a Mauriac művet, a Viperafészkekkel együtt, továbbá Illyés Petőfijét, Legerkvist: Hóhér, Beauvoir: Mandarinok, Merle: Két nap az élet című művét és Németh László munkáit.

— Melyek voltak legkedvesebb olvasmányai?

— A legkedvesebbek: Tolsztoj és Dosztojevszkij regényei, Thomas Mann: József és testvérei, Móricz: Erdély, Galsworthy: Forsythe saga, Rolland: Jean Christophe, Stendhal: Vörös és fekete c. művei, Arany, Gárdonyi, Maugham, Tagore kötetei és még néhány más könyv.

— A könyvtárba járó irodalmi folyóiratok közül melyeket olvassa rendszeresen?

— Valamennyit, vagyis: Élet és Irodalom, Nagyvilág, Új Írás, Kortárs, Kritika, huszonnégy más folyóirat és hetilap átlapozgatása mellett. Ne nézzen rám ilyen hitetlenkedve, a színtiszta igazat mondom.

— Saját részére is járát folyóiratokat?

— Csak a rádióújságot. Három gyerekem van.

— Körülbelül hány kötetes saját könyvtára van?

— Háromszázötven körül.

— Eltér-e magánkönyvtárának profilja a községi könyvtárétól?

— Nem könnyű erre felelni. Talán férjem régi sorozatait azok, melyek a községi könyvtárban nem találhatók meg. Ezekon kívül a könyvtár úgynevezett ismeretterjesztő alapirodalmat tartalmaz, s néhány olyan szépirodalmi művet, melynek mindkét helyen való megléte indokolatlannak látszik. De éppen egyszerűen otthon is, kartávolságra is meg kell, hogy legyenek. Főleg versek, de gondolom, evvel nem mondtam egészen újat.

— Milyen szépirodalmi műveket vásárolt az utóbbi években?

— Ebben a tekintetben rendhagyó eset vagyok, mert egyszemélyben könyvterjesztőként is működöm, s így havi száz forint értékű könyvet jutalomképpen kapok. Az év legnagyobb szerzeménye a Világirodalom remekei sorozat.

— Amikor kialakítja véleményét egy-egy szépirodalmi műről, milyen forrásokat, segédeszközöket használ fel?

— Az Új Könyvek, a folyóiratok kritikáit, a könyvborítók fülszövegét, a napilapokban megjelent recenziókat rendszeresen és néha az irodalmi tanulmányköteteket is. Meg lehetne még említeni a megyei könyvtár bizonyos módszertani útmutatásait, amelyek ebbe a körbe illenek. A rádió és tv könyvismertetései számomra eddig valahogyan kiestek, erősen számításba jönnek viszont az olvasói vélemények, köztük családom tagjaié is. Néha elgondolkodom, hogy tulajdonképpen szerencsés vagyok, mert az egész családom, szüleim, testvéreim is irodalomkedvelő emberek, akikkel élénk eszmecsereket folytatunk.

Ezután tizenhat különböző színvonalú és jellegű irodalmi művet, Pintér—Szabó Pókhálójától Th. Mann Buddenbrook ház című művéig, tettünk a könyvtáros elé, s kértük, rangsorolja őket értékük szerint.

— A Buddenbrook házat helyezem az élre, utána Solohov: Emberi sors című művét. Ezután következnenek sorrendben Németh: Iszony, Semprun: Nagy utazás, Jókai: Az aranyember, Móra: Aranykoporsó, Hajnóczy: Bengáli tűz, Gary: Lady L, Shaw: Oroszlánkölykök, Sánta: Húsz óra, Dürrenmatt: Ígéret, Salinger: Zabhegyező, Szabó M.: Mózes egy, huszonkettő, Pintér—Szabó: Pókháló, Berkesi: Pisztrángok és nagyhalak, Szilvási: Kinek a sorsa című műve. Érdekelne, mit mondanak a többiek.

— Hivatásos irodalmárok véleményével összehasonlítva az ön értékelését, a legfeltűnőbb, hogy egyik az első négy és az utolsó három mű, minimális sorrendi különbséggel, tehát az ön véleménye, mentes a végtelenségektől, nagyobb melléfogásoktól, alapvető félreértésektől. Jókai, Móra és főképpen Hajnóczy előkelőbb helyen, Sánta, Salinger és Dürrenmatt 4—6 hellyel lejjebb szerepelnek, mint a hivatásos irodalmárok listáján. Talán most mi kérhetnénk rövid indokolást?

— Röviden csak ennyit: tetszik, illetve nem tetszik. Ami a Hajnóczy művet illeti, annyit tennem még hozzá, hogy a stílusa kellemes, főleg az érzelmekre, s így a nőkre hat. Női mivoltomat én sem tagadhatom meg.

Első pillanatra ellentmondást éreztünk az ilyen ösztönösnek tűnő „tetszik—nem tetszik” értékelés és az irodalmi folyóiratok kritikáinak rendszeres olvasása között, de amikor arra kértük, hogy a felsorolt tizenhat mű helyett ajánljon egy-egy „hasonló” művet, a válaszok alapján meggyőződhattünk a művek értékének, jellegének helyes ismeretéről, a mű helyes „betájolásáról”. A Lady L helyett Maugham Színház, a Mann mű helyett Németh Égető Eszterét, a Németh mű helyett Maupassant-t, a Zabhegyező helyett pedig az Üvöltés c. kötetet ajánlotta. A többi esetben általában egy-egy fokkal magvasabb, értékesebb, nehezebb műveket. Magyarazatként még hozzáfűzte:

— Mindig hangsúlyozni szoktam, hogy nem hasonló könyvet adok, hanem, tudván azt, hogy az előzőleg ajánlatomra elolvasott mű tetszett, a különféle szempontból következő lépcsőfokon álló könyvre hívom fel a figyelmet.

Mivel arra gyanakodtunk, hogy interjú alanyunk inkább példa, mint típus, ugyanezeket a kérdéseket most már kérdőíves módszerrel, az ország 214 főhivatású önálló községi könyvtárosa közül 24-nek (14 különböző megyéből) tettük fel. (Előző tanulmányunk hasonló jellegű kérdőívanyagából is felhasználhattuk kontrollként 15 községi könyvtáros adatait.)

Figyelembe véve a könyvtárosok hivatásszerű olvasási kötelezettségét, különösen nem mond sokat az a tény, hogy az országos átlaghoz hasonlóan a községi könyvtárosok is elolvasnak havonként 2—3 szépirodalmi művet. A községi könyvtárosnál azonban ez mégis más jelent, mint például a megyei vagy városi könyvtárakban dolgozó kollégáik esetében. Sok is, kevés is. Sok, ha figyelembe vesszük, hogy még a falusi értelmiségnek is csak a fele olvas rendszeresen; kevés vagy nagyon kevés, ha arra gondolunk, hogy a községi könyvtáros *egyedül* van feladatához. Négy, öt olvasószolgálati könyvtáros egy megyei vagy fővárosi könyvtárban körülbelül háromszor-négyszer többet olvas, mint egy-egy falusi kollégája. Még ha tekintetbe vesszük a községi könyvtár kisebb olvasótáborát, a csekélyebb állománygyarapodást, akkor is nagy a különbség, s ez a községi könyvtárosokra nagyobb felelősséget ró („egyszemélyi felelősséget”), azaz: többet kell olvasniuk, mint a más területen működő kollégáknak, akik az ajánlás, tájékoztatás munkáiban segíthetnek egymásnak.

Az 1968. február és április közötti három hónapban a megkérdezett könyvtárosok által leggyakrabban olvasott öt könyv a következő volt: Szilvási: *Ködlámpa*, Brontë: *Willette*, Dallos: *A nap szerelmese*, Moravia: *Közönyösök* című műve és a *Szép versek* című kötet. A kurrens olvasmányok összetételét vizsgálva és a többi könyvtárosokéval összehasonlítva csupán a mai külföldi irodalomnál tapasztalhatunk nagyobb eltérést: ebből 13%-kal kevesebbet olvasnak a községi könyvtárosok mint a másik három olvasmány kategóriából. Olvasóiknál azonban ezen a területen is kezdeményezők, hiszen azoknál csupán az olvasmányok 28%-a kerül ki az újabb irodalomból, még a falusi értelmiségiek olvasmányainak is csak 54%-a. A könyvtárosok olvasmányainak már 78%-a 1945 után írott mű.

*

Az utóbbi évek szépirodalmi könyvterméséből legkiemelkedőbbeknek ítélt művek — Cseres: *Hideg napok*, Németh: *Iszony*, Sánta: *Hús óra*, Fejes: *Rozsdamentő*, Hemingway: *Búcsú a fegyverektől* — nagy részben már igazolják előző cikkünk feltevéseit, mely szerint a szépirodalmi olvasmányok tekintetében a különböző területeken működő közművelődési könyvtárosok között csekély a különbség. Az összes közművelődési könyvtáros öt leggyakoribb válasza között három szerepel az itt felsoroltak közül. Az eltérés ismét a mai külföldi irodalomnál tapasztalható.

A maradandó olvasmányoknál már jobban érzékelhető a különbség. Míg az összes könyvtárosnál két Tolsztoj és egy Martin du Gard mű szerepel az első három helyen, a községi könyvtárosoknál Hugo, Jókai és Németh László vezetnek, igaz, hogy őket mindjárt Solohov és Tolsztoj követi. Az első tizben viszont Stendhal és Reymont mellett ott található Hajnóczy Bengáli tűz-e is.

Tanulságos áttekinteni a községi könyvtárosok maradandó olvasmányainak kategóriánkénti megoszlását, összehasonlítva a többi könyvtárosok, a falusi olvasók és a falusi értelmiség hasonló olvasmányaival:

Irodalomcsoportok	Községi könyvtáros	Összes könyvtáros	Falusi olvasók	Falusi értelmiségiek
Klasszikus magyar	23,1%	12,3%	50%	23%
Újabb magyar	15,7%	10,5%	15%	10%
Klasszikus külföldi	46,4%	44,6%	21%	37%
Újabb külföldi	14,8%	32,8%	14%	30%
Klasszikus irodalom	69,5%	56,9%	71%	60%
Újabb irodalom	30,5%	43,1%	29%	40%
Magyar irodalom	38,8%	22,7%	65%	33%
Külföldi irodalom	61,2%	77,3%	35%	67%

A kétségtelenül legértékesebb kategóriában, a klasszikus külföldi irodalomnál tapasztalható a legkisebb eltérés az országos átlagtól, s ez azt jelenti, hogy a községi és egyéb területeken dolgozó közművelődési könyvtárosok olvasás-színvonala között lényeges eltérés nincsen. Az eltérés a klasszikus és a modern, a magyar és a külföldi irodalom arányában mutatkozik.

A folyóirat olvasásnál sem tapasztalhatunk nagyobb eltérést, mivel ugyanazt az öt folyóiratot (Nagyvilág, Új Írás, Kortárs, Élet és Irodalom, Könyvtáros) olvassa leggyakrabban a községi könyvtárosok többsége is. Anyai eltérés tapasztalható legfeljebb, hogy az említettek után következők között a községi könyvtárosoknál ritkábban kerül említésre a *Kritika* és a *Valóság*, helyükbe hetilapok és mezőgazdasági szaklapok kerülnek.

Nem szorul különösebb bizonyításra, hogy milyen fontos szerepet töltenek be a saját könyvek illetve könyvtárak a községek kulturális képletében. A könyvtárosok esetében e téren sajátos helyzetéről beszélhetünk, hiszen a községi könyvtár bizonyos mértékben saját könyvtárak is, egyrészt mert összetételük ízlésüket is tükrözi, másrészt mert az állomány nagyobb része olvasmányuk kell, hogy legyen. Mint a bevezető beszélgetésből is kitűnt, vannak olyan kedves és hasznos könyvek, amelyek az otthonhoz tartoznak, emellett az olvasói arculatot tükröző könyvekkel bizonyos mértékig ki is egészítik a községi könyvtár állományát. A könyvtárosok otthona

a „könyves ember” jelenlétét tükrözi, s könyvtáraik a falusi lakosok, de még a náluk nagyobb jövedelmű falusi értelmiség könyvtárai közül is kiemelkednek. Míg a falusi értelmiség 62%-ának van 50 kötetnél nagyobb házikönyvtára, a könyvtárosok 95%-a rendelkezik 50 kötetnél több saját könyvvel, s átlagosan 250 kötetes a saját könyvtáruk.

A szépirodalmi művekről való tájékozódáshoz és véleményformáláshoz a leggyakrabban használt segédeszköz (egyben „kötelező” munkaeszköz is!) az Új könyvek. Második helyen szerepelnek a folyóiratok kritikái; a 24 könyvtáros közül 21 jelöli meg forrásként, 12-en pedig rendszeres segédeszközként őket. Ez azt jelenti, hogy a különböző jellegű, mélységű információszerzések közt nincs aránytalanság. Ezt egyébként a többi felhasznált forrással kiegészített felsorolás is alátámasztja:

Információforrások	A felhasználók	A rendszeres felhasználók
	száma	
Új könyvek	24 (100%)	21
A folyóiratok kritikái	21	12
Könyvtájékoztató	16	14
Könyvborítók	21	9
A rádió könyvismertetései	19	8
A megyei könyvtárak módszertani segítsége	17	8
Az olvasók véleménye	17	7
A napilapok recenziói	16	5
A TV könyvismertetései	16	3
Tanulmánykötetek, elő- és utószavak	13	1

Külön elemzést igényelne, hogy milyen formát jelent egyes esetekben a megyei könyvtár módszertani segítsége a szépirodalmi művekről alkotott vélemény kialakításában. Igen figyelemre méltó az olvasók véleményének tulajdonított fontosság aránya is. Mivel az alkalmi felhasználás — a tapasztalat szerint — inkább a „meglehetősen ritkán” fogalmát meríti ki, a forrásokat rendszeresen használók számoszlopát kell hitelesebbnek tekintenünk, mert feltehető, hogy a három leggyakrabban használt lehetőség kivételével a többi forrás még inkább csak az eléggé ki nem használt lehetőség a könyvtárosok számára.

*

Hogy mindezeket a segédeszközöket hogyan használják fel, s főképpen, hogy ezek mennyire hatnak a könyvtárosok értékelő ítéleteire, szépirodalmi ízlésük fejlesztésére, azt csupán a könyvtárosi, olvasószolgálati gyakorlat komplex elemzésével és értékelésével válaszolhatnánk meg. Itt a folyamat egyik mozzanatát kíséreltük meg megvilágítani. Összehasonlítottuk hivatásos irodalmárok és a községi könyvtárosok 16 irodalmi műről adott értéksorrendjét. A bevezető beszélgetésből már ismert műveket a következőképpen állították értékük sorrendjébe a községi könyvtárosok és a hivatásos irodalmárok (szakértők):

A könyvtárosok szerinti sorrend	A helyezési számok átlaga	Az értékelendő művek	A szakértők szerinti sorrend	A helyezési számok átlaga
1.	(4,1)	Solohov: Emberi sors	2.	(2,8)
2.	(4,4)	I. Shaw: Oroszlánkölykök	8.	(9,1)
3.	(5,1)	Mann: Buddenbrook ház	1.	(1,6)
4.	(5,4)	Németh: Iszony	3.	(4,0)
5.	(6,4)	Jókai: Aranyember	11.	(10,2)
6.	(6,9)	Móra: Aranykoporsó	9.	(9,1)
7.	(7,0)	Hajnéczy: Bengáli tűz	13.	(12,9)
8.	(8,0)	Sánta: Hűsz óra	6.	(6,2)
9.	(9,4)	Semprun: Nagy utazás	4.	(4,3)
10.	(9,5)	Gary: Lady L.	10.	(10,0)
11.	(9,7)	Dürrenmatt: Ígret	5.	(5,1)
12.	(11,1)	Salinger: Zabhegyező	7.	(6,7)
13.	(11,5)	Szabó M.: Mózes egy...	12.	(11,8)
14.	(11,7)	Berkesi: Pisztrángok és...	15.	(14,7)
15.	(12,0)	Szilvási: Kinek a sorsa	14.	(14,6)
16.	(13,9)	Pintér-Szabó: Pókháló	16.	(14,7)

Bár egészen durva melléfogásokat a községi könyvtárosoknál, mint csoportnál, a szakértők csoportjával összehasonlítva, nem találunk, sőt a legjobbnak és leggyen-

gébbnek ítélt művek csaknem azonosak, a községi könyvtárosokat mégsem nevezhetjük még szakértőknek ebben a tekintetben, mert ítéleteikben meglehetősen érvényesül a szubjektív szemlélet. Igen jellemző Semprun és Dürrenmatt leértékelése.

Értékelésük bizonytalanságát kitűnően szemlélteti a rangsorolási és végén szereplő műveknél a könyvtárosok oszlopában az érték-sorrend és a helyezési számok átlagértéke közötti sokszor igen tekintélyes eltérés. Ez például a könyvtárosok által legértékesebbnek tartott Solohov műnél azt jelenti, hogy a 24 könyvtáros egyharmada a 6—11. hely valamelyikére helyezte az Emberi sors című művet, Th. Mann könyvét pedig négy könyvtáros sorolja a hat leggyengébb mű közé. Ugyanakkor a huszonnégy könyvtáros által első helyre tett művek között kétszer szerepel Hajnóczy, és Berkesi is kétszer a második helyre került, de még a meglehetősen egyhangúan leggyengébbnek tartott Pintér—Szabó könyvet is második helyre teszi az egyik könyvtáros, az első helyre érdemesített Hajnóczy mű mögé. Ugyanez a könyvtáros Th. Mann-t a 11., Semprunt a 16. helyen említi. Jókai pozíciója is erősebb a községi könyvtárosoknál, mint általában a közművelődési könyvtárosoknál, s ezt bizonyítja, hogy ketten is a legértékesebb műnek minősítik, és hárman rangsorolják a második helyre. Már az összes könyvtáros viszonylatában is feltűnt I. Shaw népszerűsége. A községi könyvtárosok körében ez még fokozódott, hatan jelölik legértékesebb műként az Oroszlánkölyköket.

Ha a szakértők és a községi könyvtárosok helyezései közti eltéréseket összeadjuk, 46 egységet számolhatunk meg, s ez a mennyiség már minőségi különbséget jelent az olvasói ízlésben. Mindennek ellenére ez a különbség még mindig sokkal kisebb, mint a szakértők és az átlagolvasók véleménye közti eltérés.

•

Kérdőívünk utolsó kérdése: — ajánljon az értékük szerint rangsorolt művek mindegyike helyett „hasonlót” — nagyobb tanulmányhoz elegendő tapasztalatot hozott. Most csupán néhány tendencia jelzésére vállalkozhatunk, mely a könyvtáros olvasó—nevelői munkájának értékeléséhez adhat segítséget. A bizonytalan értékelés megállapítása után már várni lehetett a viszonylag egyhangú, az adott művektől kevésbé eltávolodó válaszokat. Ennek oka elsősorban nem az olvasás terjedelmének, változatosságának a többi könyvtárosénál kisebb mértéke, hanem inkább a bizonytalanság a művek jellegének, értékének megállapításában. A válaszok 84⁰/₀-a magyar szerző művére magyar, külföldi szerző művére külföldi művet ajánlott. A Dürrenmatt műre adott 18 válasz közül 15 külföldi mű és csak kettő Dürrenmatté, pedig magyarra fordított köteteinek száma alapján lett volna lehetőség többre is. Megfigyelhetjük azt is, hogy a legtöbb azonos szerzős válasz a szakértők véleménye szerint gyengébb, úgynevezett „népszerű” műveknél jelentkezik. A Szilvási műre 14, a Berkesi regényre 12, a Szabó műre 11 azonos szerzőjű művel válaszoltak, s ezt a tendenciát erősíti a szakértők által inkább gyengébbnek ítélt Jókai műre adott 17 Jókai mű válasz is. Németh László regénye helyett viszont az igen nagy Németh választékból már csak 6; Th. Manné helyett csak egy művet ajánlottak e szerzőktől. Az érdekes jelenség magyarázatára később még visszatérünk. Az ajánlott művek értékét tekintve általánosnak és örvendetesnek mondható az értékesebb művet ajánló tendencia.

Mindezek után több mint bizonyos, hogy a bevezetőben szereplő könyvtáros inkább eszményi, mint átlag a „végváriak” között, de nem elérhetetlen eszmény, s s ezt a kérdőívek alapján a 24 közül még ketten bizonyítják hasonló könyvtárosolvasói erényeikkel.

Kamarás István — Sárdy Péter

Nem szabad elfelejteni, hogy a legtökéletesebb olvasó egyidejűleg a legjobb szívű is. Amit olvasás közben gondol, melegebb szívűvé teszi őt, mint amit tulajdonképpen olvas. És mégis — a tetszés örömét, az egész jó érzését a könyvnek tulajdonítja.

Lessing

Milyen olvasót kívánok magamnak? A legelfogulatlanabbat, aki engem, saját magát és az egész világot elfelejti, mikor olvas és csak a könyvnek él.

Goethe

Mindenki csak azt szereti olvasni, ami már némileg megszokott a számára; az ismertet kívánja más alakban.

Goethe

AZ IRODALOM IGEHIRDETŐJE

BESZÉLGETÉS CZINE MIHÁLYAL

A „fényes szellők” új értelmiséget érlelő, tehetségeket kibontakoztató korszaka új irodalomtörténész generációt is nevelt. Ebből a nemzedékből indult, s közülük emelkedett magasra Czine Mihály. A nyírségi szegényparaszti környezetből kirobbanó tehetség a fordulat évében került az Eötvös Kollégiumba. Évfolyam-első volt, és ezt sohasem kellett bizonygatni. Akkori hallgatók és a későbbi bölcsészdiplomások széles hada jelezte és számítja évfolyamát most is aszerint, hogy Czine Mihály alatt, felett, vagy éppen vele végzett-e. Amikor kandidátusi disszertációját megvédte, ez a nemzedék tudta legjobban, hogy ígéretes egyéniséggel gyarapodott az irodalomtudomány. Azóta a fél ország ismeri a nevét. Ismertté vált irodalomtörténészként, kritikusként, egyetemi oktatóként. Nagyszabású tudományos vállalkozásának első kötete, az 1960-ban megjelent „Móricz Zsigmond útja a forradalmakig” a Móricz-irodalom legkiemelkedőbb műve. A naturalizmusról szóló kötete nem véletlenül lett rövid idő alatt hiánycikké a könyvesboltokban. Nagyobb lélegzetű tanulmányai, pl. a Krüdyről írott, a gondolatgazdagság és a stílusremekelés iskolapéldái. Irodalomtörténeti munkásságát József Attila-díjjal jutalmazták. Az idén az új SZOT-díjasok között üdvözölhetjük azért az irodalom népszerűsítő munkásságáért, amely sokoldalú tevékenységének talán a legszélesebb körben ismert része. Nehéz lenne megszámlálni, hogy az ország hány könyvtárának és más művelődési intézményének közönsége tartja emlékezetében lelkes előadásait, s emlékezik az előadó megnyerő egyéniségére. Melegszívű, közvetlen ember. Egyetemi docensként, tudományos fokozatok birtokosaként is megmaradt lobogó fiatalnak, régi és új barátai számára is: örökös Czine Miskának.

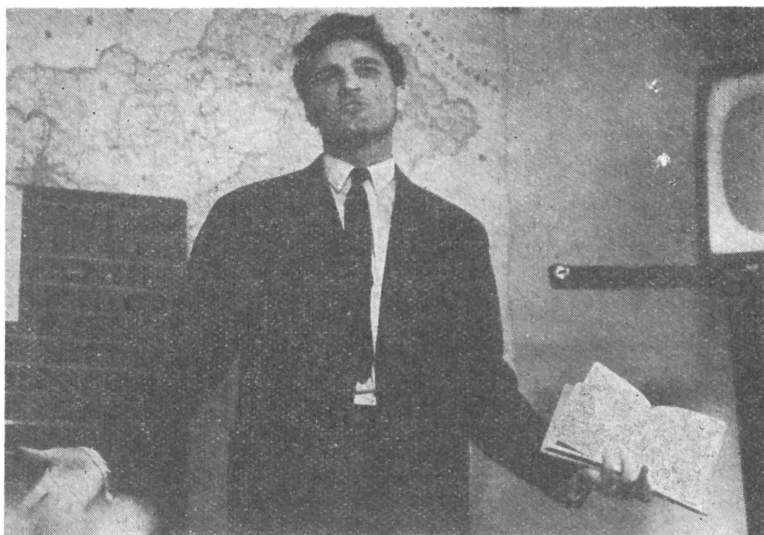
Az első kérdés a fáradhatatlan országjáróhoz, az irodalom szóbeli közvetítőjéhez szól. Miben látja az irodalom népszerűsítés legfőbb célját és feladatát?

— Szokták mondani: az irodalom népszerűsítés: étvágygerjesztés. Vitaminokat, kalóriákat kínál. Felhívja a figyelmet a heverő értékekre. Segít az értékek kiválasztásában s az értelmezésében. Szükségét nemigen lehet kétségbe vonni: amit az ember nem ismer, az után nem nyúlhat. De miért nyúljon az ember az előtte még ismeretlen szépirodalom után? Pénze nem lesz több, ismereteket a szakkönyvekből bővebben szerezhet. Érzelmileg gazdagodni azonban talán a szépirodalom által lehet a legjobban. Az irodalom figyelmezteti leginkább az embert önmagára és hovatartozására. Az irodalomról beszélni nemcsak ismereteket közölhet, az ismeretközlés szinte mellékes. Ízlést formálhat, tudatot alakíthat. A magyarság és az emberség szép találkozásait tudatosíthatja. Felmutathat szépségeket, igazságokat és életpéldákat: hogy bármilyen körben is lehet élni, emelt fővel. Ezért is érezhet az irodalom közvetítője olyanféle lázakat, mint a régebbi korok igehirdetője. Ha irodalomszeretők előtt beszél, mindig hiheti, hogy a világ megváltható. Csak szólni kell: gyereünk emberek, cselekedni valami szépet, nagyot. Az ember azért ember, hogy a szerelmet — Nagy Lászlótól kölcsönözve a képet — fogában tartva is átvigye a túlsó partra. —

— Lehetséges-e az irodalomtörténet, esztétikai kérdések mindenki számára érthető megfogalmazása?

— Nem merném állítani, hogy minden kérdést, mindenki számára érthetően lehet tárgyalni. De abban bizonyos vagyok, hogy sok mindent lehet. Illyés Petőfi-könyve a nagy példa: egyetlen tanároknak is újat mond és a pusztai pásztor is gyönyörködve olvashatja. Persze, a tudományt így művészté lényegíteni csak alkotó művészeknek sikerülhet. A tudományos eredmények közérthető, olvasmányos közvetítésével azonban minden irodalomtörténész reménnyel kísérletezhet. Mégcsak egyszerűsíteni sem kell túlságosan a problémákat, s a stílust sem kell „gügyögösíteni”. A közönség érettebb, mint sokan vélik. A közízlés és a magas művészet elszakadása nem befejezett tény, a szakadék — amennyiben lehet szakadékról beszélni — áthidalható.

— Nagy László líráját az egyik egri szakszervezeti könyvtár olvasói már akkor élvezettel hallgatták, amikor az előadóművészek is csak elvétve vállalkoztak a modern magyar líra közvetítésére. Csécsén öreg parasztszasszony beszélt Móricz Zsigmond Tündérkertjéről, szintén évekkel ezelőtt. Nemrégén a Poscher Klubban egy fiatal lakatoslegény Bori Imre, Juhász Ferenc és Nagy László értelmezéséhez fűzött értő megjegyzéseket. Hogy az olvasók sok helyen megrekedtek Berkesi, Szilvási, Passuth műveinél? Az nem feltétlenül a közönség megváltoztathatatlan igénytelen-ségéről beszél. Más okok is magyarázzák ezt az állapotot. Az emberek a jóért is tud-

nak lelkesedni. Amit Ady mondott, az egész népre igaz: ez a nép „a szépség és kultúra igézett népe”. Veszprémben az Illyés-esten félezer ember szorongott, az ajtóknak is álltak. Óbudán Juhász Ferenc és Nagy László verseit a nyári hőségben is többszázán hallgatták. A Váci-estet az Irodalmi Színpadon négyszer ismételték. A Vörös Csillag Traktorgyár József Attila műsorán a hallgatók arca tükrözte: valósággal éltek a verset.

— Az átélést ilyen nagy mértékben többnyire az előadóművészek versközvetítése teszi lehetővé. Jancsó Adrienne, Berek Kati, Palotai Erzs, Bodor Tibor és Nagy Attila munkája nélkül kevesebben kerültek volna közel a magas irodalomhoz. A születő erdélyi irodalomnak valamikor Tessitori Nóra segítségével toborozták a közönséget, az új magyar lírát is az előadóművészek közvetítették talán a legnagyobb eredménnyel. Azok a kevesek, akik az újabb magyar líra legjobbjainak a közvetítésére is vállalkoztak.

— Engedjen meg egy őszinte kérdést. Ismeretterjesztő munkájának nem vallja kárát tudományos kutató tevékenysége?

— Lelkes előadónak erre a kérdésre gondolkodás nélkül illene rávágni: nem. De így a válasz nem volna pontos. Az ismeretterjesztés bizony meg-megrövidíti a kutatást. Főként időben. Egy pesti előadás, villamosozással együtt egy délutánba vagy egy estébe kerül. Zalát vagy Szabolcsot egész nap sem lehet megjárni. Az időbeli veszteséget azonban méltánytalan volna naptári órákkal mérni. Egyrésziük pihenésként is felfogható. Ha az ember hazai tájakkal és sorsokkal ismerkedhet, kedvére való kérdésekről kedves közönségnek beszélhet, az nemcsak fáraszt, üdít is. Vagyis a terhesnek vélt utak kirándulásként is felfoghatók. A kedvesebb helyekre már szinte fűtőrésszve készülök. Olykor a kislányom meg is kérdezi, hová indulok olyan vígan.

— Persze, nem a jókedv az ismeretterjesztés egyetlen eredménye, amit a kutatónak adhat. Bár ez is fontos: óvja a kedélyt az elvárásoktól. De még fontosabb, hogy a filológia művelőjét az élet dolgaira figyelmezteti. Minden irodalomtörténészt fenyeget ugyanis a veszedelem: a „tudni nem érdemes” dolgok tudósává öregszik fiatalon, s azzal bibelődik, amire senki sem kíváncsi.

— A kortársi irodalom népszerűsítése mennyiben feladata az irodalomtörténészeknek?

— Az irodalomtörténészeknek, tudom, nem a kortársi irodalom szóbeli közvetítése a legnagyobb feladata. A kortársi irodalommal elsősorban kritikusként kellene foglalkoznia, felfedezni, égtájakat keresni, mint Németh László írja — és cselekszi immár negyven esztendeje — célt fogalmazni, az összetartozó erőket tudatosítani. Az olvasottakat egy gondolatnál tovább vinni és a nemzeti műveltségbe beépíteni. Folyóiratokban, könyvekben megjelentetett tanulmányokban. Ilyen feladatot képzeltem a magam és kritikus barátaim számára is. Az erő volt kevés, vagy az idő

kedvezőtlen? A kritika nálunk többnyire csak észrevételező maradt. A kritikuskok olykori megszólalásaikkal inkább csak jelezték, hogy még léteznek.

— Amit kritikusként szerettem volna tenni, azt próbáltam érvényesíteni az irodalmi ismeretterjesztésben. Ez a kör persze szűkebb volt, körülhatároltabb. Ötven, száz vagy csak harminc ember előtt a már meglevő értékek kapcsán lehetett beszélni. A magam értékrendjét és elgondolásait azután ezeken a kereteken belül következetesen fejtegettem. Példáim között, mértékként, legtöbbször Ady, Móricz, Illyés Gyula, Németh László, Juhász Ferenc, Nagy László és Sánta Ferenc szerepelt. Másokról is sokszor beszéltem, az élők közül legtöbbször talán Benjáminról, Simonról, Csanádi Imréről, Váci Mihályról, Szabó Pálról, Veres Péterről. A nemrég elköltözöttek közül Tamási Áronról, Áprily Lajosról és Sarkadi Imréről. Juhászlól, Nagy Lászlóról és Sántáról olyan időben tartottam előadást a könyvtárakban, amikor még a szerkesztőségekben sem nagyon lelkesedtek írásaikért. Németh Lászlóról akkor beszéltem lelkesülten, akkor eretneknek tűnő hangnemben, amikor még a Hazafias Népfront lapjában sem szívesen írták le a nevét. A romániai magyar irodalomról is elmondtam már évekkkel ezelőtt a magam gondolatait a veszprémi könyvtárosoknak és a debreceni Nyári Egyetem külföldi résztvevőinek. A megszövegezett tanulmány közlésére akkor még egyetlen folyóirat sem vállalkozott. Örülök, hogy mostanában a sajtóban az az értékrend és hangnem is kezd feltűnni, amelyet előadásaimban kezdettől fogva használtam. Az elismerés, a SZOT-díj — úgy gondolom — nemcsak nekem szól, hanem azoknak is akikről, mint irodalmunk nagy értékeiről, a legtöbbet szóltam.

— Mi a véleménye irodalmunk utánpótlásáról, a legifjabb írónemzedékről, amelyek tagjai közül sokan egyetemi hallgatóinak is mondhatják magukat?

— Munkahelyem valóban módot ad az ifjúsággal való ismerkedésre, s öröm látni, hogy esztendőről esztendőre mennyi tehetséges fiatal jelentkezik. Az írás átlagos szintje emelkedett az utolsó két esztendőben, a jelentkezők tisztában vannak az alkotás mesterségbeli részével. Valami hiányt mégis érzek. Az írások külön-külön jók, az együttes teljesítmény mégis kevés. A tehetségek nem képesek iránnyá, nemzedékké szerveződni. Pedig még a madarak is jobban tudnak repülni rajban. Az összetartozás tudata erőt ad, gyorsítja a mondani való kikristályosodását. A fiataloknál a gondolati—eszmei kikristályosodás nyugtalanítóan lassúnak tűnik. Még inkább csak kerülgetik az igazi mondani valót, s csak tétován keresik egymás kezét. A Juhász, Nagy László utáni fiatalok között feltűnően sok a kallódó tehetség. (Buda Ferenc, Ratkó József, Kalász László, Agh István). A legfiatalabbak (Györy László, Utassy József, Kovács István, Rózsa Endre) nem tudtak összeállni még egy antológia erejéig sem. A prózában is meglehetősen nagy a bizonytalanság, sőt zavar. A régi eszközöket kopottaknak érzik, az új eszközöket még csak keresik, gyakran a divatoknak engedve. Keresés közben nem ütökzenek téglafalba, úgy érzik inkább: gumifal szegélyezi a tért. De ez talán még inkább áttörhetetlen: enged mindenütt egy kicsit, nem zúzódik össze rajta a nekiütköző, de vissza is ugrik azonnal. Miért alakult így, éppen a politika és az irodalom közeledése idején, nehéz volna megmondani. Lehet, hogy a szélcsend, amely különben egész irodalmunkban évek óta honol, az erőgyűjtést jelzi, az új mondanivalók kifejezésére való készülődést.

— Tudom, hogy egyik legnépszerűbb előadója könyvtáros tanfolyamoknak, könyvtári rendezvényeknek, tehát jól ismeri munkánkat. Örülnénk, ha szót ejtene könyvtári tapasztalatairól!

— Többnyire kellemesek a tapasztalataim. Már a kilinc megfogásától kezdve. Művelődési házat zárva, s TIT irodát üresen már láttam, de a könyvtárakban mindig találtam valakit, könyvtárost és olvasókat is. Olvasó nevelésre a TIT, a művelődési házak, a rádió és televízió is gondol, de a dolgok természeténél fogva a könyvtárak munkája a legeredményesebb. A művelődési házakat a pénzügyi terv sokszor a könnyű szórakoztatás felé szorítja, a rádió és televízió csak csipetnyit adhat ízelítőként a művekből. A könyvtár azonban állandó, biztos keret, s a könyvtáros mindenki kezébe adhatja a jó könyvet. Még azt is rákapathatja az olvasásra, aki korábban semmire sem becsülte a betűt. Példát is mondhatnék. Ökörítón éppoly kevés könyvet forgattak régen, mint a szomszédos falvakban. Addig, amíg a könyvtáros, Hegedűs Gábor el nem indult házalni könyvekkel: „nesze komám, ezt olvasd!” Eleinte cifrákat is mondtak az ajánlásaira, aztán mégiscsak kezdték kóstolgatni az írásokat. Nemsokára házalni sem kellett: jöttek a könyvtárba és rongyosra olvasták a példányokat.

— Ahol a könyvtáros helyén van, mindenütt szép az eredmény. Az olvasott könyvek elég nagy százalékát könyvtárosok ajánlották. Balatonalmádiban és Vár-

Czine Mihály átveszi a SZOT-díjat

palotán Illyés és Nagy László kötetekkel jártak a verskedvelők már évekkel ezelőtt. A Zalaegerszegi Megyei Könyvtárban, az egri, szegedi, szombathelyi szakszervezeti könyvtárakban is hasonló szép példák beszéltek a könyvtárosok jó munkájáról. S voltam olyan könyvtár megnyitón, amelyen a részt vevők szinte a templomépítők érzésével ültek: a szombathelyi Remix üzem dolgozói maguk építették a könyvtárat. Munkaidő után, önkéntesen. A maguk két kezével.

— De ennyi talán elég is a dicséretből, ha így folytatnám, még udvarlásnak hatna. Visszafogom hát kissé a szót. Azt is tapasztalnom kellett elég gyakran, hogy a könyvtárosok között is van felkészületlen, s akinek az irodalomhoz nincs füle, s akit csak a familiáris érdekek juttatott a pályára. De ez mit sem változtat a könyvtárak szerepén. Ma már mindenütt van közművelődési könyvtár, de a könyvtárak állapota, ellátottsága nagyon is különböző. Vannak korszerű könyvtárak, ahol a gyermek Mozart és Kodály zenéjének hallgatása közben válogathatja a megfelelő könyveket, másutt esetleg csak egy lakattal lezárt ócska szekrény jelenti a könyvtárat, egy szűk folyosón. Ha én minisztérium, vagy csak megyei, vagy szakszervezeti főnök lennék, a könyvtáraknak a lehető legtöbb pénzt adnám. S a könyvtárosok nem szakképzett, de fontos munkát végző csoportjára is állandóan figyelnék. Például a tanyai tiszteletdíjasokra. Nehezen lehet rendbenlevőnek találni, hogy a tanyai tiszteletdíjasok, akik saját házukban tárolják a könyveket, fogadják a kölcsönzőket a nap bármely órájában, esetleg csak havi ötven forintot kapjanak.

— Milyen irodalomtörténeti tervek foglalkoztatják a közeljövőben?

— Az irodalom engem leginkább az élet részeként érdekel. Ezért foglalkoztat az Ady-kor, az egész élet és irodalom átrendezésére történt akkor kísérlet. Móríc útján is azt figyeltem különös gonddal, hogyan vezet a patriarkális világtól a forradalmak vállalásáig. A népi mozgalomban a valóság és irodalom újjáteremtésének nagy kísérlete vonz. Változatlanul hiszem: a mozgalom rendkívüli jelentőségű volt, és esztétikumban is nagy értékeket termelt. A Nyugat után a század második nagy nemzedéke indult a két világháború közti években. Arról csak pironkodva szólhatunk, hogy a kor mozgalmairól és nagy alkotóikról eddig inkább csak töredékes tanulmányok és állásfoglalások születtek.

— Igen töredékes képünk van arról a nemzedékről is, amely a felszabadulás után, 1950 körül kezdett gyülekezni, irodalmunk nagy megújulását ígérve. S még kevesebbet tudunk a szomszédos országok magyar irodalmáról. Pedig ezekben az irodalmakban az elmúlt évtizedek során új minőségek születtek, amelyek a hazai magyar irodalmat is gazdagíthatják.

— A mondottakból kitetszik, milyen feladatok megoldására gondolok. Szeretném befejezni Móricz-monográfiámat, s néhány portréval segíteni legalább a népi irodalomról való hiteles kép kialakítását. Az élő irodalomból a kortársaim útján szeretném megrajzolni, folytatni azt, amit Juhász Ferencről és Nagy Lászlóról szólva kezdtem. A két világháború közti romániai magyar irodalom vázlatos történetét már évekkal ezelőtt megírtam. Ezt is folytatnám abban a hitben, hogy kiadására is sor kerül.

— Terv volna hát. Mikorra valósulnak meg, nem tudom. Ami már valószínű: karácsonyra megjelenik a Gondolatnál egy Móriczról szóló könyv. Nem folytatása lesz a megjelent kötetnek, hanem Móricz egész munkásságát végigkíséri, elsősorban a kétkézi dolgozókra ügyelve. Az ismereteket olvasmányosan próbálja közvetíteni. Szabó Pálról és Darvas Józsefről is szeretnék írni, a Szépirodalmi Kiadó „Arcok és vallomások” sorozatában.

— Mit üzen a könyvtárosoknak, régi és leendő barátainak?

— Üzenni? Köszönöm, hogy az elmúlt esztendőkből sokszor adtak módot szólani a jó irodalomról. Adjanak erre lehetőséget a jövőben is. A jó irodalomról rokon a felfogásunk: nemcsak szórakoztat, nemcsak ismereteket ad. Ébreszt, tudatot formál, közösségbe fog, segít megvalósítani az emberben rejlő lehetőségeket. A könyvtáros munkájának ez ad értelmet: a szellem kincseinek a közvetítésével másokat is gazdaggá tehet. Németh László szavait hadd idézzem, mindannyiunkhoz szóló üzenetként: „Az élet ugyanis nemcsak utazás, szobrászmunka is. Az embernek nemcsak a világban már megvalósult lehetőségeket kell megcsodálnia, hanem a benne még ott lappangókat előhívnia, s belőlük magát minél különbbé megalkotnia.”

Köszönjük a szíves üzenetet. A könyvtárosok megtisztelő kötelességként kívánják végezni ezt a szobrászmunkát. S ebben szövetségként számítanak az irodalomnépszerűsítő Czine Mihályra.

Gönczi Imre

Bor István rajza

VITA A KÖNYVTÁR SZÓRAKOZTATÓ SZEREPÉRŐL

Nagy érdeklődéssel olvastam *Imre Lajos* cikkét a *Könyvtáros* júliusi számában. A cikk közművelődési könyvtárügyünk valóban égető problémáira keres megoldást nagyfokú indulati töltéssel.

A szerkesztőség a cikk egyik gondolatkörével, nevezetesen a könyvtárak szórákkoztató szerepével kapcsolatban hozzászólásra buzdítja a lap olvasóit.

Kétségtelen, hogy *Imre Lajos* több megállapítása olyan igazságokat tartalmaz, melyeket a közművelődési könyvtárügy és különösen a vidéki közművelődési könyvtárügy egyetlen ismerője sem vonhat kétségbe.

A könyvtár szórákkoztató szerepére vonatkozó megállapítással, a kérdés végig gondolása után *egyet kell érteni*. Azonban természetesen az is, hogy a cikk, amely a közművelődési könyvtárügy jelenlegi helyzetének számos kényes pontját érinti, a kérdésnek ezt az oldalát nem vizsgálja minden vonatkozásában és teljes részletességgel.

Talán célszerűbb lett volna úgy megfogalmazni a problémát, hogy az olvasók *pusztán szórákkoztató jellegű igényeinek* (bestsellerek stb.) kielégítését csak a könyvtár fő funkcióinak, illetve alapszolgáltatásainak minél tökéletesebb teljesítése után, a fennmaradó anyagi és szellemi kapacitásból lehet vállalni. Magyarán: a *pusztán szórákkoztató funkciót* — ellentétben a népművelés más ágazataival, ahol e funkció nagy ismeretadótól szerepet tölthet be — a könyvtári feladatok sorában *az utolsó helyre kell tenni*.

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy lebecsülnénk az embereknek a szórákkoztató, a kikapcsolódás iránti igényét, melyek természetes és érthető igények, létjogosultságuk tagadása nem egyéb, mint sznobizmus.

Azonban látnunk kell azt is, hogy ezeknek az igényeknek a kielégítése nem lehet *ingyenes szolgáltatás*, miként kulturális életünk más területein sem az. Természetes, hogy az esztétikai érték szempontjából jelentéktelen művészeti termékeket — filmeket, színházi produkciókat, lakásművészeti tárgyakat és irodalmi alkotásokat — megadóztatjuk, és igénybevételeket alaposan megemelt anyagi ellenszolgáltatás mellett tesszük lehetővé, az azonban egyáltalán nem természetes, hogy az ilyen különleges adóval sújtott alkotásokat rajongóik évi három forint ellenében nyakló nélkül köl-

csönözhetik a közkönyvtárakból. Nem azért helytelen ez, mintha Berkesit vagy Passuthot olvasni „bűn” volna, hanem azért, mert könyvtáraink jelenlegi helyzetükben olvasóik szórákkoztatását nem vállalhatják teljes mértékben anélkül, hogy a szórákkoztató funkcionál fontosabb feladatok ellátása ne szenvedne meg.

Alig hihető, hogy sok olyan közművelődési könyvtár lenne ma Magyarországon, mely a korunkban jelentkező új feladatok: elsősorban a tájékoztató munka; a szakirodalom gyűjtése és feltárása; a valóban esztétikai és eszmei értéket hordozó szépirodalom gyűjteménybe illesztése; a kézikönyvtári és a prezens állomány kialakítása tekintetében olyan jól áll, hogy megengedhetné magának a különböző *félponyvák, lektűrök korlátlan beszerzését* és kölcsönzését az említett — fontosabb feladatok — károsodása nélkül.

A kérdés másik oldala, hogy a közművelődési könyvtárak jó része jelenleg nem engedheti meg magának, hogy a könyvtári munka szórákkoztató funkcióját a maga valóságos jelentőségének megfelelően kezelhesse. Nem teheti meg azért, mert ebben az esetben olvasói tekintélyes részének elvesztésével fizetne. A könyvtárak tevékenységét a statisztikai jelentés számai alapján értékelik, és melyik hálózati központ köszönné meg — mondjuk egy járási könyvtárnak — az olvasók és kölcsönzések számának hirtelen apadását, annak fejében, hogy például az illető könyvtár pótolta gyűjteményének alapvető hiányait, de emiatt elmulasztotta Berkesi vagy Zsigray Júlia

Winkelbauer Pál ex librise

könyveinek szokásos példányszámú beszerzését.

Vannak még évtizedes *téveszméink*. Az egyik ilyen — úgy látszik gyógyíthatatlan téveszme —, hogy az igénytelen művek olvasóiból lesznek később, a könyvtáros nevelőmunkájának következtében, az értékes alkotások élvezői. A fokozatosság elve valóban egyik sarkalatos tétele a pedagógiának. Azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy *egy bizonyos szinten alul* az esetek nagyon nagy többségében lehetetlen az előbbre lépés. Ahogy a „Csárdáskirálynő” nem lehet alapja annak, hogy valaki eljusson a későbbiekben Bartók zenéjének élvezetéig, úgy a *kommersz irodalom alkotásai*

nem jelentenek lépcsőfokot az értékes irodalmi alkotásokhoz.

Mindebből következik, hogy az *igénytelen irodalom kölcsönzésének túltengése* a statisztikai szemlélet következtében alakult ki. A statisztika mint legfőbb — sok esetben egyetlen — értékmérő fetisizálódott a könyvtár valódi funkciójának rovására. E szemlélet leküzdése vezethet csak ahhoz, hogy a könyvtárak számára az olvasók számának átmeneti csökkenése ne váljék lidérces álommá, és munkájuk korszerűsítése fejében vállalhassák ennek kockázatát.

Weisz Gábor

a Szobi Járási Könyvtár igazgatója

✱

Az *Elmaradt felszólalás* c. cikk (Könyvtáros, 1968. 7. sz.) nagy tapasztalati és tárgyi tudásról tanúskodó gondolataival egyértékű, kivéve a következő gondolat-sort:

„...a tv lehet szórakoztató intézmény is, a könyvtár azonban nem lehet az. Akik Rejtő Jenőt, Berkesit vagy zeneszerző-életrajzi regényeket kívánnak olvasni, azoknak mindenkoron rendelkezésre áll a könyvesbolt; akiknek viszont kézikönyvekre, lexikonokra, történelmi, művészeti enciklopédiákra, helyismereti munkákra, ideológiai művekre, különböző sorozatokra és azoknak egyes darabjaira, bármilyen szempontból értékesebb vagy ritkább művekre van szükségük, maximálisan találják meg a könyvtárban a szükséges anyagot. Nem igaz, hogy az Orion úrhajó fantasztikus kalandjain önfelédten szórakozó embernek nincsenek ilyen igényei; a tapasztalatok éppen azt mutatják, hogy a kedély és az önművelés, a szórakozás és az elmélyült ismeretszerzés nagyon is mélyen össze-

függenek. Fontos azonban tudni, hogy mire való az egyik fórum és mire a másik.”

Szerintem hibás az a szemlélet, amely kizárja a szórakoztatást a közművelődési könyvtár feladatai közül. A közművelődési könyvtár soha nem válhat kizárólag csak a kutató- és alkotómunka műhelyévé, noha a kutatás, az önképzés lehetőségeinek megteremtése, segítése és fejlesztése feladatainak domináns tényezője. A kutatási lehetőségek keresésének és kielégítésének igénye, amely kulturális forradalmunkból, oktatásunk és képzésünk színvonalának emelkedéséből ered, valóban növekszik, azonban a szórakozni kívánók szintén mind többen vannak, amint az *Könczöl Imre* írásából is kiderül. Természetes folyamat ez, mellyel feltétlenül számolni kell, annál is inkább, mert e folyamat szocialista társadalmunk fejlődésével erősödni fog. Akik a különféle esti és levelező tagozatokon a napi munka mellett már megszerzték a számukra szükséges általános vagy szakképesítést, azok úgy érzik, hogy végre megengedhetik maguknak, hogy ha nem is *csak* szórakozásképpen, de szórakozásból is olvassanak. Erősíti a szórakozás igényét a különböző szakmákban bevezetett munkaidő-csökkentés, sőt például a gyermekgondozási szabadságnak is van ilyen hatása. A *szórakozási igény növekedése tehát elkerülhetetlen jelenség.*

Az ember egyik lényeges tulajdonsága a *játékvágy*. A játék lehet mozgáson alapuló (sport), de lehet szellemi is. A szellemi játék egyik sajátos formája a szórakoztató könyvek olvasása. „A könyvek rengetegében örökösen egymás mellett él az irodalom és a pusztá szórakoztató irodalom” — írja *Lengyel Balázs*: *Modernség az ifjúsági irodalomban* c. cikkében. (Jelenkor, 1968. 7—8. sz. 720. l.) Mindig volt és előreláthatólag mindig

Turesányi Antal ex librise

lesz is olyan irodalmi mű, amely céljának a szórakoztatást tekinti. A közízlésnek — a szórakozni vágyó tömegek ízlésének — fejlődése juttathatja el az olvasókat oda, hogy csak a művészi értékű szórakoztató irodalmat fogadják be. Ez azonban nem tíz, de talán még nem is ötven év múlva, hanem jóval később fog bekövetkezni.

„Egy bizonyos: az ízlés általános szintje jelenleg lényegesen alacsonyabb, mint azt a társadalmi fejlettség feltételezné és igényelné. Ha arról beszélünk, hogy a tudat átalakításának folyamata elmaradt gazdasági eredményeink mögött, nyugodtan folytathatjuk a gondolatot: a tudati tevékenységen belül az ízlés lényegesen elmarad más tényezők, például a világnézet, az erkölcsi normák stb. mögött.” (Bényei József: Világnézet és közízlés. Pártélet, 1968. 6. sz.) Számptalan olyan szocialista világnézetű ember van, aki nem tudja lakását modern és ízléses módon berendezni, szobájának falát giccses képekkel aggatja tele stb. Nincs ezen csodálnivaló: a nálunk évszázada kialakult és megrögződött polgári-kispolgári ízlést nem lehet máról holnapra levetni. A könyvtáros ízlésformáló tevékenységet csak akkor tud kifejteni, ha találkozik az olvasóval. Az egymásratalálás színtere nyilvánvalóan a könyvtár. Ha az olcsó szórakozást nyújtó könyveket keresőket a könyvesboltba utasítanánk, a maguk gyenge ízlésére bíznánk őket, eleve lemondanánk ízlésük fejlesztéséről.

A mai kezdő felnőtt olvasók többségét a ponyva, a sekélyesebb irodalom nyerte meg az olvasásnak. Természetes tehát, hogy hasonlókat keresnek a könyvtárban is. A fejlődésben való elindításukhoz elengedhetetlen, hogy másodsor is, több-

ször is, majd folyamatosan felkeressék a könyvtárat. A gyengébb irodalmi értékű művek: kalandregények, életrajzi regények ma — de még a jövőben is hosszú ideig — olyan eszközök a könyvtáros kezében, melyeket az olvasás szokássá tétele érdekében az olvasás kezdeti szakaszában nem nélkülözhet. Az eszköz — a kaland-, életrajz- stb. regények — *propagálását* azonban ellenzem. Ellenzem annak ellenére, hogy közülük nem egy bizonyos értékekkel is bír: pl. Pasuth barokk-kori kulturális információi ismereteket közölnek, a zeneszerző-életrajzi regények pedig a napjainkban erősen terjedő zenei érdeklődést serkenthetik. Épp ezért jelenlétük a közművelődési könyvtárakban sem mellőzhető.

Mindent összegezve: a közművelődési könyvtárak feladatának része, mégpedig fontos része a szórakoztatás. A giccses, sekélyes értékű irodalmi művek a szocialista ízlés fejlődésével fokozatosan elvesztik jelentőségüket és ki fognak halni. A szocialista ember szórakozási igénye azonban nem hogy kihalna, de növekedni fog. A szórakoztatást mint feladatot tehát nem szabad kizárni a könyvtárakból, hanem az igények növekedésével párhuzamosan fejleszteni kell. (Még inkább fejleszteni kell természetesen azokat a szolgáltatásokat is, melyeket *Imre Lajos* vázolt.)

Ahhoz azonban, hogy a közművelődési könyvtárak tevékenysége a kor színvonalára emelkedjék, az olvasószolgálat országos méretű gyökeres megváltoztatása (létszámemelés, magasszintű szakképzés, nagyobb anyagi elismerés stb.) is szükséges.

Varga Sándor
a Törökszentmiklósi Járásli Könyvtár
igazgatója

IDEGEN NYELVŰ FOLYÓIRATOK jegyzéke a nagyobb közművelődési könyvtáraknak címmel jelent meg Iszlai Zoltán szerkesztésében, a Népművelési Propaganda Iroda és a KMK közös kiadásában az a rendkívül fontos kiadvány, mely a hazánkba érkező külföldi periodikákat sorolja fel és mutatja be tömör, jellemző vonásait kiemelő annotációkkal. Hasonló, kísérleti jegyzék 1964-ben látott napvilágot, ez a jelenlegi annak bővített, módosított, rendszerében változtatott kiadása. Előkészítésében négy megyei könyvtár (Szombathely, Győr, Hódmezővásárhely és Kaposvár) vett részt, ezzel magyarázható az annotációk egységes szempontú, de némileg eltérő stílusú fogalmazása. A felvett folyóiratok túlnyomó többsége német, angol, orosz illetve francia nyelvű. A felsorolás betűrendes, a cím mellett a kibocsátó ország rövidített nevét és a megjelenés időszakosságát (heti, havi) tünteti fel. A visszakeresést tárgyozó mutató könnyíti meg. A melléklet kívágható címfejei propaganda célra használhatók fel: segítségükkel az olvasó a folyóiratállványon könnyebben megtalálja a keresett lapot, a könyvtáros pedig gyorsabban végezheti rendező munkáját.

könyvekről

PANORÁMA — KÜLFÖLDI ÚTIKÖNYVEK

Az elmúlt tíz esztendőben — különösen 1960-tól — nagymértékben fejlődött az idegenforgalom: többszörösére nőtt a Magyarországra látogató külföldi és a külföldre utazó magyar turisták száma. A Magyar Statisztikai Zsebkönyv (1967) adatai szerint az 1960-ban külföldre utazó magyar turisták száma 299 282 volt — 1966-ban már 953 205! Az 1966-ban külföldre látogatók közül 142 172-en utaztak nem szocialista országba és 811 033-an szocialista országba; közülük 428 024 Csehszlovákiába, 100 514 Jugoszláviába, 92 233 Lengyelországba, 63 010 az NDK-ba, 40 023 a Szovjetunióba, 69 103 Romániába, 16 000 Olaszországba — és így tovább.

A külföldi utazások számának növekedése nyilvánvalóan együttjárt az útikönyvek, a bédekkerek iránti igény megjelenésével. Ezt felismerően, kissé megkéskve, 1963-ban indította meg a Panoráma Kiadó idegenforgalmi szerkesztősége a külföldi útikönyvek sorozatát. A sorozat jelentőségét növeli az a tény, hogy a régi útikönyvek, bédekkerek tartalmilag s minden téren elavultak.

Öt év telt el azóta, hogy az első külföldi útikönyv megjelent, és ez idő alatt összesen húsz — 16 kis s 4 nagy útikönyv — látott napvilágot. S bár ez nem nagy szám, a sorozatot eddigi kötetei alapján mindenképpen hasznosnak ítélik.

A megjelent kis-útikönyvek jó része — egy kivételével — a szocialista fővárosokat s a szocialista országok legszébb, idegenforgalmilag leglátogatottabb tájait, részeit mutatja be.

A kis-útikönyvsorozat egyetlen, nyugati országot láttató kötete — Fajth Tibor könyve — Svájc hegyei közt kalauzolja az olvasót.

A sorozat elsőként megjelent kiadványában Kiss Csaba a Szovjetunió fővárosát, Moszkvát és környékét mutatja be. Az általános földrajzi és történelmi adatok közlését — mint a sorozat minden könyvében — a város különböző pontjainak, útvonalainak és történelmi, művészeti nevezetességeinek leírása követi. Részletesen foglalkozik a város-centrum, a Kreml és a Vörös tér bemutatásával. A könyv másik része a közlekedésre, elszállásolásra, étkezésre, vásárlásra, sző-

rakozásra vonatkozó gyakorlati tanácsokat adja meg.

Leningrádot és környékét *Kulcsár István* ismerteti az előző kötethez hasonló szerkezeti megoldással. Részletesen szól a Néva-part történelmi és művészeti emlékeiről (Ermitázs), végigkísér bennünket a Nyevszkij sugárúton, elvezet a Szmolnijba és környékére, a Kirovgyárba és a Kirov-szigetekre.

A szovjet Rivierára az érdeklődőt *Serény Péter* kalauzolja, aki nagyszerű történelmi és földrajzi leírást ad Odeszszáról, a Krím-félszigetről és a kaukázusi partvidékről.

Lengyelország legszebb tájain *Roman Lazarek* és *Marianna Lazarek* útikönyveivel vezetnek át bennünket. Bemutatják Varsót, Krakkót és környékét s a lengyel tengerpartot (a Gdanški-, a Szczećini- és a Pomorzei-öböl, a Kaszuby- és a Mażury-tavakat). A három közül talán a Krakkót és a lengyel Tátrát bemutató füzet a legsikerültebb, ezen belül is a Wawel és Zakopane leírása. E kötetek számunkra is fontos sajátossága, hogy mindenütt, ahol erre mód adódik, kitér a lengyel és a magyar nép történelmi kapcsolataira.

Csehszlovákián *Joó Kálmán* útikönyveivel vezetik végig az olvasót. Különösen Prága bemutatása sikerült: az Ováros, Vysehrad, a Vltava szigeteinek és a Hradzinnak leírása. Hasonlóképpen szemléletes képet ad Szlovákia különböző tájairól, a Vág völgyéről, a Garam és Ipoly völgy városairól, látnivalóiról.

Déli szomszédunk, Jugoszlávia legszébb, leglátogatottabb tájain *Bács Gyula* két kitűnő útikönyve vezet végig a látogatót. Mind Belgrádnak és környékének, mind pedig a jugoszláv tengerpartnak (Triesztől az albán határig) bemutatása — pontossága, szemléletessége, tájfestése — nagyszerű. E köteteket kitűnően egészítik ki a jól kiválasztott és elkészített térképvázlatok és fényképek. Bács Gyula munkái dél felé irányuló idegenforgalmunknak kiváló „segédkönyvei”.

Bulgária fővárosát Szófiát és környékét *Kardos Ede*, a bolgár tengerpartot Bács Gyula könyve mutatja be. Kardos Ede azonban Szófiától távolabb eső ne-

vezetességeket is leír, többek között a IX. században alapított rilai kolostor és a Marica folyó mentén fekvő híres vásárváros, Plovdiv szépségeit. Bács Gyula könyvének egyik fontos érdeme, hogy részletesen szól a bolgár—magyar történelmi kapcsolatokról.

A román fővárost és környékét, valamint a román tengerpartot *Szávai Jenő* munkájából ismerhetik meg az olvasók. S míg Bukarest bemutatása hiányérzetet kelt — kevés a történelmi leírás —, a tengerpart tömör és világos, néhol élményszerű tájképfestése annál inkább számíthat az olvasó érdeklődésére.

A *nagy-útikönyvek* öt kötete tulajdonképpen koronája a Panoráma-sorozatnak. Ennek remekül sikerült kötete *Fajth Tibor* Itáliáról szóló útikönyve. Tömör és világos a történelmi vázlat, kitűnő az olasz városok (különösen Vence, Milánó, Firenze és Róma) művészeti-történelmi emlékeinek bemutatása.

Csehszlovákiába — miként erről már a bevezetőben szoltunk — évente a kitutazó magyar turisták fele látogat el. Ezért különösen öröndetes, hogy a kis-útikönyvek mellett és után teljes áttekintésre vállalkozik Vladimir Adamec, Jozef Jakál és mások közös könyve. Különösen az építészeti emlékek szakszerű leírását kell itt kiemelnünk.

A Szovjetunióról szóló nagy-útikönyv az 50. évfordulóra jelent meg Bakcsi György szerkesztésében. E sok színű és jól szerkesztett kiadvány különös értéke, hogy a Szovjetunió olyan tájaira is elvezeti a magyar olvasót, amelyekről igen

hiányosak történelmi és földrajzi ismeretei. Külön fejezetet szentel Moszkva, Leningrád, Kiev, az európai Oroszország, a fekete-tengeri partvidék, a Kaukázus, a balti-köztársaságok, a közép-ázsiai köztársaságok és Szibéria bemutatásának.

A neves publicista, Pálffy József Franciaországról szóló útikönyve élményszámba megy. Különösen remek a történelmi körkép és Párizs bemutatása. De a kötet egyéb részei — a bretonok földjének, a Loire völgyének leírása — sem maradnak el a többitől.

Összegezve: a Panoráma külföldi útikönyvei jó szolgálatot tesznek, ha külföldi útra indulunk. S bár a kis-útikönyvek kiállítása nem mindig a legszebb, a térképek nem mindig a legáttekinthetőbbek, a gyakorlati tanácsok egy része is idővel használhatatlanná válik, e kaulazok mégis fontos szerepet töltenek be. Kár, hogy a sorozat eléggé hézagos: nincs útikönyv az NDK-ról, Erdélyről és Ausztriáról, pedig mindezekre a tájakra, illetve országokba sok magyar turista látogat el. A nagy-útikönyvekben helyesebb lenne a gyakorlati tanácsokat a kötet végén elhelyezni, mint az általános áttekintés után.

A hibák és hiányosságok ellenére is inkább e sorozat érdemeire, jó tulajdonságaira kell figyelnünk, hiszen a közvetlen tájékoztatáson felül elősegítik más népek megismerését, a népek közötti barátság elmélyülését is.

Tóthpál József

EDDIG MEGJELENT KÖTETEK

Kis útikönyvek

Kliss Csaba: Moszkva és környéke. 1963.
Kulcsár István: Leningrád és környéke. 1963.
Bács Gyula: Belgrád és környéke. 1965.
Joó Kálmán: Kelet-Szlovákia és a Táttra. 1965.
Joó Kálmán: Nyugat- és Közép-Szlovákia. 1965.
Joó Kálmán: Prága. 1965.
Bács Gyula: A bolgár tengerpart. 1966.
Bács Gyula: A jugoszláv tengerpart. 1966.
Kardos Ede: Szófla és környéke. 1966.
Lazarek, Roman — Lazarek, Marianna: Varsó és környéke. 1966.
Lazarek, Roman — Lazarek, Marianna: Krakko és a lengyel Táttra. 1966.

Lazarek, Roman — Lazarek, Marianna: A lengyel tengerpart. 1966.
Soproni János: Görögországi utazások. 1967.
Szávali Jenő: Bukarest és környéke. 1966.
Szávali Jenő: A román tengerpart. 1966.
Fajth Tibor: Körutazás Svájcban. 1967.
Serény Péter: A szovjet Ríviéra. 1967.

Nagy útikönyvek

Bács Antal: Jugoszlávia. 1968.
Fajth Tibor: Itália. 1967.
Csehszlovákia. 1966.
Szovjetunió. 1967.
Pálffy József: Franciaország. 1967.

kézikönyvtár

SEBESTYÉN SÁNDOR: EGRI HAGYOMÁNYOK

E kis füzet mintái közül a legutóbbi évek terméséből hármát is említhetünk. *Novák Tamásné: Az utcák őrzik emléküket (1963)*; *Beszélő házak (1957)*; és *Péntek Gyula: Beszélő kövek*. Budapest munkásmozgalmi emlékeiből. (1960). Ta-

nulságos lenne mindhárom feltáró módszerét összehasonlítani, feladatunk azonban most a negyedik, az egi kiadvány alapos szemügyre vétele.

Megjelenése rendkívül bizalomgerjesztő. A szürkéskék, hajlékony, filmolux-

szal borított címlapon *Troján* Marian József ökonomikus, exlibris-szerűen zárt kompozíciójú *Eger* c. linómetszete a fő vonzerő. Belül olvasható sokszorosítással, jó papíron előállított szöveget láthatunk, amely 57 egri művelődéstörténeti emlékhelyen kalauzál végig, a *Grónay* Sándor utca 4-től, *Gárdonyi* 1880-as lakhelyétől a *Széchenyi* utca 82-ig, ahol *Telekesy* István kurucbarát püspök 1705-ben fogadta *II. Rákóczi Ferencet*.

Az előszó után aláíróként a megyei könyvtár szerepel. Ezért — segítőkészen és a munka iránti megbecsülésünket hangsúlyozva — neki címezzük a kiadvány érdemeit nem csorbító, de sokszor bíráló megjegyzéseinket.

1. Ha a füzet az emlékhelyekkel kapcsolatos információkat tárja fel, miért nem jó a címlapon is az a cím, hogy: *Egri emlékhelyek*; ugyanaz, amely az 5. lapon, tehát a füzetben belül a témát pontosabban határozza meg?

2. A kalauz közönségnek való. Az pedig nem érti a könyvtáros nyelvet. Például a 3. lapon, az előszóban olvasható ilyenfajta megfogalmazásokat: „... az egyes lexikonszerű címszavakhoz számjelzetű utalások kapcsolódnak”. A közönségnek szánt magyarázatokat hétköznapi nyelven kell megfogalmazni, sőt konkrét példán be kell mutatni azt is, milyen egy ilyen „lexikonszerű címszó” szerkezete.

3. A kalauzt többnyire sétálás közben használják. Főlnéznék a házra és megkeresik, mit kell tudni róla. Itt azonban az emlékhelyekhez elsősorban az utcanevek mutatóján át lehet eljutni. Nehézkesen, mert ha egy utcában több emlékhely van, előfordulhat, hogy több helyen is fel kell útni a füzetet, amíg a kívánt helyre bukkanunk. Célravezetőbb megoldás lett volna, ha a főrész betűrendben készül, vagy ha sokkal szigorúbban megtartják a választott, úgynevezett séta szerinti sorrend elvét. A térképmellékleten is jelölni lehetett volna a tételes számokat.

Mindezek szerkesztési kérdések.

Lássunk néhány tartalmi vonatkozást.

1. Olykor semmitmondóak, sőt félrevezetőek az életrajzi adatokat bevezető mondatok. Például: *Gárdonyi*: „a századforduló lírai alkatú, finomhangú írója valójában (?) Jókai szellemi rokona...” *Remenyik*: „Az irodalomtörténetírás a német Bertold (!) Brecht és az amerikai Dos Passos mellett emlegeti...” Szerencsére a füzetben többségbe kerültek a pontos, tárgyyszerű közlések. Például: *Ipolyi* Arnold: „folklorista, az MTA tagja”.

2. Az életrajzok általában tömörek, jól tájékoztatnak. Helyeselhetők bennük a továbbgondolkodásra készítő részletek. Például: *Lenkey* János honvédtábornok életét „Jókai... a Kőszívű ember fiaiban Baradlay Richárd alakjának megformálásában felhasználta... Eötvös Károly is megemlékezett róla a Százötven huszár c. művében.” Ugyanakkor az egykori egri szerb pap fiának, *Vitkovics* Mihálynak életrajzából kimaradt az az ismert, jellemző tény, hogy nemcsak magyarul, hanem szerbül is írt. (*Kármán* József híres regényét, a *Fanny* hagyományait is lefordította erre a nyelvre.)

3. A vonatkozó irodalom áttekintésekor feltűnik, hogy sok benne az 1945 előtti, sőt, a múlt századi mű. Helyi kiválóságoknál ez érthető is, hiszen az irántuk érdeklődő elsősorban a megyei könyvtár helytörténeti gyűjteményében keresi műveiket és a róluk szóló irodalmat. Ha azonban a régi kiadású művek mellett újabbat, jobbat tudunk ajánlani, ne mellőzzük! Hiányzanak például a *Gárdonyi* Géza jelentős kisregényeit és elbeszéléseit feltáró, 1962-ben és 63-ban megjelent kötetek. Vagy: a *Balassi* Bálintról szóló irodalomból kimaradt *Eckhardt* Sándor két munkája, a *Balassi* Bálint (1948) és az *Új fejezetek Balassi Bálint viharos életéből*. (1957).

Rövid ismertetésünk olvastán talán túlzottnak tűnik a bíráló hang a dicsérő-

vel szemben. Ez talán nem baj: arra törekedtünk, hogy a kész munka tanulságainak feltárásával segítsük az apróbb hibák, egyenetlenségek kiküszöbölését is

az új kiadásból illetve a hasonló munkákból. (Megyei Könyvtár, Eger, 64 l. Heves megyei Könyvtár füzetei 16.)

I szlai Zoltán

CSAPÓ KÁROLY — HALÁSZ FERENC: POLITECHNIKAI KÉZIKÖNYV

Az előszóban a szerzők így ajánlják művüket: „Könyvünket azoknak szántuk, akik érdeklődnek a körülöttünk levő anyagi világ dolgai iránt, és akik nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is meg szeretnék ismerni azokat az anyagokat és szerszámokat, amelyekből használati tárgyaink készülnek, illetve amelyekkel ezeket az anyagokat feldolgozzák...”

A könyvtáros ajánlhatja a könyvet az általános iskolák gyakorlati foglalkozás tanárainak, mert azok valóban kézikönyvként használják majd oktatómunkájukban. Ezenkívül az iparitanuló-iskolák, ill. a középiskolák tanulói, valamint az otthoni barkácsolást, ezermesterkedést kedvelők is haszonnal lapozgathatják.

A könyv két fő részre tagolódik. Az anyag- és áruismeret a fémes szerkezeti anyagok, a fa-, üveg-, építőipari anyagok, papír- és műanyagipari termékek stb. tömör összefoglalását adja, a felületkezelés anyagait, majd a szerkezeti anyagok összekötésének anyagait ismerteti. Ebben a részben találjuk a villanyszerelési anyagok után a politechnikai munkáknál használt vegyszerek ismertetését is. (A szerves és szervetlen vegyületeket betűrendben csoportosítja.)

A könyv második — nagyobbik — fele az ismertetett anyagok megmunkálásához használt kéziszerszámokat ill. a velük végezhető műveleteket ismerteti. Az oktatómunkában a szemléltetéshez is jól használható rajzokat közöl, mind a szerszámok, mind a műveletek megismertetéséhez.

A szerszámok szabványméreteit a rajzok közötti kis táblázatok tartalmazzák, melyek a felhasználás mellett a szerszámok beszerzésekor is segítséget jelentenek.

Rövid munkavédelmi tájékoztatással zárul ez a rész, s a 232—345. lapon, összesen 139 táblázatot találunk, mely az anyagok szabványban meghatározott adatait ismerteti. A könyv táblázatait a könyvtáros a referencia munkában is jól tudja használni, mivel az acél-lemezek, huzalok, csövek, fa, papír, üveg, műanyag, textil áruk és a különböző festékek méretei, adatai mellett a szegecsek, szegek, menetek, csavarok, vezetékek, lámpák valóságos kis szabvány-gyűjteményét találja itt együtt. (Táncsics, 354 l., 30,— Ft Új Könyvek 680 646 sz.)

G. Hangyál Erzsébet

könyvtári szakirodalom

SALLAI ISTVÁN — SEBESTYÉN GÉZA: KÖNYVTÁRTAN

A magyar középfokú könyvtárosképzés első tankönyvét, az első hazai könyvtáros tankönyvet azért is köszöntjük örömmel, mert féltucat kézikönyv és számos jegyzet után — tudomásunk szerint — ez az első hivatalos tankönyve a magyar könyvtárosképzésnek.

A debreceni Tanítóképző Intézet könyvtártani oktatási programja és gyakorlata tükrében megvizsgálva a tankönyvet, egyik legfőbb tartalmi erényeként *homogén* voltát emeljük ki. A tantervi célkitűzéseknek megfelelően a szerzők *közművelődési könyvtárak* szükségleteinek megfelelő gyakorlati kézikönyvet, illetve tankönyvet írtak. (Sze-

rencsére ügyeltek a könyvtárügy egészének és egységének bemutatására, mégpedig nemcsak a könyvtárügyről szóló fejezetben, hanem a részletekben is.) Mivel kétarcú képzésről van szó, természetes, hogy érzékeltették a *népművelés és a közművelődési könyvtárügy egységét*, a könyvtárak és a művelődési otthonok szoros kapcsolatát (olvasószolgálat, építéset), azonban helyesen utaltak az eltérésekre, különbözőségekre is.

A könyvtárosképzés egységét számos utalással, a másik két könyvtári tárgyra való hivatkozással igyekszik biztosítani a tankönyv. Egy-két esetben azonban a még fokozottabb tantárgyi koncentrá-

cióra is szükség lenne. (Pl. A könyv fajtáinak és részeinek tárgyalása ütközik részben a könyvismerettel, részben a feldolgozó munkával. Ez azonban már a tanterv és program problémája is.)

Külön ki kell emelnünk a mű *frissességét, korszerűségét*. A szerzők folyamatosan kiegészítették anyagukat az újabb adatokkal és irodalommal — egészen a kézirat leadásának időpontjáig. (Igy a második ötéves terv könyvtári eredményeit, adatait teljes mértékben felhasználták, sőt a 3. kötetben már 1966. évi irodalommal is találkozunk.)

A középfokú könyvtárosképzésben a könyvtártan nemcsak egy a könyvtári szaktárgyak közül, hanem *szintetizáló* tárgy is. Ez azt jelenti, hogy legfőbb tartalma, a könyvtári *metodika* mellett a szakma legfontosabb *történeti és elméleti* ismeretanyagát is összegeznie kell.

A *történetet* illetően túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a szerzők remekeltek. Mindjárt az 1. részben tömör, de ugyanakkor lendületes, szépen megírt, gazdagon illusztrált írás-, könyv- és könyvtártörténetet kapunk, a kezdetektől napjainkig. Igen jól sikerültek és hasznosak a fejezetek élén rendszeresen adott szakági történeti áttekintések is.

Az *elméleti alapozás* viszont kissé szűkebbre és „népszerűbbre” sikerült a kívánatosnál. (Ezen felül itt bizonyos sorrendi problémák is felvetődnek!) Az 1. rész bevezető fejezetében „*Alapfogalmak*” címmel az írás, a könyv, a dokumentum, a könyvtár és fajtái, valamint a könyvtáros hivatás és a könyvtártan fogalmainak rövid, elemi kifejtését találjuk. Közülük az írás, a könyv és a könyvtár ismét és részletesebben előkerül a már említett történeti áttekintésben, amely eljut egészen a mai szocialista könyv- és könyvtárkultúráig, mint a történeti fejlődés legújabb állomásáig. A mai könyvről (fajtái, részei, előállítása, terjesztése) pedig ezt követőleg szól egy elméleti-rendszeri fejezet. Hiába keressük azonban az *egyéb közlésmódok* fogalmát és viszonyát az íráshoz, könyvhöz. De a *könyvtártudományt* sem említi a szerzők a könyvtártannal kapcsolatban. Erre majd csak a 3. részben — az oktatás végén! — a könyvtárügy főfejezetén belül, a szakirodalommal kapcsolatban kerül sor. Szerintünk e problémakört s általában az egész mai könyvtárügyet helyesebb lenne már a tanulmányok elején ismertetni, azaz a tankönyv 1. részében hozni. Az alapos elméleti és rendszeri bevezetés adja meg ugyanis azt a szilárd bázist és keretet, amelyre alapozva a könyvtártan és más tárgyak részletkérdései, kapcsolatai megérthetőek és elhelyezhetőek. A bővebb kifejtést pedig — a tárgy szintetizáló jelle-

gén túl — a kétféle képzés (egyetemi és tanítóképző intézeti) szervezettebb kapcsolatának igénye is indokolja. (Egyébként a fokozottabb elméleti alapozás újabb általános tendencia a felsőfokú szakképzésben. Ennek fő oka a tudományok alkalmazott részeinek gyors változása és avulása.)

A tankönyv anyagának zöme természetesen a *metodikával*, a tulajdonképpeni könyvtártannal foglalkozik. Erről szólva bátran mondhatjuk, hogy ez a tankönyv egyúttal az eddigi legkorszerűbb és legteljesebb közművelődési könyvtári módszertani segédkönyvünk is. Legtöbb fejezete egyesíti magában a *rendszerességet*, a *szemléletességet* (ábrák és szöveges példák) és az *olvasmányosságot*. Különösen kitűnnek eme jó tulajdonságaikkal az 1. résznek *A gyűjtemény szervezésével* — az *állománnyal* foglalkozó fejezetei (gyarapítás, feltárás, raktározás). Az ugyanitt elhelyezett *különgyűjteményekre* azonban kevesebb hangsúly esett, mint amennyit tényleges jelentőségük, növekvő szerepük megkívánna. Szűk terjedelmük látszatát még az is növeli, hogy némelyikük sajátos problémája nem a megfelelő különgyűjteményi részről került közlésre, hanem szétszórtan a gyarapításnál, raktározásnál stb. Célszerűbbnek látszanék az a részt az 1. rész végéről a 2. rész végére áttenni, vagyis a 4. félévben — a klasszikus könyvtári munkaágak és folyamatok megismertése után — a gyermekkönyvtárüggyel együtt tárgyalni. Nem a formális különgyűjteményi egység biztosítása, hanem tényleges kapcsolataik és jobb megértésük kívánna ezt az átrendezést. Az 1. év végén a hallgatóság még nem elég érett szakmailag ahhoz, hogy ezt a nagyon komplex, nem pusztán gyűjteményszervezési anyagot a maga teljességében és sokrétűségében megértse.

A 2. rész. — *A könyvtár használata* — a *felnőttek és a gyermekek olvasószolgálatával* foglalkozik. A közművelődési könyvtári munka legfontosabb ágának eddigi legkiérleltebb és legbővebb összefoglalását kapjuk meg itt 7 fejezetben. Ez az egyetlen ágazata a metodikának, ahol az elméleti alapozás felvázolásának igényével is találkozunk. Az olvasószolgálat *szociológiai, pedagógiai, pszichológiai* alapjainak és összefüggéseinek feltárásával és részbeni alkalmazásával a tankönyv hézagpótló szerepet tölt be szakirodalmunkban.

A 3. rész — *Könyvtárvezetés — könyvtárügy* — a címben foglalt szorosabb vezetési ismereteken kívül a *gazdasági ügyintézés, a módszertani munka* és az *építés, berendezés* kérdéseit is tartalmazza. Kétségtelen, hogy a könyvtártannak ez a legnehezebb része mind az átadás

(megírás, előadás), mind az átvétel (tanulás) szempontjából, de egyben talán egyik legfontosabb is, különösen a leendő önálló községi könyvtárosok számára. A tankönyv e részének legnagyobb érdeme, hogy összegyűjti és feldolgozza az 1966 elejéig megjelent s a vezetéshez nélkülözhetetlen jogszabályokat, normatívákat stb. Ez az adattári jelleg különösen a gyakorlatban teszi jól használható segédkönyvvé. Jó lett volna azonban a tanulhatóságra, megérthetőségre is nagyobb gondot fordítani. Ez a természeténél fogva szárazabb anyag rész csak fokozottabb szemléltetéssel tehető élvezhetővé a gyakorlattal nem rendelkező nap-

pali, valamint a nem könyvtárban dolgozó levelező hallgatók részére.

A tankönyv szerkezeti arányai megfelelnek az 5 féléves képzésnek. Felépítésének logikája is érthető (könyv — olvasó — könyvtáros), azonban — ha a következő kiadásra sor kerül — a részletekben nem ártana végrehajtani a már jelzett sorrendi változásokat. (Ez az alapvető szerkesztési elgondolás lényeges sérelme nélkül is megvalósítható.)

Befejezésül hadd adjunk kifejezést annak az óhajunknak: bárcsak mielőbb elkészülne a *könyvismeret* tantárgy hasonló színvonalú tankönyve is! (Tankönyvkiadó, 1—3. köt. 26,50 — 22—17 Ft)

Kertész Gyula

A FEJÉR MEGYEI KÖNYVTÁRI HÍRADÓ

A Fejér megyei Könyvtári Híradó 1968-ban lépett VIII. évfolyamába. Aki kezdetleges technikai feltételek mellett, papírbeszerzési mizériák és filléres gondok között megpróbált már rendszeres megjelenésre szánt időszakos kiadványt „életben tartani”, az tudja, hogy ehhez mennyi erőfeszítésre, szívósságra és leleményre van szükség a szerkesztők és a kiadók részéről. Az 1960-as évek elején sok örömteli szó esett a könyvtári híradók több megyében elterjedő és szapora megjelenéséről. Azóta bizony megcsappant számuk. Elsősorban a folyamatosság és a rendszeresség szenvedett csorbát, különösen a járási híradók esetében. Nem hisszük, hogy van olyan könyvtár, ahol azért halt el a kezdeményezés, mert nem volt a híradóra igény, vagy haszontalan volt, sokkal inkább a kölcsönbe kapott, agyonhasznált stencilgépek állapotában, a könyvtári propagandára, kiadványokra fordítható összegek alacsony voltában kereshetők a megszűnések okai.

Mindenképp külön érdem tehát már az is, ha egy könyvtári híradó több éven keresztül egyáltalán napvilágot tud látni.

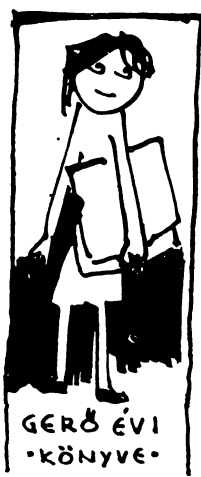
A megyei könyvtárak közül jelenleg a Pest Megyei (13 éve!), a Borsod megyei (8 éve) és a Fejér Megyei Könyvtár jelent meg több-kevesebb rendszerességgel hálózati híradót. A két előbbi élvezi a nyomdai előállítás előnyeit, a Vörösmarty Könyvtár saját rotaprintjén sokszorosítja kiadványát.

A Fejér Megyei Könyvtár híradójának átnézésekor elsőre két dolog tűnik nyomban szembe. Az egyik az a tény, hogy az utóbbi években hiánytalanul és rendszeresen megjelenik évenként a 4 szám; a másik az a fejlődés, amely egyaránt lemérhető a szerkesztés elveinek megszilárdulásában, a cikkek témaválasztásán

és színvonalán, de az előállítás, a külső forma javulásán is. Az alcímében „körlevél” megjelölést használó híradó szerkesztői tudatosan és következetesen törekednek arra, hogy a kiadvány a jó könyvtári tapasztalatok és módszerek cseréjének alkalmas fórumává váljék. Nyilván ezért szentelnek feltűnően sok helyet nemcsak a megyében működő könyvtárak követendő példáinak közlésére, hanem a más megyéket felkereső, ötleteket és használható tanulságokat hozó munkatársak tapasztalatainak megismertetésére is.

A cikkek egy másik része mindig előre látóan kapcsolódik egy-egy kiemelkedően fontos és időszzerű eseményhez — legyen az az ünnepi könyvhét vagy országos jelentőségű politikai évforduló —, ezen a csatornán is továbbítva a hálózat egységeinek mindazt a tájékoztatást, ösztönzést és tanácsot, amelynek szétsugárzása az eredményes munkához nélkülözhetetlen.

A híradó tartalma igen gazdag. Az állományalakítás kérdéseitől a feltárási eszközeinek — katalógusoknak, bibliográfiáknak — használatán, a könyvtárépítés és berendezés célszerű megtervezésén és kialakításán át az olvasói tervek készítésének gyakorlati tudnivalóig, az olvasókkal történő csoportos foglalkozások módszeréig a gyakorló könyvtárosok szinte valamennyi problémáját tárgyalják.

Igen öröndetes, hogy a híradó tág területet szentel a gyermekolvasókkal, illetve az ifjúsági korosztállyal való könyvtári foglalkozások témáinak. A legfogékonnyabb olvasói réteg figyelmes gondozása bizonyára kamatozik azoknak az olvasóknak a számában, akik később mint felnőttek is hűek maradnak a könyvtárhoz.

A híradó munkatársi gárdája népes. Közöttük találjuk nemcsak a megyei és járási könyvtárak munkatársait, de jó néhány községi könyvtárost is. A munkatársak többsége jószemű, ügyes tollforogató. Szerencsére kevés a hosszadalmas, elméletieskedő közlemény. Alapvető követelmény ugyanis, hogy a híradó egészében és egyes cikkeiben is az eseményekre gyorsan reagáló, friss, mozgékony és találékony eszköze legyen a megye könyvtárait módszertanilag irányító hálózati központnak. Dicséret és érdem azoknak a cikkeknek jár, amelyek ebből az elvből kiindulva a könyvtári munka praktikus vonatkozásaihoz adnak ötleteket és nyújtanak segítséget. (Pl. a községi könyvtárosok mintaszzerű jelentései a vb-ülésekre; a szabadpolcos elhelyezés előnyös változatai stb.) Ez a felfogás teszi értékessé az olyan, állandósult rovatok írásait is, mint az „Ezt láttuk...”, „Könyvtárosaink leveleiből!” és a „Híreink”.

A Fejér megyei Könyvtári Híradónak az is érdeme, hogy sok cikke alkalmas a könyvtárakat fenntartó és közvetlenül irányító hatóságok tájékoztatására és jó irányú befolyásolására. Bizonyára öröm a szerkesztőknek és cikkíróknak az is, hogy néhány közleményüket az országos szaksajtó hasábjain is viszontláthatták.

Ha valamit kifogásolni kell a híradóban, az feltétlenül az a felfogás, amely túlságosan merev választóvonalat húz a saját hálózat és a más hálózatba tartozó könyvtárak között. Ez egyébként a leglényegesebb különbség a Fejér megyei Könyvtári Híradó és a másik két megyei híradó között — természetesen az utóbbiak javára. Bár az alcímben az is szerepel, hogy a híradó a megye „közművelődési könyvtárosainak szói”, az utóbbi 3—4 év alatt megjelent számokban egyetlen írást sem találtunk, amely akár a szakszervezeti könyvtárak, akár más, az állami könyvtárakhoz sok tekintetben közel álló könyvtári hálózatok problematikáját tárgyalná. Nem a sokat emlegetett együttműködés formális jeleit keressük és hiányoljuk, hanem annak az elvnek az érvényesülését, amely szerint, ma már egy-egy terület kielégítő könyvtári ellátására nemcsak egy könyvtár, de önmagában egyetlen hálózat sem vállalkozhat. A jó ellátás feltételezi a különböző típusú, más-más hálózatba tartozó könyvtárak harmonikus rendszerét, amelyben a könyvtárak szolgáltatásai részben egymásra épülnek, részben egymást kiegészítik. Szerintünk nemcsak a kiadvány lenne tartalmasabb és főleg hatékonyabb, de az egész megyei könyvtárügynek is a javára válnék, ha a szerkesztők helyt adnának a megyében működő egyéb könyvtárak gondjainak, problémáinak és tapasztalatainak is.

A híradó sokszorosítása takaros; szép, tisztán lehúzott szövegoldalai igényességre vallanak. A legutóbbi szám változatos tipografizálása, a kéthasábos, szalagcímes szövegtükrök elrendezése, az év, évfolyamszám előírási feltüntetése stb. további előrelépést jelez. Bizonyára gondolnak a közreadók arra is, hogy a borítólappal évek óta azonos rajzát újjal cseréljék fel.

Öszintén kívánjuk a méltán „laptársunknak” nevezhető Híradónak a további rendszeres megjelenést és céljainak sikeres megvalósítását.

Takács Miklós

MAGYAR KÖNYVÉSZET 1966

A magyar nemzeti bibliográfia éves kumulációjának 1965. évi kötetét igen gyorsan követte az 1966. évi termést regisztráló bibliográfia (az előző kötet ismertetését ld. *Könyvtáros* 1968/5. 309—310. l.). Az új könyvészet terjedelme hajszálra megegyezik az előzőével, ezt a meglepő egyezést az tette lehetővé, hogy noha a kiadvány címlapja a „*Magyarországon megjelent könyvek, zeneművek, térképek és hanglemezek címjegyzéké*”-t ígéri, ennek ellenére az 1966. év anyagában hiába keressük a hanglemezeket, ezek sajnos kimaradtak, és — értesülésünk szerint — csak az 1967. évi kiadványokkal együtt, utólag kerülnek feldolgozásra. A bibliográfia szerkesztői remélik, hogy időközben új miniszteri rendelettel sikerül megnyugtatóan megoldani a hanglemezek kötelempéldányainak beszállítását, jelenleg ui. ez nincs megfelelően szabályozva.

Az 1965. évi könyvészet ismertetése-

kor szóvá tettük, hogy a betűrendes tárgymutatót évről évre változtatás nélkül közlik, és ennek következtében a mutató olyan tárgyszavakat is tartalmaz, amelyeknek megfelelő kiadványok a bibliográfiában nem találhatóak. Az 1966. évi kumuláció változatlanul „standard” mutatóval látott napvilágot, és még sajnálatosabb, hogy előreláthatóan az 1967. évi könyvészet sem fog ezen változtatni. Azt azonban reméljük, hogy legalább azokat a sajtóhibákat eltávolítják belőle, amelyeket immár másodikban tettek közzé. Amennyire örvendetes, hogy nemzeti bibliográfiánk kumulációjának többéves lemaradását megkísérlik felszámolni a szerkesztés és kiadás tempójának gyorsításával, annyira sajnálatos volna, ha a gyorsított tempó a kiadvány minőségének romlását eredményezné. (Országos Széchényi Könyvtár. Szerk. Fügedi Péterné. XXIX, 882 l. 55 Ft)

Pálvölgyi Endre

RÉGI ÉS ÚJ FOLYÓIRATOK BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYE ORVOSI KÖNYVTÁRAIBAN

A Miskolci Egyesített Kórházak Központi Könyvtárának Könyvtári Tájékoztató c. kiadványsorozatában, annak 3. számaként jelent meg a fenti füzet: tulajdonképpen folyóirat lelőhely jegyzék, összeállítója Majoros Katalin.

A kiadvány 434 féle folyóiratot ír le, közülük 112 magyar, 322 idegen nyelvű. Az előző részletesen ismerteti az igénybevétel lehetőségeit, majd a jegyzékben szereplő intézmények kódjelei következnek.

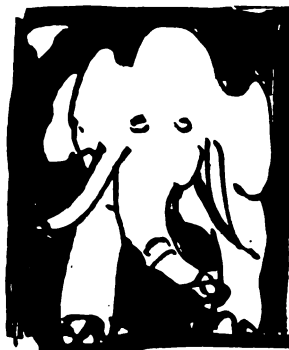
A jegyzék két részből áll: a magyar folyóiratokat folyamatos sorszámmal, betűrendben írja le, s feltünteti a lelőhelyet és a megjelenési évszámot is.

A második rész a külföldi folyóiratokat tárja fel, ugyancsak folyamatos sorszámmal; betűrendben a folyóirat címét, a kibocsátó ország rövidítését, a lelőhely kódjelét, a könyvtárakban meglevő folyóirat megjelenési évét közli, s külön jelöli a hiányokat illetve a folyamatosságot.

A magyar orvostudományi könyvtári hálózatban a Borsod megyei alközpont-hoz tartozik a legtöbb tagkönyvtár. Ennek következtében az alközpont-ra több felelősség és még több gondoskodás hárul. A könyvtárosok segítőkészsége nem-

csak a kurrens folyóiratok jól szervezett és eredményesen működő cirkulációjában nyilvánul meg (ld. a *Könyvtáros* 1968. 7. számában Hampó Jenőné cikkét), hanem ennek a tájékoztatónak a közreadásában is. A feltárás elérte célját, mert egyszerűbbé és gyorsabbá vált a kutatás számára szükséges irodalom megszerzésének lehetősége. A helyi anyag lehető legjobb kihasználásával pedig sikerült csökkenteni a megyén kívülről történő könyvtárközi kölcsönzési kérések — illetve mikrofilm kérések — számát.

Dr. Fehérvári Tiborné

Könyvtári kiadványok

A KÉREGCSÓNAKTÓL AZ ÚRHAJÓIG címmel a közlekedés történetéről szóló érdekes olvasmányokra hívja fel a figyelmet a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kiadásában megjelent ajánló jegyzék. Szerzője, Csomor Tibor először az összefoglaló műveket, majd külön fejezetben a tengeri, szárazföldi közlekedéssel, a légi forgalommal, végül a világűr ostromával foglalkozó könyveket ismerteti tömör, tényközlő annotációkkal. Minden fejezet végén az új találmányokra vonatkozó időrendi áttekintés szolgálja a történeti eligazodást. A jegyzék kitűnő papíron, szép illusztrációkkal jelent meg.

ELISMERÉSRE MÉLTÓ bőséggel közöl könyvtári vonatkozású cikkeket az *Informatika* című folyóirat, melyet a Kohó- és Gépipari Minisztérium Műszaki Tudományos Tájékoztató Intézete ad ki. Az 1968. évi 2. szám tartalomjegyzékében például ezeket a címeiket találjuk: A tudományos kutatók tájékoztatói igényeinek felmérése, Az újraszervezés problémái, A szakemberek könyvtári és tájékoztatói igényeinek vizsgálata, Időmérések és a munka minőségének javítása a könyvtárakban, Általános képzés a tájékoztatás tárgykörében, A könyvtári bizottság munkája egy indiai kutatóintézetben, Hosszú ETO-számok rövidítése, A feldolgozó-munka menete a tudományos könyvtárakban, Mikroforma — hatékony eszköz a könyvtárak számára. Ez a pusztá felsorolás is azt bizonyítja, hogy a lap a könyvtárosok széles körének érdeklődésére számíthat.

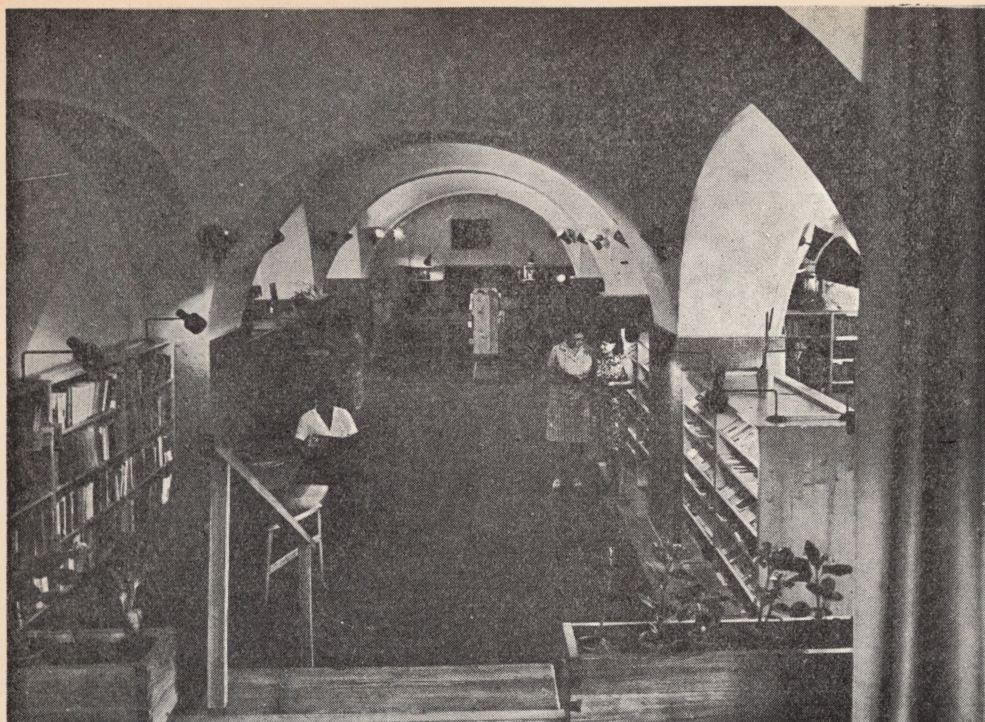
VAS MEGYE IRODALMÁRÓL — a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár Bibliográfiai Füzetek sorozatában — négy helyismereti füzet jelent meg egyszerre. A 12. számú az 1966-os évet zárja le, a 13. az 1967-es év első negyedét regisztrálja, majd egyéves hézag következik: ugyanis anyagi okokból a könyvtár nem tudta folyamatosan megjelentetni a sorozatot. A hiány pótlása későbbre maradt, mivel a 14. füzet 1968 második negyedét dolgozza fel, a legújabb helyi vonatkozású írásokat foglalja össze. Az előbbiekkal egyidőben bocsátotta ki a könyvtár az 1966-os év mutatóit tartalmazó füzetét is, melyben betűrendes név- és tárgymutató, valamint földrajzi mutató található.

HÍRLAP ÉS FOLYÓIRAT jegyzéket bocsátott ki a Siófoki Járási Könyvtár, állandó olvasói és a népes fürdőhelyen átmenetileg tartózkodó nyaralók számára. A jegyzék előbb betűrendben közli a periodikák címét, majd szakágak szerinti bontásban sorolja fel a magyar, országok szerint pedig a külföldi lapokat, végül a könyvtár használatáról és szolgáltatásairól tájékoztat. A kiadvány apróbb hibáiról sem hallgathatunk: A könyv című folyóiratot — mely évekkel ezelőtt megszűnt — mint folyamatosan megjelenőt tünteti fel, holott utóda a *Könyvtajtájékoztató*. Kellemtlen sajtóhiba is van a jegyzékben. A *Für Dich (Számodra)* c. keletnémet nőmagazin több helyen *Für Dick* címmel szerepel benne.

FIZIKAI DOLGOZÓK GYERMEKEI a könyvtárban címmel módszertani

füzetet adott ki a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, amely több budapesti kerület könyvtárosainak értekezletéről beszámolván hívja fel a hálózat dolgozóinak figyelmét a hátrányos helyzetű tanulók támogatásának erkölcsi kötelességére és a támogatás módszereire. Az értekezlet megállapítása szerint az eredményes segítséghez a pedagógusok — főként az osztályfőnökök — és a könyvtárosok együttműködése szükséges; a kiadvány végül néhány módszerbeli újítást is közöl. A füzetet Dobos Piroska állította össze.

A MŰSZAKI EGYETEMI KÖNYVTÁROS idei első számában a bevezető cikke a központi könyvtár tevékenységét, fejlesztésének problémáit és a könyvtári hálózat 1967. évi helyzetét ismertetik. Széles körű érdeklődésre tarthat számot dr. Rényi Alfréd akadémikusnak a matematikai kutatásokról és a szakirodalmi ellátottságról szóló fejtegetése; hasznosak és tanulságosak a külföldön járt munkatársak beszámói (a krakkói Bányászati és Kohászati Főiskola moduláris rendszerű új könyvtáráépületéről, a román és jugoszláv egyetemi könyvtárakról); hazai vonatkozásban a mezőgazdasági felsőoktatás könyvtáiról és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak a műszaki kultúra terjesztése érdekében végzett munkájáról tájékoztatnak a további cikkek. A tanszéki könyvtárak életéből vett témák közül különösen érdekes a Budapesti Műszaki Egyetem Vízgepek Tanszékén létesített „Program-könyvtár”-ról szóló híradás. A folyóiratot szemle, közlemények és hírek egészítik ki. (M. L.)

A Paksi Járási Könyvtár felnőtt részlege a kézikönyvtár felől

A kézikönyvtár egyik részében a zenei kezelő pultot helyezték el (MTI Fotó — Bajkor József felv.)

